ښتو لیک دود

ورځنۍ مرکه

۲م ، ۲۹م دسمبر ۲۰۱۲ء

د پښتو نوې املا

(د پښتو اکېډیمۍ ، پېښور پوهنتون د بارہ ګلی د
سیمینار متفقه فیصلې)

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د ورکشاپ کېدونکي والو ته د ډائرېکټر پښتو اکېډېمي پېښور پوهنتون له اړخه هرکلے او د اکېډېمۍ د اغراض و مقاصدو په حقله لنډه وینا)

پروفېسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب **وائس چانسلر** پېښور پوهنتون ، خیبر پښتونخوا

پروفېسر ډاکټر معراج الاسلام ضیا صاحب **ډین** فېکلټي اف اسلامک اینډ اورینټل سټډیز

محترمه پروفېسر ډاکټر سلمٰی شاهین
د پښتو اکېډېمۍ پخوانۍ ډائرېکټر

د خیبر پښتونخوا او د فاټا څخه راغلیو عالمانو، پوهانو، ادیبانو او شاعرانو او د ملاکنډ پوهنتون، د باچاخان پوهنتون، د ولي خان پوهنتون، د اسلامیه کالج پوهنتون، د خیبر پښتونخوا د کالجونو څخه نمائنده استاذانو او شاګردانو،

او د مېلمه په توګه په ځانګړي ډول ډاکټر یوسف جذاب صاحب ته ، چې یو څو ورځې د مخه له جرمني څخه رافارغ شوے او په لینګوسټېک کښې ئې د پي ایچ ډي ډګري اخیستې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو اکېډېمۍ په نمائندګي زۀ د زړه له کومې هر کلے وايم او مننه مو کوم چې تاسو له خپلو مصروفياتو څخه وخت اووايست او د اکېډېمۍ په بلنه مو دې ګټوره مباحثه ته په خپل راتګ ښکلا او ښائسته بښلې ده. ستاسو په راتګ سره دا خبره په ثبوت رسي چې تاسو د تل په څېر دا اداره د خپلو لوړو هيلو او سترو ارمانونو مسکن و مرکز ګڼلې دے. د پښتو ژبې او ادب هر شاعر و اديب ددې ادارې په وده او پرمختيا بې شانه خوښي محسوس کړې ده، په هر زيان ئې دلګير او خوګير پاتې شوي. اداره د پاره هم دا د وياړ خبره ده چې خپل تر شا ستاسو غوندې دقدر وړ مشرانو، عالمانو او پوهانو د شفقت نظر ورته حاصل دے. دا ستاسو د مينه ناک نظر او د خلوص و شفقت اثر دے چې ددې ادارې ائنده او د روښانه سباؤن ورځ تر بله په ځلا دے.

د تېر کله په شان دغه دوه ورځنۍ مرکه هم په هغه هيله رابلل شوې ده. لکه څۀ ډول چې به پخوانيو مشرانو د هم هاغه مهال د پښتو ژبې او ادب له مشرانو څخه کېدله. بايد دا خبره په ذهن کښې اوساتو چې ستاسو د مباحثې نتائج يواځې د اکېډېمۍ د دوه ورځني ورکشاپ سر ته رسېدل نۀ دي بلکې دا ستاسو په زيار د پښتو ژبې و ادب د تاريخ يو اهم پړاو او ستر باب سرته رسېدل دي. ځکه مونږ تاسو ته ډاډ درکوو چې پښتو اکېډېمي ستاسو پرېکړو ته د نور کله په شان ډېر په درنه سترګه ګوري او هم دا د يو ملي وحدت په لور د يو ګټور ګام په توګه يادګار موقع ګڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسره ورسره ستاسو دغه ناسته دلته په دې خپل ادبي کور کښې د ادبي مشرانو د ناستې په معنا اخلو.

چونکې د املا او لیک دود موضوع یوه ډېره حساسه او کړکېچنه موضوع ده ،هر څوک پرې نهٔ پوهېږي ځکه مونږ له ستاسو څخه هیله من یو چې تاسو به د خپل علمیت ، پوهې،استعداد ، د خپلو لوړو او سپېځلیو جذباتو په اساس هر هغه څهٔ چې د پښتو په لیک دود کښې لیکونکیو او لوستونکیو د پاره ګټور وي ، راته اسان او د حل لارې بـه ئې په نخښنه کړئ - په دې لړ کښې هر هغه څهٔ چې ستاسو له پرېکړو راتېر شي ، به پښتون ملت ته دا پېغام هم ورکړي چې پښتانهٔ د وحدت په فلسفه پوهېدلي او نور نهٔ شي کېدلے چې څوک ئې د ځان خوښې ،اطرافو،خېل خپلیو او یا د علاقائیت د برترۍ په اساس یو تر بله ځله تېرباسي -

مونږ دا نهٔ وايو چې دا د پښتو اکېډیمۍ اولنۍ یا ځانګړې هڅه ده بلکې په دې لړ کښې د ۱۹۴۲ ء څخه تر کال ۱۹۹۰ ء د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلۍ تر پرېکړو پورې هغه ټولې هڅې چې په انفرادي ،اجتماعي یا ادارتي سطح ترسره شوې دي ،د ستائنې وړ او راته د لارې مشعلونه دي.خو چونکې د وخت او حالاتو د بدلون په تلَه کښې د نن زماني د ټېکنالوجي د اړتیاوو د پاره دا هم ضروري ده چې ولې دې مونږ ددې خپلو مشرانو ، عالمانو او ژبپوهانو د نویو تجربو څخه بې برخې پاتې شو-

ستاسو راغوښتلو او مشاورت څخه زمونږ غرض دا نهٔ دے چې مونږ د تېرو پرېکړو په باب یو څهٔ ابهام خوروو یا یو چا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته دا موقع ورکوو چې هغه دې د پښتو اکېډيمۍ له پلېټ فارم څخه خپل ناوللي عزائم د پښتو او يا د خپلو مخالفينو په خلاف استعمال کړي ، بلکې زمونږ واضح مؤقف دے چې د پښتو ژبې هر ليکوال د پښتو ژبې او ادب د رواياتو په خبر د پښتونوالۍ د روايتو څخه هغومره خبر دے څومره چې هغه د ادب د کليمې په معنا او مفهوم پوهه دے ځکه مونږ دا نۀ محسوسوو چې ستاسو په شان لوے او د قدر وړ عالمانو ته په دې ضمن کښې د مباحثې دود دستور په معنا د ادابو يوه ايستلې کرښه په نخښه کړو ـ البته په دې پوهېږو چې زمونږ او ستاسو له يو بل سره وړومبے تعلق د يوې ژبې دے . پس له دې د رنګ و نسل ، تاريخ و ثقافت او د يوې شريکې جغرافيې ـ که چېرې مونږ او تاسې دغه د پښتني اقدارو تعلق يو بل سره ټينګ نۀ ساتو، نو هسې اولسونه او قومونه خو خورا نور هم ډېر دي ـ

دغه مرکه ،چې يوائې د خېبر پښتونخوا او فاټا په پوهانو او عالمانو مشتمله ده،ځکه مو په دې ډول محدوده کړې ده چې اول دلته په دې صوبه کښې سره کښېنو او د ليک دود او املا په ځينو مسائلو يو بل قانع او قائل کړو،بيا په دويم پړاو کښې د ټول پښتون ملت په سطح يوه لويه جرګه يا مرکه د رابللو هڅه اوکړو- هلته به هغه پرېکړې چې تاسو وربانديې يوه مثبته فېصله ورکړې وي ، ټولو ته عام کړے شي ـ هغه مسائل چې لا زيات بحث ته اړتيا لري، د هغو په اختيارولو به تر هغه ټينګار نۀ کوو څو چې په لويه مرکه کښې نۀ وي حل کړي شوي ـ دې سره به يوه خوا افهام و تفهيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته لاره پیدا شي ، بل راتلونکي وخت کښې به اختلافي اهداف راته واضح شي ځکه په دې موقع د کابل او یا د کوئټې او قندهار د اختلافي لیک دود خبره زیاته په تکرار سره نۀ کوو ځکه چې د دغو سیمو مشران ، پوهان او عالمان له مونږ سره په دې مجلس کښې نۀ دي شریک ـ په دې اساس هر څۀ چې دلته بحث کېږي د هغې دائره کار به د پښتونخوا د صوبې د ننه او ورسره تش په نامه قبائیلي علاقو کښې استعمال او اطلاق پورې محدود وي خو د دې دا معنا هم نۀ ده چې مونږ له کابل ،کوئټې یا قندهار څخه په لیک دود کښې ځانته بېله لار باسو ، نا داسې نۀ ده ـ زمونږ د دې مرکې اهم هدف هم دا دے چې اول په هغو نیمګړتیاوځان پوهه کړو چې رفع کول ئې انتهائي ضروري دي ـ پس له هغې به وړاندې تګ وي ـ د دې مرکې اهم مقصد دا هم دے چې د وحدت یعنې د یو واحد ملت د یوې واحدې ژبې منل شوي لیک دود اختیارولو د پاره د اجتماعي شعور څخه کار اخیستل دي ،ځکه چې بې د اجتماعي سوچ و فکر دا ناشونې ده ـ

د پښتونخوا د سیمې جغرافیائي او اقتصادي اهمیت په اړه ډېر څۀ نۀ وایم ځکه چې تاسو ټول تر مونږ زیات وربانديې خبر یئ چې دغه منطقه نۀ یوازې په اوسنیو وختونو کښې بلکې له پېړیو راهیسې یو تاریخي حیثیت لري،ولې نن چې څۀ ډول حالات مخې ته دي د هغو په تل کښې یو څۀ داسې اشارې لیدلې شي، بویاچې راتلونکے سهار به د تېر کله په شان نۀ وي بلکې لا روښانه اودرخشانه به وي ـ خوحالات اوبدلون ادراکول دهر چا د فهم او پوهې کار نۀ دے بلکې دې د پاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالمانو او پوهانو د نظر ضرورت وي ـ ځکه له تاسو څخه هیله کېږي چې د یو منلي او کره لیک دود په خاطر له خپلو شخصي، ګوندي، مسلکي او علاقائي ګوټ پېرونو رابهر شئ او د یو واحد لیک دود اختیارولو په لړکښې د خپل قوم د روښانه ائنده په خاطر تاریخي فېصلې صادرې کړئ ـ

په اخر کښې یو څو خبرې چې مونږ ئې نه یوائې د اکېډیمۍ په چارو کښې بلکې د اکېډیمۍ نه پرته د پښتو ژبې و ادب د فعالیتونو په حواله محسوسوو او یا مو محسوس کړې دي، درسره شریکوو ـ هغه دا چې دا هر څۀ چې تاسو ئې په دې اکېډیمۍ کښې وینئ، ګورئ، باید د دې محرک درته معلوم وي ـ چونکې نن تاسو لوے مشران، لیکوالان، عالمان او پوهان یو ځاے شوي یئ، ځکه درته مخامخ وایم او بې د څۀ ډار، غرض او لالچ وایم چې زمونږ لوړ رتبه چارواکي دې د خپل قوم د تعلیم و صحت او د خپلې ژبې د روښانه سباؤن غمخوار شي ـ که دوي په زړۀ او قومي جذبه داسې اوکړي نو په هم هغه ورځ اوپوهېږئ چې پښتو ملت د پخوا په څېر یو ځل بیا د جهان د سیالو سیال او ژبه ئې هم هغه د وېدا، اوستا او سنسکریت په شان مثالي شي ـ په دې لړ کښې زۀ د محترم پروفیسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب انتهائي مننداوي یم، چې د لا مخکښې تلو د پاره ئې مونږ ته لارښودنه کړې ده، الله دې د دۀ قدر او عزت تر دې هم لازیات سوا کړي ـ امین

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرو قدرمنو ، د توجو راکولو مو يو جهان مننه . ستاسو د ټولو برخه والو يو ځل بيا بې کچه مننه کوم چې په دې تاريخي مرکه کښې مو راسره برخه واخيسته او د پښتو اکېډيمۍ تاريخي حيثيت ، مقام او نښان مو لوړ اوساتلو . الله دې ستاسو قدر او درجات يو په څو چنده در زيات او بلند کړي . امين او مننه

پرفيسر ډاکټر نصرالله جان وزير
ډائرېکټر، پښتو اکېډيمي پېښور پوهنتون
۲۹ دسمبر ۲۰۱۲ء

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلنلیک

قدرمن/ قدرمنې

....

پښتو اکېډیمي، پېښور پوهنتون د خپل علمي او ادبي دودسره سم د پښتو ژبې و ادب د ودې او پرمختیاد هلو ځلو په بهیر کښې دا اراده لري چې د پښتو لیک دود د یو والي (وحدت) په لور بره تګ دپاره ژبپوهان او عالمان سره جرګه کړي- په دې خاطر پښتو اکېډیمي د پښتو ژبپوهانو او عالمانو یوه دوه ورځنۍ مرکه د رابللو تابیا کړې ده چې په دې مرکه کښې به د پښتو ژور فکره ژبپوهان، عالمان او څېړونکي د پښتو ژبې په الفبا، لیک دود او هم د املا په مسائلو بحثونه کوي -ددې ورکشاپ (مرکې) مشر مېلمه به د پېښور پوهنتون وائس چانسلر پروفېسر ډاکټر محمدرسول جان صاحب وي-

ستاسو ګډون به زمونږ دپاره د ډاډ او ویاړ سبب وي.

نېټه: .... ۲۸-۲۹ دسمبر۲۰۱۶ ءورځ:شورو او زیارت

وخت: .... له ګهیځ (سحار)(۹.۳۰) نه تر وروستي وخته پورې

ځاے: .... د پښتو اکېډیمۍ لائبریري

رابطه : .... پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر، ډائرېکټر پښتو اکېډیمي:

۰۳۳۳۹۷۲۹۷۱۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

هدف و غایت

پښتواکېډېمي یو ځل بیا د پښتو لیک دود په لړ کښې خپلو دانشورانو او ژبپوهانو ته موقع ورکوي چې د لیک دود په حقله دې د نوې ژبپوهنې په رڼا کښې د لیک دود د ستونځو په حقله خپلې مشورې راشریکې کړي -

نن سبا چې د پښتو د لیک دود په لړ کښې یو څۀ ستونځې مخې ته راځي باید چې زمونږ ژبپوهان او د ژبې دانشوران په دغه یوه صلاح شي او مستحکم صورت ورکړي-

په دغه مرکه کښې به د خیبر پښتونخوا او د قبائیلي سیمې (فاټا) نه راغلي پوهان ګډون کوي ، دغه فېصلې به ټولو پښتنو، دانشورانو ، پوهانو او ژبپوهانو ، پوهنتونونو ، کالجونو ، سکولونو ، پرنټ او الیکټرانک میډیا ته رسولې شي-

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګډون

په مرکه کښې برخه اخیستونکي به هغه پوهان ، نقادان ، عالمان او فاضلان وي چې په ژبپوهنه کښې مهارت لري ، د ژبې او ادب په مېدان کښې ښهٔ پوهه لري او یا په رسم الخط او املا کښې ئې پوهه منلې شوې وي - ورسره به هغه محققین هم وي چې په ژبپوهنه یا نورو ادبي چارو کښې ئې نوم په ملي سطح منلے شوے او استعداد پېدا کړے وي - دې نه علاوه د پوهنتونونو هغه نمائنده استاذان چېرته چې پښتو ته د لامخکښې تلو لارې پېدا کېدو امکانات زیات وي هم برخه اخیستو ته رابللې شي -

ددې مرکې ټوله کاروائي به ریکارډ کولے شي او یوې مثبتې نتیجې ته د رسېدو وروستو به اولس ته د هغو د مشتهر کولو بندوبست کولے شي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروګرام

۲۸م دسمبر ۲۰۱۲ء سحر ۹ بجې

۱. د غونډې باقاعده پرانسته
۲. د ډائرېکټر پښتو اکېډيمي ، هر کلي نامه
۳. د وائس چانسلر خطاب

وړومبۍ ناسته : يوولس بجې = ۲۸ م دسمبر ۲۰۱۲ء

۱. د ډائرېکټر پښتو اکېډيمي له خوا پرېزنټېشن

۲. مباحثه (د غړو نظر)

دوېمه ورځ

وړومبۍ ناسته : سحر نهه بجې = ۲۹ م دسمبر ۲۰۱۶ء

۱. په مباحثه کښې پاتې نقطې څېړل : دولسو بجو پورې
۲. متفقه فېصلې مخې ته راوړل : يوې بجې پورې

دوېمه ناسته : ۲ بجې ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

قرار دادونه
اختتامي دعا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الفبا په ترتیب د راغلیو میلمنو او کوربنو نومونه

نمبر	نوم	رابطه نمبر	دستخط	ممبر اعزازي
۱.	پروفیسر ډاکټر نصرالله جان وزیر	03339728715		کنوینر
۲.	اسماعیل ګوهر	03459624256		ممبر
۳.	امجد ناصر	03335599959		//
٤.	پروفیسر داور خان داؤد	03338232648		//
٥.	پروفیسر ډاکټر روح الله	03018913961		اعزازي
٦.	پروفیسر ډاکټر سلمی شاهین	03339124378		ممبر
۷.	پروفیسر فضل نصیر اسیر	03339117626		//
۸.	پروفیسر قاسم محمود	03339095309		//
۹.	پروفیسر هدایت الله	03339199349		//
۱۰.	ډاکټر اباسین یوسفزے	03005957899		//
۱۱.	ډاکټر احمد علي عاجز	03015963864		اعزازي
۱۲.	ډاکټر اسرار	0937863991		ممبر
۱۳.	ډاکټر اسلم تاثیر	03000927234		//
۱٤.	ډاکټر بشرٰی خاتون	03329409634		اعزازي
۱٥.	ډاکټر پرویز مهجور	03349169582		ممبر
۱٦.	ډاکټر جاوید خلیل	03005938122		//
۱۷.	ډاکټر جاوید اقبال	03323095327		اعزازي
۱۸.	ډاکټر حنیف خلیل	03315462178		ممبر
۱۹.	ډاکټر خالد خان ختک	03329779537		//
۲۰.	ډاکټر محمد زبیر حسرت	03459309207		//
۲۱.	ډاکټر سلیم جاوید			//

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢٢.	ډاکټر سهیل انشا	03339125641		//
٢٣.	ډاکټر سهیل خان	03339133832		//
٢٤.	ډاکټر شکیل احمد	03429120800		اعزازي
٢٥.	ډاکټر شېرزمان سیماب	03438982289		//
٢٦.	ډاکټر ظفرالله بخشالي	03028333625		ممبر
٢٧.	ډاکټر علي خېل دریاب	03349321761		ممبر
٢٨.	ډاکټر فخرالاسلام	03329080645		اعزازي
٢٩.	ډاکټر فرخنده لیاقت	03331919306		//
٣٠.	ډاکټر محب وزیر	03332198450		ممبر
٣١.	ډاکټر محمد اقبال نسیم خټک	0915850749		//
٣٢.	ډاکټر معراج الاسلام			اعزازي
٣٣.	ډاکټر مظهر	03455148417		//
٣٤.	ډاکټر نګینه خانم	03469222113		//
٣٥.	ډاکټر نور محمد دانش	03459857458		//
٣٦.	ډاکټر نیاز محمد عاجز	03339347814		ممبر
٣٧.	ډاکټر همایون هما	03009840334		//
٣٨.	ډاکټر یار محمد مغموم خټک	0915813457		//
٣٩.	ډاکټر یوسف خان جذاب	03459794170		//
٤٠.	رحمت شاه سائل	03458196346		//
٤١.	سلیم بنګش	03329002802		//
٤٢.	ډاکټر عمر عثمان مروت	03349087752		//
٤٣.	م.ر.شفق	03085170749		//
٤٤.	محترم همېش خلیل	03219338323		//
٤٥.	مشتاق مجروح	03339302475		//
٤٦.	نادر خان علیل	03459773475		//
٤٧.	ارشاد خان (کمپوزر)	03105926636		
٤٨.	محمد عارف جاوید خلیل	03169802080		معاون

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړومبی ورځ

۲۸م دسمبر ۲۰۱٦ء

پښتو اکېډيمي چې د کال **۱۹۵۵**ء څخه را په دې خوا د پېښور يونيورسټۍ تر سيوري لاندې د پښتو ژبې، ادب، تاريخ، ثقافت، ژباړې، ګرائمر، پښتو ژبه (پښتو ډکشنري)، د ماشومانو ادب، د نړۍ د نورو ژبو سره ارتباط او يو لړ داسې نورو کارونو په حقله چې کوم څېړنيز کار پيل کړے وؤ، هغه د دغو ټاکل شويو اهدافو د لاس ته راوړلو په تکل تاند روان دے. پښتو اکېډيمۍ د تحقيق، تنقيد، ژباړې او تخليق په لړ کښې ډېر ګټور او مثبت خدمات مخې ته راوړي دي.

د پښتو اکېډيمۍ له ګټورو زيارونو څخه يو لړ هغه خدمات چې د پښتو ژبې او ادب له مينه والو سره ئې په شريکه کړي دي، هغو کښې د سيمينارونو، کانفرنسونو، د علمي او ادبي غونډو اهتمام او د کابل د علومو اکېډيمي او د سندهـ د سندهيالوجي سره په رابطه کښې اوسېدل او د ژبو او ادبياتو په ډګر کښې د هغوي د فعاليتونو او څېړنو څخه ئې استفاده تر لاسه کړې ده. خو د پښتو اکېډيمۍ په لوړو خدماتو کښې چې څۀ په ځانګړي ډول ياد ېدلے شي، هغه د پښتو اکېډيمۍ پښتو لغات راغونډول، د پښتنو فولکلور راټولول او د يو منلي ليک دود د پاره نۀ يوا ځې په کوزه پښتونخوا کښې بلکې د کابل د عالمانو سره علمي جرګې کول شامل دي. که څۀ هم د پښتو اکېډيمۍ هر يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت په خپل ځای یو ستر مقام لري مګر دغه دري برخې ئې بیا زرین او زر زري باب ګڼلی شي.

د پښتوژبې د ودې او پرمختیا په چارو کښې یا په پښتو لیک دود کښې وحدت راوستلو او په دې لړ کښې د راپورته شویو او یا وخت په وخت راپورته کېدونکیو مسائلو حل، د پښتو ژبې و ادب د پوهانو په صلاح او مشوره را وړاندې کړے شي. تر دا دمه د پښتو د لیک دود او د پښتو اِملائي مسائلو په حقله د پښتنو عالمانو او پوهانو څهٔ اووهٔ مرکې جوړې شوې دي چې د هغو څخه ځینې ناستې کابل کښې او ځینې په کوزه پښتونخوا کښې د پښتو اکېډیمۍ په مېلمستیا او اهتمام شوې دي (د لازیاتو معلوماتو له پاره اوګورئ د ګل باچا الفت: (لیکوالي املا او انشا). په دې لړ کښې چې هر څومره ناستې شوې دي، په هغو کښې د پښتو ژبې د لیک دود او یا د اِملا د ځینو تېروتنو د له مېنځه وړلو او د سم دود د رواجولو په خاطر ډېرې ګټورې او مثبتې پرېکړې ثبت شوې دي. چې اوس هر دوه اړخ ته په لیک کښې په کار راوستے شي. د پښتو لیک دود په حقله وړومبۍ غونډه کال ۱۹۴۲ء کښې په کابل کښې او اووهٔ مه غونډه ئې کال ۱۹۹۰ء کښې د پښتو اکېډیمي پېښور پوهنتون په اهتمام د پوهنتون د مني کېمپ یعني باړه ګلۍ کښې شوې ده. دې یاد غونډې ته د خېبر پښتونخوا، د پاکستان د قبائیلي علاقو یعني فاټا، د جنوبي پښتونخوا یعني د کوئټې څخه د پښتو ژبې او ادب مشران او د افغانستان څخه د قدر وړ مشران، عالمان، ادیبان او شاعران راغوښتلي شوي وو. دا یاده غونډه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي لحاظ يوه ډېره تاريخي او مهمه غونډه وه ، چې په دې کښې ټول ګډون وال ، پوهان او عالمان په يو معياري ليک دود متفق شول . د دغه مشرانو او عالمانو پرېکړو يا فيصلو ته د پښتو ژبې او ادب په تاريخ کښې او په ځانګړي ډول د ليک دود د پرېکړو په لړکښې د پښتو اکېډيمۍ د باره ګلې پرېکړې وئيلې شي . په رښتيا چې دا د پښتو ژبې و ادب سره د هغو مشرانو د مينې ، خواخوږۍ ، خواريو او هلو ځلو برکت وځ چې په پښتو ليک دود کښې ئې وحدت راوستو او د پښتو ائنده ئې له انتشار څخه اوژغورلو . په دې لحاظ دا يوه تاريخي او مهمه فيصله بلله شي .

په دې اساس د پښتو د وحدت په ډګر کښې دا ډېره مهمه او د وياړ خبره ده چې نن سبا په پښتو کښې څومره هم کتابونه چاپ کېږي هغه د دې يادې جرګې د پرېکړو سره سم چاپېږي . يعنې اوس مهال د درس و تدريس تر کتابونو سره عام کتابونه ، مجلې او هم ورځپاڼې د دې ليک دود تحت ليکلې شي . خو هغه عوامل چې د دې غونډې يا مرکې د رابللو سبب شوي ، له هغو څخه د ځينو ليکوالو شخصي اود ځينو ادارو خپل سري تېروتنو په مقابل کښې اړتيا پېدا شوه ، چې هغو ته د دغه معياري ليک دود پرېکړې وراورسولې شي ، يا ورته واضح کړې شي ، په دې خاطر دا غونډه رابلل شوې ده . دويمه مهمه خبره دا وه چې د وخت په تېرېدو ځينې نوي مسائل هم پېدا شوي وو ، چې هغو ته د پښتو مشرانو او پوهانو خپل تر مېنځه صلاح کېدل اړين شوي وو . ځکه دلته دا وئيل به بې ځايه نه وي چې د پښتو د وحدت په حقله څومره چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

باړه ګلۍ د سیمینار پرېکړې تولو پښتنو د پاره د ویاړ او ارزښت وړ او ګرځېدې ، په هم هغه دود دلته یو وار بیا دا هڅه کېږي چې د پښتو لیک دود د فېصله کړې شویو پرېکړو د بیا تامینولو تائید او نویو مسائلو ته د یو ممکن حل را ایستلو د پاره د مشرانو جرګې ته متوجه کړي۔

لکه د وړاندې اووئیل شول چې د پښتو اکېډیمۍ د باړه ګلۍ سیمینار په کال ۱۹۹۰ء کښې د پېښور پوهنتون تحت شوے وۀ، د هغه وخت نه را په دېخوا اوس هر یو کتاب په هم دې لیک دود کښې چاپ کېږي ۔پرته د دې اوس لیکوالان ، کاتبان ، کمپوزران او هم شاګردان ورسره تر ډېره حده بلد شوي دي ۔چې له کبله ئې اوس پښتو لیک په اسانه د کمپیوټر ژبه ګرځېدلې ده ۔تر دې چې پښتو اوس د ګوګل ټرانسلېټر د ژبو په قطار کښې هم ورګډه شوې ده ۔دا نۀ یواځې د پښتو د معیاري لیک دود د پراختیا یو ښۀ مَرغ دے بلکې په خپله د پښتو ژبې د روښانه سباؤن په لار کښې یو ښۀ ګام دے۔

کال ۲۰۱۲ء د دسمبر په اتویشتمه او نهه ویشتمه نېټه پښتو اکېډیمۍ یو ځل بیا د پښتو لیک دود او املا د ځینو مسائلو له مېنځه وړلو په لړ کښې د دوه ورځني سیمینار تابیا اوکړه ، چې تر پنځوس پورې لیکوالو ، ادیبانو ، پوهانو ، ژبپوهانو ، د پوهنتونونو استادانو او یو لړ محصلینو ته په کښې د برخه اخیستو بلنه ورکړې شوه ۔ددې غونډې مقصد دا وۀ چې د پښتو اکېډیمۍ د باړه ګلۍ د املا په حقله یو ځل بیا د ژبپوهانو، شاعرانو او ادیبانو تائید واخیستۀ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي ـ بل يو څه ستونځې داسې محسوسېدې چې هغه د ځينو ليکوالو له خوا په شعوري يا په لاشعوري توګه تکرارول کېدې ځکه اکېډيمۍ دا اړينه اوګڼله چې د خپلو عالمانو ، ژبپوهانو او مشرانو يوه داسې مرکه جوړه کړي چې په هغې کښې دې خپلو مشرانو او عالمانو ته دغه مسائل مخې ته کښېږدي او د هغوي څخه رايې او نظر پرې واخلي ـ

غونډه د پښتواکېډيمۍ په کتابتون کښې راجوړه شوې وه ـ د خيبر پښتونخوا او د فاټا يعنې خيبر پښتونخوا ته جوختې قبائيلي علاقو څخه راغونډ شويو ليکوالانو او پوهانو ته د ناستې دپاره معقول انتظام شوے وۀ ـ ساؤنډ سسټم او ويډيو ريکارډنګ سره د فوټو ګرافۍ بندوبست هم شوے وۀ ـ ټولو قدرمنو مېلمنو ته ډېر په قدر او عزت او په پښتنه مينه د پښتو اکېډيمۍ اهلکارو او غړيو هر کلے او د مېلمه پالنې د اقدارو سره سم پېرزوئنه او ښۀ راغلے اووې ـ

اتويشتم دسمبر کال ۲۰۱۲ء سحر لس بجې څو منټه د پاسه دغونډې يا ورکشاپ رسمي پرېکړه تامين شوه ـ د وړومبۍ ناستې مشري د پېښور پوهنتون د شرقي علومو ډين محترم پوهاند ډاکټر معراج الاسلام ضياء صاحب تر مشرۍ لاندې پيل شوه ډاکټر نياز محمد عاجز د قرآن عظيم الشان د يو څو آيتونو د تلاوت کولو نه وروسته ، د پښتو اکېډيمي ډائريکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزير ټولو مېلمنو ته هر کلے اووئيلو او د روان ورکشاپ حاضرينو ته ئې د پښتو اکېډيمۍ اغراض او مقاصد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې د بېلا بېلو څانګو په حواله لنډه شان پېژندګلي څه دا شان وړاندې کړه.

پښتو اکېډيمي يوه علمي، تحقيقي او اشاعتي اداره ده، چې په کال ۱۹۵۵ء کښې جوړه شوې او د پېښور يونيورسټۍ يوه مهمه برخه ده.

دا اکېډيمۍ څانګې :

۱. تحقيق، تاليف و طباعت.
۲. ژباړه
۳. لغت سازي
۴. فولکلور
۵. تاريخ و ثقافت

تدريسي امور:-

۱. ايم فل
۲. ايم فل ليډنګ ټو پي ايچ ډي
۳. پي ايچ ډي

شاګردان :-

۱. پښتو اکېډيمي د ايم فل او پي ايچ ډي په ضمن کښې تر اوسه ۱۰ شاګردان فارغ کړي او تر ۷۲ پورې شاګردان رجسټرډ دي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقاصد :-

ددې ادارې له اهدافو څخه یو څو مهم اهداف په دې لاندې ډول د

۱. پښتو ژبه او په پښتون اولس کښې چې کوم ادبي ، علم
فني صلاحیتونه موجود دي هغه په کار راوستل-
۲. د پښتو ژبې یوه ارزښتناکه ډکشنري ترتیبول-
۳. د یوې داسې معیاري کتابتون (لائبریري) قیام ، چې په
کښې پښتو ژبه و ادب ، تاریخ و ثقافت ، تهذیب و تمد
نړۍ د نورو قومونو د ژبو او ادبیاتو په حقله څېړنکارا
اسانتیاوې موجودې وي-
۴. د مختلفو قلمي نسخو او د تحقیقي مواد و اشاعت بندو
کول . او داسې نور

کتابتون (لائبریري) :-

۱. موجوده لائبریري : یو مېن هال ، یو افس او دوه بغل ک
(سائیډ روم) چې د مخطوطاتو دپاره مخصوصې دي-
۲. په دې لائبریرۍ کښې د شاګردانو او څېړنکارانو دپاره ت
څلور څلوېښت زره کتابونه موجود دي-
۳. دې نه علاوه څوارلس سوه څلور پنځوس قیمتي او نایابې
نسخې هم موجودې دي- چې ځینې چاپ او ځینې ناچاپ د
۴. دېلائبریرۍ نه روزانه تقریباً د دېرشو نه پنځوسو پورې م
او غېر ملکي طالبعلمان ، محققین ، شاعران او ادیبان د
بېلو علمي او ادبي کتابونو نه استفاده کوي-

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لائبریرۍ ستونځې :-

۱. د ځــا ے د کمتیـــا د وجـــې شــاګردانو او محققینـــو تـــه مشکلات

۲. د جدیدو سهولتونو فقدان.

۳. ملکي او غیر ملکي محققینو ته د تحقیق په دوران کښې د استوګنې مشکلات.

۴. مخطوطات ډېر په ناسمه طریقه سره دلته کښېښودل شوي دي. چې له کبله ئې د زیان او یا د خرابېدو خطر دے.

اشاعت :-

۱. پښـتو اکېـډېمي لــه شـروع نـه تـر دا دمــه تقریباً اووۀ سـوه شپږ پنځوس (۷۵۶) کتابونه په مختلفو موضوعاتو چاپ کړي دي.

۲. پښتو ژبه (پښتو ډکشنري) چې په پنځلس جلدونو مشـتمله ده. دیارلس جلدونه ئې چاپ او دوه ئې چاپ ته تیار پراتۀ دي. خو د دې پـه ځـا ے اداره اوس پـه دې کـار بوختــه ده چـې دغــه ټول پینځلس واړه جلدونه دې په هم یو جلد کښې په سافټ او هارډ شکل کښې خپور کړے شي. پـه دې کـار روان دے ، انشـاءالله چې ډېر زر بـه دا پروژه عملي شي.

۳. پښــتو اکېـډېمي یـوه " شـپږ میاشــتینی" پښــتو / انګرېـزي تحقیقـي مجلـه خـوروي. چـې د هائرا یجوکېشـن کمیشـن اسـلام اباد لـه خوا باقاعده منظوره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونځي :-

۱. د مالي ستونځو له کبله د اداري اشاعتي امور د ځنډ ښکار دي
۲. په اداره کښې د ټېکنيکل سټاف د کمښت ، د کمپيوټري چارو د ماهر نيشتوالے او د فېکلټي د کمي د وجې ، په ډېرو امورو کښې مشکلات لرو.
۳. تقريباً ۲۰۰ قلمي نسخې چاپ ته اړتيا لري ، تر لسو پورې مختلف ريسرچ پراجېکټونه اشاعت ته تيار دي.
۴. لړ تر لړ د ډېرشو پورې نوي ، ري پرنټ ، ډکشنرۍ ، ريسرچ پراجېکټ او يو لړ د ژباړې کتابونه چاپ ته اماده دي.

قلمي نسخې :-

۱. پښتو اکېډيمي خوارلس سوه درې پنځوس انتهائي ناياب او قيمتي قلمي نسخې لري.
۲. په دې کښې ۳۶۲ نسخې ډيجيټلائز شوې دي . او د ۱۰۷۷ نسخو ډيجيټلائزېشن کول دي. په دې پراجېکټ به ډېر زر کار روان شي. منظوري ئې شوې ده.
۳. د قلمي نسخو د خوندي کولو بندوبست. د ټولو قلمي نسخو د ډيجيټلائزېشن پروژه هم منظوره ده . ډېر زر به دغه ټولې نسخې ډيجيټلائز شي.

د وړومبۍ ناستې پېل : د پښتو اکېډيمۍ ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزير د وېنا نه وروسته ، د وړومبۍ ناستې مشر مېلمه محترم پروفېسر ډاکټر معراج الاسلام ضياء صاحب ته د دې غونډې په اړه د وېنا کولو بلنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړې شوه ، دوي اووئیل چېدا ډېره د خوشحالۍ خبره ده چې پښتو اکېډیمي یو ځل بیا د پښتو لیک دود او د املا د ځینو تېروتنو مخ نیوي په لړ کښې د پښتو ژبې عالمانو ، پوهانو ، ادیبانو ، شاعرانو او عام زده کونکیو ته داسې مواقع پیدا کوي ، دوي زیاته کړه چې داسې غونډې د ژبې په وده او پر مختیا کښې ډېر ستر کردار ادا کوي - د لویو قومونو مطالعه چې اوکړے شي هلته د هرې قبیلې ځان له لهجه یا لهجوي دودونه وي - په دې لړ کښې ډین صاحب د عالم اسلام ، یورپ او ځینو نورو ملکونو د ژبو او لهجو مثالونه هم ورکړل - دوي زیاته کړه چې د دې هر څۀ باوجود دهغوي یوه معیاري لهجه او یو مشترک لیک دود وي ، چې د هغې په اساس د هغوي د ژبې مرکزیت او وحدت قائم وي -

د ډین صاحب د خبرو نه وروسته ، د بحث مباحثې تر مخه د پښتو اکېډیمي ډائرېکټر د خیرالبیان د دریم چاپ نسخه ډین صاحب ته ډالۍ کړه - او له ډین صاحب نه ئې اوغوښتل چې د پښتو اکېډیمۍ د دفتري چارو په ضمن کښې ستر خدمات ترسره کونکي سپرنټنډنټ ښاغلي فضل ګل ثاني ته د ''وي سي'' صاحب د پاره نومول شوے شیلډ په خپلو لاسو ورکړي - دې سره وړومبنۍ ناسته سر ته اورسېده او د چائیو مهال شولو -

د چائیو د دمې نه وروسته دوېمه ناسته شروع شوه - په سر کښې د الف با په چارټ خبرې شروع شوې -

دملتي میډیا په ذریعه د الف با چارټ اوښودلے شو - د چارټ ترتیب په دې ډول دے -

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو الفبا

(د پښتو منلي شوي حروف غونډ ۴۴ دي)

ا	ب	پ	ت	ټ	ث	ج	ځ
چ	څ	ح	خ	د	ډ	ذ	ر
ړ	ز	ژ	ږ	س	ش	ښ	ص
ض	ط	ظ	ع	غ	ف	ق	ک
ګ	ل	م	ن	ڼ	و	ه/ھ	ي
ې	ۍ	ئ	ے				

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو الفبا

(په ترتیب د نومونو)

ا الف	ب بې	پ پې	ت تې	ټ ټې	ث ثې	ج جیم	ځ ځیم
چ چې	څ څې	ح حې	خ خې	د دال	ډ ډال	ذ ذال	ر رې
ړ ړې	ز زې	ژ ژې	ږ ږې	س سین	ش شین	ښ ښین	ص صاد
ض ضاد	ط طې	ظ ظې	ع عین	غ غین	ف فې	ق قاف	ک کاف
ګ ګاف	ل لام	م میم	ن نون	ڼ نوڼ	و واو	ه/ھ هې	ي معروفه يې
ی مخصوصه يې	ۍ تانیث يې	ئ امر يې	ے مجهوله ے				

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چارټ ښودلو وروسته ، د دې د الفبا په ترتیب ډاکټر اباسین یوسفزي د بحث اغاز اوکړو ، دوي اووې چې د حروف تهجي په دې ترتیب کښې د ج ، څ او چ په ځاے ترتیب داسې په کار دے چې ج ، څ او ځ او داسې بیا چ ، ح او خ . خو د دې په رد کښې محترم همېش خلیل صاحب اووئیل چې نا دا پخوانے ترتیب په خپل ځاے سم دے . ښاغلي پروفېسر ډاکټر یار محمد مغموم خټک صاحب هم د همېش خلیل صاحب خبره تائید کړه او وې وئیل چې څنګه دا چارټ ترتیب شوے هم دغسې ټیک دے .

د پښتو اکېډیمۍ پخوانۍ ډائرېکټر محترمه ډاکټر سلمیٰ شاهین ډېر په وضاحت سره په دې خبرې اوکړې او په اخر کښې ئې ډېر په جامع انداز سره اووې چې دا فېصله شوې خبرې دي . څۀ چې یو ځل منل شوي او اتفاق ورباندې شوے ځکه د هغو بیا راسپړدل نۀ دي په کار . دې سره به دا شوې فېصلې بیا متنازعه شي . هغې اووې چې په پښتو کښې هسې هم خلقو ته مشکلات دي او نۀ دسرکار له خوا ورته دومره توجه شته . خو مونږ له په کار دي چې د چا انفرادي فېصلو پسې لاړ نۀ شو . هغې زیاته کړه چې په انټرنېټ او هم په ادبي دنیا کښې دا ترتیب موجود دے .

ډاکټر نصرالله جان وزیر د (ځ) په حقله د ډاکټر اباسین د خبرې په ځواب کښې اووئیل چې د (ځ) د توري غږ په اصل کښې ''ځې'' دے چې د پښتونخوا په جنوبي علاقو کښې ئې تلفظ ډېر واضح دے او ښځې په سمه توګه ئې ادائیګي کېږي ، لکه ځۀ ، ځوک ، څنګه ، څۀ او ځینې نور . د حرف (ځ) ''ځې'' په دې صوت ادائیګي کښې د دې علاقې خلق یعني د جنوبي علاقو خلق کوم مشکل نۀ لري . چونکې دا مسئله د پښتونخوا په شمالي سیمو کښې ده ، چېرته چې د ث ، س او څ غږونو په ادائیګي کښې دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلقو ته مشکلات دي. ځکه د ځینو اشاعتي ادارو له خوا یا د ځینو لیکوالو له خوا دا په خپلواکه توګه (ځیم) یاد شوے. خو په حقیقت کښې د دې جوړې او غږ (چ) سره ده، نهٔ چې د ج او ځ سره.

په چارټ کښې موجود د بېلا بېلو توریو په اړه د پوهانو او استاذانو سوالونه راپورته کېدل شروع شول، په دې لړ کښې ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې د ''ئې'' مسئله هم په کار ده چې یوه ''ئې'' وي. ''ئې'' یوه ده او داسې د ''نون غنه'' دپاره هم یو علامت په کار دے.

وریسې ډاکټر پرویز مهجور خوېشکي اووئیل چې ''ح'' یو مخرج دے د کومې نه را اوځي.

د دغو دواړو پوهانو په نکتو لابحث ځا ے نهٔ وهٔ نیولے چې ډاکټر جاوېد خلیل یو ځل بیا اووئیل چې دا وخت د ''څې/ځیم'' فېصله کول په کار دي. دا ترتیب ټیک دے چې کوم توري فېصله شي بیا مخکښې تلل په کار دي. هغهٔ اووې چې د محترمه ډاکټر سلمٰی شاهین خبره په ځا ے ده، خو که څهٔ نوې علمي خبره مخې ته راځي، نو منل ئې په کار دي.

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې مونږ په دې وړمبی ناسته کښې تر خپل حده مخکښې لاړو. که څهٔ هم دا د پښتو اکېډیمی یو مثبت او ښهٔ اقدام دے. خو د پښتنو د علمي مرکزونو تعین په کار دے او هغه څوک چې د لیک دود په اړه شخصي فېصلې کوي او خپله مطرح کړل شوې املا ته دوام ورکوي هغوي هم دلته راوستل په کار وو. بله دا چې کومې فېصلې اوشي د هغو اطلاق به څوک کوي، او په هغو مرکزونو چې هلته، له دغو فېصلو سره اختلاف ښودل کېږي، او یا هغه محترم پوهان، عالمان یا عام لیکوالان چې په شخصي توګه توپېري لیک دود کاروي یا خپل مخیزه املا ته دوام ورکوي، په هغو به ئې څنګه منو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر نصرالله جان وزیر د ښاغلي ډاکټر حنیف خلیل د خبرې په ځواب کښې اوونیل ، چې : زمونږ ورومبی وظیفه دا ده چې په املا کښې ستونځې په نخښه کړو ، عالمان، پوهان ، مونږ او تاسو ټول دلته وړاندې بحث اوکړو ، رائې پرې واخلو ، پس له هغې یوه منلې پرېکړې ته اورسېږو ـ ډائرېکټر صاحب ښاغلي ډاکټر حنیف خلیل صاحب ته په اشاره سره اوونیل چې که څۀ هم په هغوي ئې منل ګران کار دے خو کله چې ستاسو غونډې مشران دلته په دې غونډه کښې یوې نتیجې ته اورسېږي ، نو دا به بیا د هغو سره د دې غونډې په اساس په دوېمه لړۍ کښې یعنې په انټرنېشنل کانفرنس کښې له هغو سره د لازیاتو شننو دپاره وړاندې کړو ـ

د پښتو ژبې نومورې شاعر او ادیب م ـ ر شفق د هم دې بحث په تسلسل کښې ور زیاته کړه: کومې فېصلې چې شوې دي ، وخت په وخت د هغو یوه جائزه اخیستل په کار دي ـ البته دغه د الفبا کوم ترتیب چې له پخوا څخه دود دے ، هم په دغه ډول سم دے ـ په دې اړه کابل کښې هم اداره موجوده ده او دلته هم ، نو که کوم څۀ د لیک دود یا د پښتو په حواله کول وي په کار ده ، چې د دواړو ادارو په ګډه همکاري فېصلې صادرې شي ـ

ډاکټر زبېر حسرت د مشرانو توجه یوې بلې مسئلې خواته رااوګرځوله ـ هغۀ اوونیل چې ''نون غنه'' شاملول په کار دي ـ او د همزه واله ''ۀ'' هم په کار ده ـ بل په غونډه ''ی'' پسې ''ے'' هم په کار ده ـ اوس چې کومې دي دا د کابل فېصلې وې ـ د نورو ډېروئي ګانو ضرورت نۀ شته ـ

ښاغلي ډاکټر اسرار صاحب د ډاکټر زبېر حسرت د دې سوالونو په ځواب کښې په یو طنزیه انداز کښې اوونیل چې په ''ء'' خبره کول داسې ده لکه چې مونږ په دې ورومبی ناسته کښې اخري حرف ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورسېدو او چې "ء" اوشوه نو معنا دا چې نشست ختمېدو ته را اورسېدو - ډاکټر اسرار صاحب د غونډې برخه وال ځان ته متوجه کړل او وې وئيل: چې حقيقت دا دے چې د پښتو اکېډيمۍ له اړخه د باړه ګلۍ سيمينار يو ډېر ښۀ کوښښ وۀ او ډېرې ښې فېصلې په کښې شوې دي - او س په هغو کښې ګوتې وهل نۀ دي په کار - هغۀ په تاکيد سره اووې چې: که نقص دے نو په مونږ کښې دے نۀ په املا کښې -

ډاکټر خالد خان خټک اووئيل چې زۀ په دې خبره ويارم چې د پښتو اکېډيمۍ د باړه ګلۍ په سيمينار کښې موجود وم - هغۀ زياته کړه چې پښتو کښې د زبر، زېر او پېش واؤل دي - پښتو کښې دا شاملول په کار دي -

ډاکټر يوسف خان جذاب اووئيل چې اباسين چې څنګه د پښتو الفبا د ترتيب په حقله نکته پورته کړه، نو اول په ترتيب بحث په کار دے - هغۀ اووې چې: د ژبې ابتداء د اواز نه کېږي خو مونږ د حرف نه ابتدا کوو - دلته دا حروف داوازونو نمائندګي کوي - نو دا حروف د اوازونو په اساس ترتيبول پکار دي - اول په شونډو بيا په غاښونو او بيا په حلق کښې اوازونه پېدا کېږي -

د ډاکټر يوسف خان جذاب بحث لا جاري وو، چې ښاغلي ډاکټر اقبال نسيم خټک صاحب د (چ) او (خ) په حقله خپله رائې داسې وړاندې کړله: تر کومه چې د چ (چې) او خ (خې) خبره ده - زمونږ الفبائي ترتيب د ډېر مخکښې نه راروان دے - دا ترتيب بدلول ډېر ګران دي، نۀ خو ئې څۀ ضرورت شته او نۀ څۀ ګټه - داسې د (چ) او (خ) هغه پخوانے ترتيب په خپل ځاے سم دے - البته که د باړه ګلۍ په پرېکړو کښې نور څۀ ښۀ والے کېدلے شي نو په کار ده چې په هغو بحث اوشي - پرته د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغهٔ د ډاکټر خالد خان خټک صاحب د زبر ، زیر او پیښ ورانديز هم تائید کړو.

ډاکټر اسماعیل ګوهر د ډاکټر یوسف جذاب د مطرح کړل شوې مسئلې په خواب کښې اوونیل یوسف خان جذاب چې د فونټیک کومه خبره کوي ، داسې په اردو کښې هم شوې دي. خو دې سره بیا نورې مسئلې پیدا شوې دي. غرض د صوتیاتو په بنیاد به ډېرې مسئلې راپورته شي ، زما په فکر املا ته د صوتیاتو په بنیاد د ترتیب ضرورت نهٔ شته .هغهٔ مخکښې زیاته کړه چې د ''نون غنه'' ضرورت په واقعیت کښې محسوسېږي ، ځکه چې دا د لفظونو په مېنځ کښې هم راځي او په اخر کښې هم .په کار ده چې په دې اړه څهٔ غور اوشي. څو پورې چې د همزه (ء) تعلق دے ، نو په فعلي ''ئ'' کښې نې ولې شاملوو .دغه همزه په منین کښې هم وئیلے کېږي ، ځکه زما رایې دا ده چې همزه پکار ده چې وي.

د ډاکټر اسمعیل ګوهر ، د خینو نکتو وضاحت په لړ کښې ډاکټر یوسف خان جذاب اوونیل چې : ما صرف د ساؤنډ (اواز) په بنیاد د ترتیب خبره اوکړه ، ما دا اوسني ترتیب د بدلولو خبره نهٔ ده کړې .زهٔ ترتیب بدلول نهٔ غواړم بلکې ما صرف دا وئیل چې که تاسو ترتیب بدلول غواړئ نو بیا به د اوازونو (غږونو) په د نورو حرفونو حساب به د نورو حرفونو ترتیب هم بدلول وي -

پروفیسر فضل نصیر اسیر اووئیل چې یو وخت به راځي چې دا ضرورت به پېښېږي چې دا ترتیب چې څنګه په انګرېزئ کښې دے - یعني د ABC په ځاے اوس Aa,Ba وائي نو امکان شته چې دغه دود به دلته هم یو وخت داسې شي - بل د زورکي اواز په پښتو کښې نهٔ شته او شکل ئې هم نهٔ شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر عمر عثمان خان مروت اوویل چې په کمپیوټر کښې چې کوم فونیم دي دا ټول موجود پراته دي. په کیبورډ کښې چې کوم ټکي دي اوس که په دې کښې مونږ کومې تبدیلۍ کوو نو بیا به "Uni Code" ته څنګه رسو.

پروفیسر قاسم محمود اوویل چې: د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلۍ په فېصلو مکمل عمل پکار دے چې څوک ئې مخالفت کوي غند نه ئې کول په کار دي.

ډاکټر جاوېد اقبال خټک صاحب د ډاکټر حنیف خلیل صاحب هغه ورومبۍ مسئلې ته په اشاره سره اوویل چې: هغه شخصیتونه یا مرکزونه چې په خپل مخیره توګه لیک دود خوروي یا د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلۍ د لیک دود پرېکړو څخه سر غړونه کوي، که دغه شخصیتونه یا مرکزونه د وحدت خوا ته راوستل شي نو لویه ګټه به ئې وي.

ډاکټر اسرار صاحب یوې ډېرې مهمې نکتې ته په اشاره اوویل چې په حروف تهجي کښې همزه شاملول په کار دي دا د پښتو د لیک دود یو قسم ته مشکل کشا دے. بل "نون غنه" هم ډېر ضروري دے. او هم دغسې پرته "ے" په خپل ځائے ساتل ډېر ضروري دي. دوي زیاته کړه چې پرته (ے) د افغانستان په زړو کتابونو کښې شته. او په خپله ارواښاد حبیبي هم استعمال کړې ده. هغۀ زیاته کړه چې عربي په یوه "ی" چلېږي. اردو کښې هم دغسې ده. غرض دا چې پرته "ے" پرېښودل نۀ دي په کار.

ډاکټر یوسف خان جذاب اوویل چې د ترتیب خبره ډېره ضروري ده. د "نون غنه" او "همزه" بحث وروستو خبره ده، هغۀ اووې چې ډاکټر زبېرحسرت صاحب دا څنګه وائي چې غونډه "ی" دې په پرته "ے" اولیکلے شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر زبیر حسرت د ډاکټر یوسف جذاب د سوال په ځواب کښې اووې چې: د وړاندې قاعدې مطابق "ی" او "ے" لیکل پکار دي. مخصوصه فعلي او تانیثي يې ګانې دې په خپل ځاے وي او نون غنه هم پکار ده.

د دوي دواړو د بحث په مېنځ کښې ډاکټر نیاز محمد عاجز صاحب زیاته کړه چې: ټولې يې ګانې پکار دي. ډاکټر یوسف جذاب صاحب اووې چې زۀ دا وایم چې د حرفونو ترتیب په خپل ځاے سم دے.

ډاکټر حنیف خلیل د ډاکټر یوسف جذاب د خبرو په تسلسل کښې اووئیل چې: که مونږ دا منو چې ترتیب هم دغسې سم دے او مونږ ئې تائیدوو، نو بیا خو سمه ده. خو چېرته چې تبدیلۍ ښخي اړینې دي. لکه "ی" ته لاندې دوه ټکي په ځنګ ټکي کول به زمونږ د پاره ځنګه وي؟

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې هر یو حرف درې څلور شکلونه لري. د معروفې يې "ي" مېنځنۍ شکل کښې "ي" په کار وه او د "یا" په سر کښې اخر ته فقط په "ی" اکتفا په کار ده.

ډاکټر یار محمد مغموم صاحب اووئیل چې: د حروف تهجي ترتیب په خپل ځاے سم دے خو د "نون غنه" او همزه شاملول هم په کار دي. هغۀ اووې: پیر روښان د موجوده املا باني دے باید د هغۀ وضع کړل شوے لیک دود مونږ په نظر کښې اوساتو.

پروفیسر قاسم محمود ډېر په تاکید سره یو ځل بیا هغه خبره تکرار کړه چې: د باړه ګلۍ دا شوې فېصلې منل پکار دي. که په لهجو پسې لاړو نو ټوله املا به خرابه شي او هر څۀ به ګډ وډ شي او د پښتنو وحدت به له مېنځه لاړ شي.

د ټل له خوا په دې غونډه کښې برخه اخیستونکي سلیم بنګش اوونیل چې اعرابونه په عربۍ کښې هم په حروفو نۀ شته ځکه دا به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو يو اضافي بوج وي چونکې اعراب د غير اهل زبان دپاره په نورو ژبو د پوهېدلو د پاره کارول کېږي ،نو په پښتو کښې هم دا نۀ دي په کار.

ډاکټر پرويز مهجور صاحب اووئيل بايد مونږ هغه مسائل رامخې ته کړو چې څوک ورسره مخ دي او بيا وربانديې دلته بحث اوکړو.

ډاکټر احمد علي عاجز اووئيل چې : د پښتو اکېډيمۍ د بارړه ګلي فيصلې په هم هغه حالت کښې سمې دي څنګه چې شوې دي.

پروفيسر ډاکټر سلمٰى شاهين د ټولو برخه والو توجه دې اړخ ته را اوګرځوله چې د دې بحث نتيجه دا شوه چې د حروف تهجي ترتيب دې هم داسې وي لکه څنګه چې د مخکښې نه راغلے دے.

ښاغلي م.ر شفق د ډاکټر سلمٰى شاهين خبره تائيد کړه او وې وئيل چې د الف ب ترتيب (چارټ) صحيح دے ، خو مونږ ته په کار دي چې د پښتو اکېډيمۍ د بارړه ګلي فيصلې په ځان اومنو او هم ئې په قانوني توګه د عملي کولو دپاره اقدامات اوکړو.

په دې دوېمه ناسته کښې دا لانديني پرېکړې په اتفاق سره مخې ته راغلې.

۱. د الفبا موجوده ترتيب هم دغسې په خپل ځاے ساتل پکار دي.

۲. د ليک دود په حقله د پښتو اکېډيمۍ د بارړه ګلي پرېکړې په متفقه توګه منل او د هغو د عملي کولو دپاره لازيات نور ګامونه اخيستلو ته زمينه برابرول.

۳. د 'ه' د پاسه اچېرته چې ضرورت وي ا 'ء' اهمزه ا اچول په کار دي.

۴. ''نون غنه'' په بشپړ ډول د حروف تهجي برخه ګرځولو مسئله دې د مشرانو جرګې ته وړاندې شي د پراخ علمي بحث نه پس ددې د اختيارولو يا د نۀ اختيارولو پرېکړه دې بيا اوشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء دویم نشست

د دویمې ناستې مشر پروفیسر داور خان داؤد

د دویمې ناستې د پیل کېدو په مهال ښاغلي داور خان داؤد اووې چې دغه د الف با ترتیب تائیدول ډېر ښهٔ اوشو ، ځکه چې زمونږ په لغتونو او کتابونو کښې دغه ترتیب شامل دے او د پښتو اکېډیمۍ د بارهٔ ګلی په سیمینار کښې هم دغه فیصله شوے ترتیب دے . نن په دې متفق کېدل او دا په یوه خولهٔ منل ، ډېره د خېر و برکت خبره ده چې دغه د لوے بحث نه پس منظور شولو . شکر دے چې ټول پرې متفق دي .

اوس د صوتیاتو په حواله بحث دے ځکه چې پښتو یوه صوتي ژبه ده او دا د پښتو اکېډیمي ډېر د قدر وړ قدم دے چې دا هلې ځلې کوي او یو ځل ئې بیا دا پوهان او عالمان سره راغونډ کړي دي . چې د لیک دود د مسائلو په اړه یو ځل بیا سره کښېني . زهٔ ستاسو ډېر مننداوي یم ، چې ما ته مو د مشرانو وظیفه راپه برخه کړه . تاسو ټولو ته اجازت دے چې په دې اړه پاتې بحث او نکتو ته په ښکلي او مهذب ډول سره دوام ورکړئ .

سید محمود ظفر اووئیل چې په "ځ" پسې "څ" (څې) لیکل په چارټ کښې صحیح نهٔ ده خو دې ته څیم وئیلے شي .

د سید محمود ظفر د وینا په ځواب کښې پروفیسر ډاکټر اقبال نسیم خټک اووئیل چې کوم اوازونه دي هغسې دا هم صحیح ده او دا "څې" په کار ده .

ډاکټر اباسین یوسفزي اووئیل چې د "څې" او "ث" تر مېنځه فرق په کار دے .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځ (ځي) برني بحث په حقله ډاکټر نصرالله جان وزير يو ځل بيا دا خبره تکرار کړه چې د ''ځي'' ځان لره خپل غږ دے او دا ځيم نۀ ادا کېږي ، اصل کښې ځيم ورته په شمالي لهجو کښې د (ځ) سم نۀ ادائيګي له کبله نومول شوے او د دې غږ د چ (چې) سره سم (ځي) دے۔

ډاکټر نياز محمد عاجز د ځ (ځي) د ترتيب په حقله اووئيل چې دا په هم هغه زاړۀ ترتيب سم دے۔

نادر خان عليل اووئيل چې دا مونږ د لهجې نه نۀ شو جدا کولے لکه کوچه او کوځه۔

ډاکټر اسرار اووئيل چې دا شکلونه مونږ ته منظور دي۔

ډاکټر اباسين يوسفزي اووئيل چې د ''ه'' او ''ھ'' دوه شکلونه د يوې ''ه'' دي۔ نو بيا د هر حرف شکلونه په کار دي چې په مېنځ او اخر کښې څنګه ليکلے شي۔

سيد محمود ظفر اووئيل چې ددې سره وضاحت کېږي دواړه ټيک دي۔

ډاکټر نياز محمد عاجز ددې وضاحت اوکړو او د ''ه'' او د ''ھ'' ئې تائيد اوکړو۔

سليم بنګش اووئيل چې دا يو وړومبے او بل د مېنځ شکل دے۔

پروفېسر داور خان داؤد اووئيل چې دا چارټ (د حروف تهجي ترتيب) پوره دے او نوره په کښې اضافه نۀ ده په کار۔

ډاکټر حنيف خليل اووئيل چې چارټ منظور شوے دے اوس په تلفظ بحث پکار دے۔

ډاکټر نورالبصر امن اووئيل چې ط او ظ (طې او ظې) ليکلي شوي دي۔ نو په دې کښې واؤ يا پېش (طوې ، ظوې) شته که نه۔

ډاکټر نيازمحمد عاجز اووئيل چې نشته۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

سید محمود ظفر اوونیل چې دا د عربۍ دي نو هلته په کښې هم نه شته.

ډاکټر سهیل (د عبدالولي خان پوهنتون د پښتو څانګې مشر او نمائنده) اوونیل چې چارټ کښې دا نومونه دي که صوت دي. (په ډېرو اوازونو سره ملګرو اوونیل چې دا نومونه دي).

ډاکټر سهیل اوونیل چې بیا چېرته نومونه دي او چېرته اوازونه دي لکه د یېګانو سره.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اوونیل چې دا د پېژندګلو دپاره دي چې د یېګانو سره لیکلې شوي دي. لکه معروفه او مجهوله یا مخصوصه.

ډاکټر یوسف جذاب اوونیل چې دا نومونه په دوه طریقې دي کله د غږ دي او کله د حروفو د شکلونو دي.

ډاکټر اسرار اوونیل چې ما چېرته لوستلي دي چې مثالي املا هغه وي چې د کیڼ طرف نه لیکلے شي ولې چې د ښي طرف نه تاته خپل لیکل نۀ ښکاري او ښۀ املا هغه وي چې قلم ترې نۀ اوچتېږي. په دې اساس املا اسانول پکار دي. ځکه چې سنسکرت هم کله چې په ګرائمر پوهانوواوړېدۀ نو ګډ وډ شو. نو مونږ ته هغه د سنسکرت لوبه نۀ دي جوړول په کار، بس دغه چارټ هم دغسې ټیک دے.

ډائرېکټر پښتو اکېډیمۍ پروفېسر ډاکټر نصر الله جان وزیر اوونیل چې مونږ ته د پښتو اکېډیمۍ د باره ګلۍ په املا کښې کوم مشکل نۀ شته. خو لکه څنګه چې مونږ په شروع کښې سپیناوے اوکړو چې ځینې قدرمن لیکوالان او یا ځینې اداري په خپل مخیزه توګه د پښتو په املا او لیک دود کښې له ځانه اختراعات کوي. ځکه مونږ غواړو چې د دغسې تېروتنو مخ نیوے اوشي او یا د هغوي خبره واورېدل شي او مشران ئې شننه اوکړي. او هر کوم صورت چې ترې رااوځي مونږ به ئې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو مینه والو ته مخې ته کښېږدو ـ مونږ په زور په چا هم د لیک دود پرېکړې نهٔ ورتپو ـ البته د وحدت قائل یُو او غواړو چې زمونږ قوم په یوه ژبه او په یوهٔ لیک دود له یو بل سره د خپلو احساساتو اظهار په داسې ډول اوکړے شي ، چې هغوي که په شرق کښې دي ،که په غرب ، په جنوب کښې دي او یا که شمال ته ، په اسانه د یو بل په خبرو او تحریر اوپوهېږي ـ او له ژبني انتشار څخه اوژغورل شي ـ

ډاکټر سهېل اووئیل چې یوه څېړنه ده چې پښتو په ۹۱ فیصده ویونکیو او ۹ فیصده لیکونکیو ژوندۍ ده ـ بله څېړنه ده چې دوه پنځوس فیصده پښتانهٔ غواړي چې زمونږ بچي دې په پښتو کښې تعلیم اوکړي او بیا چې د ولې پوښتنه اوشوه نو ۷۸ فیصده خلقو اووئیل چې پښتو ګرانه ده ـ او پښتو په پرائیوېټ سېکټر کښې نشته ـ

ډاکټر اسرار اووئیل چې انګرېزي د پښتو نه هم ګرانه ده خو مسئله دا ده چې په پښتو کښې ډوډۍ نشته او په انګرېزي کښې پراخه ده ـ

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې زهٔ نهٔ یم متفق چې ژبې ګرانې دي ـ په دې وجه نهٔ وئیلې شي او نهٔ لوستلې کېږي ـ د دې عوامل نور دي او د اردو او انګرېزي ژبو دستونځو ذکر هم ضروري نهٔ دے ـ بل زهٔ دا ګنم چې موجوده چارټ د پښتو اوازونو دپاره نیمګړے دے ـ

دې نه پس د ورکشاپ د اېجنډې مطابق د پښتو اکېډمۍ د بارهٔ ګلۍ د سیمینار ټولې پرېکړې وار په وار ورکشاپ کښې شریک برخه اخیستونکیو ته د ملټي مېډیا په ذریعه اوښودلې شوې ـ ډېر په غور او کره نظر سره د دې ټولو پرېکړو ناقدانه جائزه واخیستلې شوه ـ چېرته چې د اصلاح ضرورت محسوسېدهٔ ، د هغو په حقله وړاندیزونه پېش شو چې تفصیل ئې په دې لاندې ډول دے ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومړی فیصله :

''هغه کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه پښتو ته راغلې دي او معنی ئې هم هغه ساتلې ده۔ هغه به په خپل اصل شکل کښې لیکلے شي۔ لکه قمیص، قیصه، ضعیف وغیره۔''

لکه قرآن، قمیص، قیصه چې خلق ئې په ''ک'' لیکي۔ (ټولو په یو اواز ددې فیصلې تائید اوکړو۔ خو ډاکټر حنیف خلیل اووې چې که دا یو ځل بیا لویې جرګې ته وړاندې شي، نو ښهٔ به وي۔

دویمه فیصله :-

'' هغه کلمې چې پښتو خپلې کړې دي معنی یا شکل ئې بدل شوے دے هغه به په اوښتي شکل لیکلے کیږي۔ لکه تپوس، پام او د عربۍ مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نهٔ لیکو۔ مثلاً تورخم به په 'ت' لیکو په 'ط' به ئې نهٔ لیکو۔''

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې دا لفظونه په شکل نه په صوتي لحاظ مونږ ته راغلي دي۔ یعني پښتنو لیک لوست کم کړے دے چې څهٔ ئې هم د دې ژبو نه اخیستي دي د هغې نوعیت سماعي دے ځکه د تصرف امکان په کښې زیات دے۔

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې مفغن شوي دي۔

پروفیسر قاسم محمود بنوي اووئیل چې نه داسې نهٔ ده۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلیم بنګش اووئیل چې دا شکلونه ئې مونږ بدل کړي دي ـ لکه 'تفحص' چې 'تپوس' شوے دے۔

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل په شکل پسې صوت شاملول په کار دي۔لکه معنی ، شکل او صوت لیکل په کار دي۔

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې تفحص په زړو نسخو کښې شته ۔

ډاکټر یوسف خان جذاب اووئیل چې دا 'کېږي' دا د لهجو مسئله ده ـ دا بېلول په کار دي ـ لکه دلته کېږي او مونږ کېږي وایو۔ کېږي د کېدل نه وتے دے . څنګه چې زبیر حسرت اووئیل۔

دریمه فیصله :-

''هغه کلمې چې په اخر کښې زوَر لري هغه به په 'ه' لیکلے شي ـلکه خوشحاله مذکر خوشحاله مؤنث او دغه 'ه' به د تانیث مخصوص علامت نهٔ شي ګڼلے۔''

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې 'زور' چې د لفظ په اول سر ، مېنځ او اخر کښې راځي نو څهٔ شناخت لري ۔ مګر مونږ سره اخر کښې ئې ګرافیم بدل دے ولې مېنځ کښې او سر کښې د دې فونیم ګرافیم بل شان دي ۔ سر کښې الف ، مېنځ کښې 'زور' او اخر کښې 'ه' لکه خر کښې په خ زور شته نو زوَر اولګوو ، دا د ګرافیم د اصولو خلاف ده چې په اخر کښې 'ه' اولګولے شي ځکه چې د دې فونیم د پاره درې ګرافیم په کارول شي ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورمه فیصله :-

''' مد ' په پښتو کښې نشته.''

پروفېسر فضل نصیر اسیر اووئیل چې دا خو د خپلې فېصلې رد شوے دے چې د عربۍ نه راغلي لفظونه به هغه شان لیکلے شي نو مد (~) هم د عربۍ دے.

ډاکټر زبېر حسرت اووئیل چې مد (~) په عربي او فارسي لفظونو کښې شته لکه آئینه ، آسمان ، قرآن وغېره. خو د پښتو خپلو لفظونو کښې نۀ شته.

ډاکټر اسرار اووئیل چې خوشحال بابا په یو ځاے کښې 'آس' استعمال کړے دے.

ډاکټر محب وزیر اووئیل چې زمونږ خوا ته د 'آ' تکے استعمالیږي.

ډاکټر نصرالله وزیر د محب وزیر په ځواب کښې اووې چې دا لنډیز دے ، د هغه یا د هاغه.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې وضاحت په فېصله کښې په کار دے.

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې د دې ټولو خبرو ذکر د باره ګلۍ د پرېکړو په تفصیلي کتابچه کښې شته. خو دلته مونږ د وخت بچ کولو په خاطر په لنډه توګه راوړي دي.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې تر اوسه د پښتو د لهجو څېړنه نۀ ده پوره شوې نو چا دا فېصله اوکړه چې په پښتو کښې مد نۀ شته. تر اوسه درې لهجو باندې کار شوے دے ځکه دا فېصله ټیک نۀ ده. چې پښتو کښې مد نۀ شته دے.

امجد ناصر اووئیل چې د یوې لهجې معیار مخې ته کښېښودل په کار دي. تاسو خان ته یو معیار کښېږدئ چې د غېر ملکي دپاره به مونږ کومه لهجه مخې ته ږدو.

ډاکټر سلیم بنګش اووئیل چې پښتو کښې یو سل اتۀ لهجې مجاور زیار معلومې کړې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځمه فیصله :-

''مجهوله 'ے' چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته لیکلے کېږي هغه به هم داسې پرته لیکلے شي لکه سړے ، زمرے وغېره . البته په افغانستان کښې او سویلي پښتونخوا کښې به د دوي د خپل لیک دود سره سمه د مخکښې په شان لیکلے شي.''

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې حرف د صوت نمائندګي کوي د هر ګرافیم خپل شناخت وي دا صحیح نۀ ده چې ''ے'' ، مېنځ کښې راشي او دوه ټکي ورنه لاندې باندې اولیکلے شي. ځکه چې د دې ګرافیم په دواړه صورتونو کښې هېڅ مطابقت نۀ شته.

ډاکټر اسرار اووئیل چې دا د اسانۍ دپاره په باره ګلۍ کښې شوي دي.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې زۀ هیله کوم چې څوک ئې حل را اوباسي.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې قرآن کښې یو ځلې راغلي ''مجرے ها''.

شپږمه فیصله :-

''مخصوصه 'ې' به د کلمې په مېنځ کښې 'ېـ' داسې او په اخر کښې داسې 'ې' لیکلے شي. لکه سړې اوبۀ ،خېر وغېره.
مجهوله یعني پرته 'ے' به هم د کلمې په مېنځ کښې د 'ېـ' د مخصوصې 'ېـ' غوندې لیکلے شي.''

(شپږمه فیصله په یو غږ (متفقه) اومنلې شوه.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوومه فیصله :-

''د معروفې 'ي' دپاره به دوه څنګ په څنګ
ټکي 'ي' لیکلے شي -لکه سړي ، زمري او
داسې نور-''

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې که د 'ي' نه لاندې ټکي لرې شي نو اسانه به شي۔

پروفېسر داور خان اووئیل چې دا 'ي' صحیح ده - دې کښې ماشومانو د پاره هم اسانتیاوې ډېرې دي -

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې داخبره سمه ده دا به د ماشومانو دپاره ډېره اسانه شي او هم به واضحه شي۔

ډاکټریوسف جذاب اووئیل چې داټکي ورنه لاندې نۀ دي پکار ، د ټکیو د نۀ کول یو افادي پهلو شته ، بې ټکیو ''ی'' شته -لکه د ماشومانو دپاره او د غېر ملکیانو دپاره به اسانه وي -خو بیا هم پکارده چې ټکي ورنه لاندې وي ځکه چې د دې ګرافیم په مبنځني حالت کښې ټکي شته۔

ډاکټر عمر عثمان اووئیل چې دوېمه فېصله کښې د نورو ژبو د ټکیو خبره شوې ده -خو د مېډیکل او کمپیوټر وغېره سره تعلق لرونکي د نورو ژبو ټکي په بحث کښې نۀ دي راغلي۔

سلیم بنګش اووئیل چې دا د املا سره تعلق نۀ لري -مونږ د لغاتو خبره نۀ کوؤ۔

(اوومې فېصلې سره مکمل اتفاق اوشو۔)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویمه ورځ ۲۹م دسمبر ۲۰۱٦ء

په دویمه ورځ سحر لس بجې د ورکشاپ د کاروائۍ شروع د ډاکټر نیاز محمد عاجز له خوا د تلاوت نه اوشوه. ډاکټر نصرالله جان وزیر داروابناد ډاکټر خالق زیار د بخښنې دپاره د دعا اووئیل. ټولو ملګرو په شریکه د ډاکټر خالق زیار دپاره دعا اوغوښتله او بیا د ورکشاپ کاروائي شروع شوه.

اتمه فیصله :-

''یائې تانیث 'ې' به په اخر کښې د کش سره لیکلے شي. لکه کرسۍ، جینۍ وغېره.''

(ټول ګډون کوونکي د اتمې فیصلې سره متفق شول.)

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې پرونۍ اولنۍ فیصله کښې یوه نکته پاتې شوې ده هغه د بحث لاندې راوستل په کار دي. پښتو ته ډېر زیات لفظونه د انګرېزۍ او د اردو راغلي دي. د انګرېزۍ لفظونه به څنګه لیکو او داسې د اردو او هندۍ ټکي (لغات) به مونږ څنګه لیکو؟

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل دلته چې د عربۍ او فارسۍ خبره شوې ده په اردو یا نورو پاکستاني ژبو کښې داسې ټکي موندلے شي نو هغه هم دفارسۍ او عربۍ نه تلي دي.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې د عربۍ او فارسۍ دا خبره دې ځائے پورې صحیح ده خود وخت تېرېدو سره د نورو ژبو اضافه اوکړو. نو صحیح به شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر زبیر حسرت اووئیل چې په بریکټ ( ) کښې دې ورسره په انګریزۍ کښې هم لیکلے شي.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې په اتمه فیصله کښې د اسمي "ی" او فعلي "ئ" یو اواز diphthong دے مګر لیکل دوه رنګه شي. یوه اسمي "ی" او بله فعلي "ئ" ده.

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې دې اوازونو کښې ډیر فرق دے په پېښور یا یوسفزۍ لهجه کښې دې کښې په وینا کښې فرق راځي.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا اسمي "ی" نۀ ده بلکې د تانیث "ی" ده. دا که مونږ په رومن کښې د غیر ملکي دپاره لیکو نو په انګریزۍ کښې هم داسې مسئلې شته دے. لکه But - Put وغیره.

ډاکټر پرویز مهجور اووئیل چې اواز یو دے خو مشکلات ئې حل کړل.

ډاکټر نیاز محمد عاجز د مهجور صاحب تائید اوکړو.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې د پېښور د لهجې کومه مطالعه شوې ده چې دا اوازونه یو نۀ دي.

رحمت شاه سائل اووئیل چې خبره د لهجې نۀ ده د لیکلو ده. چې مونږ به یو ټکے لیکو څنګه لکه دلته سحر او افغانستان کښې سحار ونیلے شي. نو اوس مونږ خو په دې پوهیږو خودا به لیکو څنګه.

(د یوسف خان جذاب خبره نوټ کړل شوه ، چې دا دې مخکښې لويې جرګې ته یوړے شي.)

ډاکټر جاوید خلیل اووئیل چې دلته خبره د پښتو د معیاري املا ده. په لهجو وخت ضائع کول نۀ دي په کار.

(ټول فورم په یو اواز اتمه پریکړه تائید کړه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهمه فیصله :-

''د فعل دپاره به د مخکښې غوندې د 'ی' دپاسه 'ء' لیکو ، لکه اوخورئ ، اوکړئ او داسې نور.''

(د دې ورځې ټولو برخه والو نهمه پریکړه په هم دې شکل تائید کړه.)

لسمه فیصله :-

په ضمیر متصل او ,,ئې ،، کښې به په ,,ی،، باندې همزه لیکلې شي او مخصوصه ,,ې ،، به لیکلې شي .او یا به ,,ی،، لیکلې شي لکه په يئ کښې به یوه ,,ی ،، او دوېمه ,,ی ،، باندې همزه لیکلې شي.

ډاکټر نیاز محمد عاجز او ډاکټر زبېر حسرت اووئیل چې دې کښې ابهام دے.

ډاکټر نصرالله جان وزیر دوي ته د دې پریکړې ټول تفصیل واضح کړو. په دې وضاحت سره ټول برخه وال متفق شول.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا ضمیر متصل دے؟ زما په خیال دا ضمیر منفصل دے.

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا اتصال دے .او په خورم کښې ذاتي ضمیر دے.

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې دا 'ئې' د سیکنډ پرسن دپاره دے.

ډاکټر خالد خان خټک اووئیل چې دا تھرډ پرسن دے او دا متصل دے.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوولسمه فيصله :-

په داسې 'ه' کښې به لکه زړۀ ، ښۀ ، بۀ ، تۀ ، څۀ د
مخکښې په شان د 'ه' دپاسه 'ء'[همزه] ليکو."

ډاکټرنياز محمد عاجز اووئيل چې دا به په "به" "Well" باندې نۀ راځي دا د زور دپاره راځي .

سيد محمود ظفر اووئيل چې په "ه" دپاسه همزه راتلل خو بل واؤل جوړوي . خو د 'ه' دپاره چرګکې 'ھ' استعمال ښۀ دے .

ډاکټر نصرالله جان وزير اووئيل چې په هغې کښې يو اواز د 'ھ'شو او بل اواز 'ها' شو .

ډاکټر زبير حسرت اووئيل د ساکت "ه" دپاره همزه په کار ده .

ډاکټر سهيل د دوي د دې خبرو تائيد اوکړو .

ډاکټر نياز محمد عاجز اووئيل چې ددې فيصلې "Wording" ورډنګ صحيح کول په کار دي .

ډاکټر يوسف جذاب په وائټ بورډ د 'ه' او د 'ھ' وضاحت اوکړو .

ه او ۀ واول دي لکه وه ، زړۀ

ه - کانسوننټ دے لکه په پوهان کښې .

دولسمه فيصله :-

"ګ به په کونډه ليکلے شي ."

پروفېسر قاسم بنوي اووئيل چې که په "ک" دپاسه کش (ګ) وي نو هم ټيک ده .

ډاکټر نصر الله جان وزير اووئيل چې دا فيصله داسې شوې ده او افغانستان کښې هم او س داسې ليکلے شي . مونږ ته په شويو فيصلو بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلي ببرته تګ نۀ دے په کار ـ بل دا د پيروښان د ليک دود مطابق پريکړه ده ـ دا په خپل ځاے سمه ده ـ

ډاکټر سهيل اووئيل چې د کونډې وضاحت په کار دے چې لاندې ده که بره ـ

پروفيسر قاسم بنوي اووئيل کونډه او کش دواړه وي ـ

ډاکټر حنيف خليل اووئيل دا بالکل صحيح فېصله ده کونډه هم واضح ده ـ

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل کش به بهتر وي چې ماشومانو ته ئې پېژندګلو اسان شي ـ

ډاکټر اسرار اووئيل چې په باره ګلۍ کښې ډاکټر زيار موجود وۀ او دا کش به ډېر ښۀ وي د افغانستان سره به اړيکې هم پېدا شي ـ

سليم بنګش اووئيل چې دا فېصله د افغانستان د مشرانو د مخې شوې ده ـ

ډاکټر زبير حسرت اووئيل چې افغانستان کښې زمونږ يوه فېصله هم نۀ منلے کېږي او نۀ پرې عمل کېږي ـ هغوي خپله املا اوس هم هاغه شان ليکي څنګه ئې چې وړاندې ليکله ـ

ډاکټر نصرالله جان وزير ئې هم تائيداوکړو او وې وئيل چې هم داسې ده ـ هلته په افغانستان کښې زمونږ فېصلې نۀ منل کېږي ـ خو زمونږ به کوښش جاري وي ، چې د يو واحد او منلي ليک دود لور ته لاړ شو ـ

ډاکټر جاويد خليل اووئيل چې د باره ګلۍ د فېصلو ټول ريکارډ موجود دے هغوي منلې دي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسمه فیصله :-

''کښې، کښېناستل،نخښه ، بخښل او داسې نور
ټکي به هم دغه رنګ لیکلے شي-''

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې فیصله صحیح ده . کوېټه یا افغانستان کښې که ترې څوک ''ښ'' غورزوي نو هغوي قائل کول په کار دي.

ډاکټر نصرالله جان وزیر اووئیل چې که د دې او یا داسې نورو ټکیو څخه (ښ) اوغورزولے شي او د ټکیو په مېنځ کښې د 'ښ' استعمال په ځاے او نۀ شي ، نو د دې وجې به د ټکیو په معناؤ کښې ډېر تغیر واقع شي.

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دلته څلور لفظونه دي د ټولو لفظونو شکلونه ورکول پکار دي .چې په کومه لهجه کښې څنګه وئېل کېږي مګر لیکل ئې هم دغه شان پکار دي.

ډاکټر اسرار اووئیل چې کښل او کشل هم دلته راوستل په کار دي لکه انګرېزي ''Brought'' خو په ''Brot'' دے خو د نورو لهجو خیال ساتلے شوے دے .

ډاکټر نیاز محمد عاجز اووئیل چې دا فیصله ټیک ده ددې ورډنګ صحیح کول په کار دي.

(دیارلسمه فیصله په متفقه توګه اومنلې شوه-)

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوارلسمه فيصله :-

"معدوله واو به د تکيو نه نهٔ شي غورزولې لکه
خولهٔ ، خوارهٔ، ګونه ، غونډې وغېره ."

ډاکټر نياز محمد عاجز اووئيل چې دې الفاظو کښې فرق دے.
خوارهٔ او ګونه کښې معدوله واؤ نهٔ دے .خوارهٔ او ګونه دې ترې لرې
کړے شي.

ډاکټر پروېز مهجور خويشکي اووئيل چې واؤ درې دي لکه
تاوان، سود ، خوږ.نو دا صرف د پېژندګلو دپاره دے.لکه د عربۍ نه
زکوٰة ، تنخوا .

سيد محمود ظفر اووئيل چې معدوله واؤ ځانله دے او ناقص
ځانله.په زکوٰة کښې ناقص دے او په خولهٔ کښې واؤ نشته .

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل چې د معدوله واؤ تعريف څهٔ دے ؟

سيدمحمودظفر اووئيل چې ليکلے شي او وئيلے نهٔ شي.

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل چې د معدوله واؤ تعريف شوے دے
چې سپوکن نهٔ وي او ليکلے شي .پاتې شوه خبره د زکوة او تنخوا نو هغه په
اوله فيصله کښې راغلي دي .د عربۍ او فارسۍ کلمې به د دې ژبو د املا
مطابق وي خو دلته تکي د پښتو دي او دا معدوله واؤ نهٔ دے .خوارهٔ او
ګونه د کلسټر (cluster)مثالونه دي او باقاعده اداکېږي.

ډاکټر اقبال نسيم خټک اووئيل چې دا واؤ په "خولهٔ" کښې
ساکن دے.

ډاکټر نصرالله جان وزير اووئيل چې مثالونه راکړئ چې هغه په
کښې ور واچوؤ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر حنيف خليل اووئيل چې د جذاب خبره سمه ده ـ معدوله واو هغه وي چې غورزولے شي ـ لکه زکوٰة ، تنخوا ـ نو دا د هغه فېصلې سره تصادم دے ـ

ډاکټر زبېر حسرت اووئيل چې پښتو اکېډيمي په کښې واؤ کوي لکه خولهٔ ، غوندې وغېره او پښتو ادبي بورډ غُندې ، خُلهٔ او لُستل وغېره ليکي نو دا سمول پکار دي ـ

ډاکټرنصرالله جان وزير اووئيل چې مثالونه راته سم کړئ ـ

پروفېسر داور خان داؤد اووئيل چې مونږ په پښتو ادبي بورډ کښې دا د قلندر مومند د درياب نه اخيستي دي ـ

رحمت شاه سائل اووئيل چې غوندې په واؤ ليکل پکار دي ـ او د استفادې دپاره په کار دي چې دا کار سم دے که ناسم دے ـ

ډاکټر زبېر حسرت اووئيل چې د قلندر مومند سره دليل وهٔ ، ځکه چې قلمي نسخو کښې داسې شوي دي ـ

رحمت شاه سائل اووئيل چې بيا خو ددې ضرورت نهٔ شته بس نسخې به راواخلو او د هغې نه به استفاده اوکړو ـ

پېنځلسمه فېصله :ـ

''هغه ټکي يا کلمې چې د عربي او فارسي نه د پېش په حالت کښې راغلي دي ـ په پېش به ليکلے شي ـ يعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل ، هغه پښتو کلمې چې پېش لري هغه به مجهوله 'و' ليکلے شي ـ پوښتنه ، مور ، نور وغېره ـ''

ډاکټر نياز محمد عاجز اووئيل چې دلته په پوښتنه کښې واؤ معروف دے ـ دا مجهوله واؤ دے چې پېش پرې نهٔ وي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر حنیف خلیل اووئیل چې ګل او بلبل کښې واؤ نشته ځکه دلته داسې دي۔

ډاکټر پرویز مهجور اووئیل چې دا د معیاري املا خبره ده ۔

رحمت شاه سائل اووئیل چې د نورو ژبو نه ځومره ټکي راغلي دي۔

ډاکټر یوسف جذاب اووئیل چې دا خبره سمه ده۔

ډاکټرنیازمحمد عاجز اووئیل چې دا یو مثال دے بس۔

په دې وخت د پېښور یونیورسټۍ وائس چانسلر پروفېسر ډاکټر محمد رسول جان صاحب هم ورکشاپ ته تشریف راوړو ۔د پښتو اکېډیمۍ ډائرېکټر پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزیر ورته هرکلے وړاندې کړو۔او د محترم وائس چانسلر د پښتو ژبې ، ادب او پښتو اکېډیمۍ دپاره د خدماتو ستائینه ئې اوکړه۔

محترم وائس چانسلر په خپل خطاب کښې د ټولو راغلو مېلمنو مننه اوکړه او د پوهنتون له خوا ئې ورته د هر قسمه مرستې او ملاتړ اووئیل ۔دوي زیاته کړه چې اوس وخت راغلے چې مونږ د پښتو دپاره کار اوکړو خپله ژبه ، قام او قامي اتلان دنیا ته ښکاره کړو۔

د محترم وائس چانسلر د خطاب نه پس هم د هغوي په موجودګۍ کښې د ورکشاپ نوره کاروائي هم هغه شان جاري اوساتلې شوه۔

شپاړسمه فیصله :-

''معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کېږي او دپاسه به پیش ورکولے شي لکه نُور ،سُور وغیره۔''

(دا پرېکړه هم ټولو په یوه خولۀ اومنله۔)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسمه فېصله :-

"د پښتو مخصوص توري ځ ، څ ، ښ ، ږ به هم دغسې ليکلے شي۔"

ډاکټر اسرار اووئيل چې دلته دا ليکلې املا دې سمه کړے شي۔

ډاکټر يوسف جذاب اووئيل چې دا ځ ، څ ،ښ ، ږ توري ، نۀ دي صوتونه فونيم دي ۔ځکه دلته توري نه د پښتو مخصوص غږونه ليکل په کار دي۔

ډاکټر نيازمحمد عاجز اووئيل چې دا د صوت شکل دے غږ نۀ دے۔

ډاکټر حنيف خليل اووئيل د جذاب خبره ښۀ ده۔ د س او ش تر مېنځه يو بل غږ هم موجود دے چې وضاحت ئې هم په کار دے۔

ډاکټر سلمیٰ شاهين اووئيل چې داد لهجې خبره ده۔

ډاکټر نصرالله جان وزير اووئيل چې په دې کښې دواړو لهجو يعني خټک / قندهاري او يوسفزۍ لهجو ته اختيار ورکړے شوے ، چې هغوي د خپلو لهجو مطابق د دې ليک او ادائيګي کولے شي۔

ډاکټر نيازمحمد عاجزاووئيل چې د پښتو د مخصوصو غږونو دپاره به دا توري څ ،ځ ،ښ ،ږ وي نو جمله به سمه شي۔

دې سره د دوېمې ورځې دا نشست سرته اورسېدو۔او د غرمې د ډوډۍ او ماسپښين د مونځ دپاره وقفه شوه۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویمه ورځ دویم نشست ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء

په دویم نشست کښې هغه ټولې فېصلې چې په تېرو نشستونو کښې شوې وې ټولې په ملتې مېډیا اوښودلې شوې چې په دې ډول دي.

د وړومبي نشست ۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء فېصلې

۱. د الفبا موجوده ترتیب هم داسې پکار دے.
۲. د باړه ګلۍ د فېصلو تائید او د وړاندې بوتلو دپاره هڅې کول.

د دویم نشست ۲۸م دسمبر ۲۰۱۶ء فېصلې

۱. په دې نشست کښې د الفبا د نومونو چارټ به هم په موجوده ترتیب ساتلے شي. په لویه جرګه کښې به په ځینو نورو اختلافي مسئلو لکه نون غنه بیا خبرې کولې شي.
۲. "معروفه (ي)" په حقله د باړه ګلۍ پرېکړه بیا تائید کړے شوه یعني دا چې معروفه "ي" ته به لاندې دوه څنګ په څنګ نقطې لګولے شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوېمې ورځې اول نشست ۲۹م دسمبر ۲۰۱۶ء فېصلې

د دوېمې ورځې په اول نشست کښې د اتمې فېصلې نه تر دیارلسمې فېصلې پورې د بحث نه وروستو تائید شوې. البته په یوولسمه فېصله کښې په ټینګار سره د "ه" دپاسه د همزه لیکلو سفارښتنه اوشوه. خو همزه به د ځانګړي حرف په توګه په الفبا کښې نۀ شمارل کېږي. چونکې د پښتو الفبا د بایزید روښان د ترتیب په مطابق او هم د عربی یا د قران شریف د الفبا په طرز، په حرف دپاسه بل حرف نۀ شي کښېښودل کېدے. ځکه دا ځان له د مستقل حرف په توګه نۀ شي راتلے. البته نون غنه به وړاندې جرګه کښې مشران فېصله کوي. دغسې په دیارلسمه فېصله کښې په دې زور راوړے شو چې په متعلقه کلمو کښې به" ښ " نۀ شي غور ځولے.

د فېصلو اورولو او د هغې یو ځل بیا د تائید اخیستو نه پس شریکو غړو ته دا قراردادونه او تجویزونه وړاندې کړے شول چې په یوه خولۀ تائید او منظور شول. د قراردادونو او د تجویزونو متن په دې ډول دے.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ په هائي سکولونو او پرائمري سرکاري سکولونو کښې دې لکه د عربۍ ، اردو او نورو ژبو غوندې د پښتو استاذان مقرر کړے شي-

(قرار داد ډاکټر اسرار)

❖ معدوله "واو" به د ټکو نه نۀ شي غورزولے - دا صحيح فېصله ده -خود مثال په توګه چې کوم ټکي ورکړي شوي دي صحيح نۀ دي -د "واؤ معدوله" مثالونه لوستل ، خولۀ وغېره-

(م-ر-شفق)

❖ زۀ يو ځل بيا دا غوښتنه کوم چې د معياري املا په رڼا کښې دې د ماشومانو او پښتو ويونکو دپاره يوه قاعده چاپ کړې شي او د پښتو اکېډيمۍ په سپوري کښې شوې متفقه فېصلې دې د قانون په توګه نافذ کړے شي-

(م-ر - شفق)

❖ ټول شاعران ،اديبان دې خپل کتابونه د پښتو اکېډيمۍ پېښور پوهنتون په منظورکړې شوې معياري املا کښې چاپ کوي او خوروي-

ډاکټر محمد زبير حسرت

❖ دا دوه ورځنے ليک دود سيمينار غوښتنه کوي چې پښتو دې د دفتر، سرکار ،تعليم او عدالت ژبه اوګرځولے شي-

(ډاکټر محمد زبير حسرت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ ''اوکړي'' او داسې نورو لفظونو کښې ''الف'' په ځاے ساتل په کار دي ځکه چې که مونږ د یو بل لفظ ''اوس'' نه الف لرې کړو او دا ''وس''شي نو ابهام به پیدا کیږي۔دا به ''وس طاقت'' دپاره پکارولې شي۔ (م۔ر۔شفق)

وړاندیزونه:

❖ بره پښتونخوا او سوئیلي پښتونخوا پښتو سره تړلي ادارو ته دې د ورکشاپ د انعقاد په باره کښې اطلاع ورکړے شي او دا وېنا دې هم ورته اوکړے شي چې تاسو مونږ سره د باره ګلې په فېصلو متفق شوي وئ۔پکار ده چې دا فېصلې عملي کړے شي۔

(سلیم بنګش)

❖ د پاکستان محکمه ''نادرا'' د قومیت په خانه کښې د افغان په ټکي اعتراض کوي۔دغه اعتراض دې ختم کړے شي۔د تعلیم په خانه کښې دې د ایم اے پښتو، ایم فل او پي ایچ ډي خانه جوړه کړل شي۔

ډاکټر اباسین یوسفزے

ډاکټر بشری خاتون

''مد'' په حقله دې کمیټي څۀ فېصله اوکړي۔

(محب وزیر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د استاذانو د ټریننګ تجویز دې پښتو اکېډیمي "DCTE" ډائریکټریټ اف کریکولم اینډ ټیچر ټریننګ / ایجوکیشن ایبټ اباد ته یوسي. هغوي به ئې Sponsor کړي

(ډاکټر سهیل خان)

❖ په راتلونکې غونډه کښې دې د معیاري لهجې په ضرورت او اهمیت زور ورکړے شي او هغه کسانو ته، چې خپله خپله لهجه کښې لیکل کوي او د ژبې پرمختګ ته زیان رسوي، ته دې په معیاري لهجې د اتفاق یاددهاني اوشي.

(نادر خان علیل)

❖ د پښتو املاء مباحث جدا دي چې په هغه نن بحث هم اوشو. مګر ددې سره دا هم ضروري ده چې په لهجوي مباحثو هم خبرې اوشي. باید چې د املاء او د لهجو مباحث یو بل سره ګډ نهٔ شي. د یوې منلې او کره املاء دپاره دې د ټولې پښتونخوا د مختلفو لهجو نمائندګان رااوبللے شي چې دا رنګ دا شخړه په ښهٔ توګه هواره کړے شي.

(ډاکټر یوسف جذاب)

Consonantsسره Vowelsهم په اخر کښې ځان له په یو نوي لائن کښې دا شان ورکول په کار دي. (زبر ـَ) ا (زیر ـِ)، ې، ئ، ی، ي، ے (پېش ـُ)، (مجهول و)، (معروف ؤ)

ډاکټر خالد خان خټک

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ هغه لفظونه چې په اخر کښې ئې واولي "ه" راشي اود يوې جتکې سره وئيلے کېږي يا پرې په وېنا کښې زور راشي نو د هغې "ه" دپاسه به "ٔ" راځي ـ لکه زړهٔ ،زاړهٔ ، واړهٔ ـ
هغه لفظونه چې جنوبي علاقو والااو د ختک / قندهار وغېره خلق ئې په "شين" سره وائي او قطبي علاقو خلق ئې د "خ" په اواز په "ښ" سره ادا کوي ـ هغه به په "ښ" ليکلے شي ـ لکه : ماښام ، نخښه ، ښائسته او داسې نور ـ
نون غنه دې د الف بې په لستې کښې شامل کړے شي ـ
د موجوده يې ګانو سره مونږ اتفاق لرو ـ دې اساني راوستې ده ـ دادې نورې نهٔ چېړلے کېږي ـ
"وو" به د واحد مذکر جمع ، ماضي ښودنې دپاره به په دوو واونو ليکلے شي ـ "وهٔ" به د واحد مذکر ماضي يا تېرې زمانې دپاره استعمالولې شي ـ (وه) به د واحد مونث ماضي د پاره او (وې) د دې جمع د پاره ـ

(ډاکټر پرويزمهجور،
ډاکټر نيازمحمد عاجز)

❖ په هريو Scheme of writing skills بانډې يو Follow up سټډي په کار وي ـ چونکې د باړه ګلې کانفرنس اثراتو بانډې داسې هيڅ قسم څېړنه نهٔ ده شوې ـ او د نصاب جوړولو بنيادي عناصر (پښتو نصاب کښې) نهٔ دي عملي شوي ـ نو پښتو اکېډيمي دې د پښتونخوا ټولو (انسټيټيوټ اف ريسرچ اينډ ايجوکېشن) سره رابطه اوکړي چې هغوي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو په موجوده نصاب او پښتو Dialact باندې څېړنه اوکړي - دا به زمونږ د "ليک دود" حوالې سره ډېر اړانيز کار وي - (ډاکټر سهيل خان)

❖ د پښتو ليک دود په دوه ورځنۍ مرکه (۲۹ /۱۲/ ۲۰۱۲ء، ۲۸) کښې دا خبره بار بار د پوهانو نه واورېدلې شوه چې په يوسفزۍ لهجه کښې د "ښ" اواز يا غږ نشته - او بله دا خبره چې په يوسفزۍ لهجه کښې د "ئ" (فعليه ئې) او "ۍ" (تانيث ئې) اوازونه جدا دي -

زما د تحقيق مطابق د "ښ" اواز په سوات کښې نشته او د "ئ" او "ۍ" په اوازونو کښې هېڅ فرق نۀ شته - کېدے شي چې د سوات لهجه د نورې يوسفزۍ لهجې نه بېل خصوصيات لري نو ځکه گريرسن په خپل کتاب لنگوسټک سروے اف انډيا کښې د سوات د لهجې د سرخط لاندې ديوې بېلې لهجې ذکر هم کړےدے - نو عرض دادے چې کله د پښتو په املا بحثونه کېږي نو د سوات نه دې نمائنده راوبللے شي - مننه

(محمدعلي ديناخېل)

❖ ټولو تعليمي او ادبي ادارو ته دې واضحه وېنا اوشي چې ائنده دې پښتو املا د يو شخص او يوې ادارې په ليک دود کښې جدا جدا نۀ ليکي - بلکې هغه املاء دې اختيار کړے شي - چې ټول پښتانۀ دانشور او ليکوال پرې متفق دي -

(ډاکټراسلم تاثيرافريدي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د باړه ګلی د رسم الخط سیمینار چې په جولائي ۱۹۹۰ء کښې شوے وۀ - د پښتو ژبې او ادب دپاره یو سودمند کوښښ وۀ - په دغه سیمینار کښې چې کومو ادیبانو برخه اخیستې وه او اوس زمونږ نه جدا شوي دي - الله تعالیٰ دې د هغوي مغفرت نصیب کړي - امین

د خټک / قندهاري لجهې او د وادي پېښور د سیمې د پښتو په لړ کښې چې کوم مشکلات موجود دي - د هغو د هوارولو دپاره دې د مختلفو لهجو د ادیبانو او ژبپوهانو یوه کمیټې مقرره کړے شي چې هغوي د لوستونکو د اسانتیاو دپاره یو لغت مرتب کړي کوم چې د وخت اهم ضرورت دے -

(پروفیسر ډاکټر اقبال نسیم خټک)

❖ دویمې فیصلې په حوالې سفارشات

د باړه ګلی په حواله دویمه فیصله کښې دا تفصیل وړاندې شوے دے : هغه کلمې چې پښتو خپلې کړي دي ، معنې یا شکل ئې بدل شوے دے ، هغه به په اوښتي شکل لیکلے کېږي - لکه تپوس ، پام او د عربۍ مخصوص توري به د پښتو په کلماتو کښې نۀ لیکو - مثلاً تورخم به په (ت) لیکو په (ط) به ئې نۀ لیکو -

تفصیل : -

په انګریزۍ اصطلاح کښې داسې الفاظو ته Loanwords وئیل کېږي - په فیصلې کښې چې کوم مثالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړي شوي دي نو هغې کښې د پښتو او عربي نه اخيستل شوي مثالونه ورکړے شوي دي ـ خو په دې مثالونو کښې د نورو ژبو ، په خاصه توګه انګريزۍ او لاطيني الفاظو په حواله فېصله جوته نۀ ده ـ يادؤنه ده چې د انګريزي او لاطيني ژبې ډېر الفاظ په طب ، قانون ، سائنس او ټيکنالوجي په اعتبار راوړل شوي دي ـ په دې حواله دا صورتونه پېدا کېږي ـ هغه الفاظ چې د هغې متبادل په پښتو کښې شته ، هغه به په پښتو کښې ليکل کېږي ـ لکه زکام به ليکل شيFlu به نۀ شي ليکل ـ

(ډاکټرعمرعثمان مروت
FASTپوهنتون، پېښور)

ډاکټرنياز محمدعاجز:- دا ټرمز د پښتو خپل نۀ دي ـ خپل اوريجنل نوم د پښتو په املا کښې به ئې ليکو ـ

❖ To,
The Director Pukhto Academy,
University of Peshawar.

Subject: **Suggestions about the phonetics and dilectsof Pukhto Language**

Reference: Da Pukhtoleek dooddwawrazanaymaraca, 28 and 29 December, 2016

Respected Sir,

(c) ketabton.com: The Digital Library

With all due regards I want to have the honor to put up the following points in your honor to proceed further with the step to be taken to promote Pukhto language:

۱. Since the phonetic symbols of few sounds of Pukhto language are very difficult to identify and learn by all local and foreign speakers of Pukhto language. for this purpose of introducing practicable and clearly pronounceable phonemes of Pukhto language, your good office may formulate a committee consisting of experts in Pukhto and English phonetics to reach to a clear cut conclusion about certain phonemes and their notations as per standards of the IPA.

۲. In order to identify and standardize a specific dialect of Pukhto language, a committee of experts may be formulated to identify the various available dialects of Pukhto language and one dialect which may be called as the 'standard Dialect' of Pukhto language to facilitate the local as well as foreign learners of Pukhto so that all the formal written and spoken communication may be carried out in one single standards dialect.

The above mentioned points no doubt need time and energy as well as finances to put into practice but we can take steps slowly and gradually to promote our mother tongue. These can be put into separate project for the purpose for which sanction of the higher authorities will be required and your office may consider all available options in this matter.

Thanking you in anticipation,

Yours Faithfully,

AmjadHussainNaasir,
Pukhto Poet Researcher

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د کميټې غړي)

د بحث په دوران کښې چې کومې خبرې غور طلب وې هغه د لراو بر پوهانو ، عالمانو او ژبپوهانو ته وړلو دپاره دا لاندينۍ کمېټي په اتفاق سره جوړه شوه.

کنوئينر :- پروفېسر ډاکټر نصرالله جان وزير

(ډائرېکټر پښتو اکېډيمي پېښور يونيورسټي

ممبران :-

ډاکټر اسرار صاحب

ډاکټر اقبال نسيم خټک صاحب

ډاکټر پرويز مهجور خويشکي صاحب

ډاکټر خالد خان خټک صاحب

ډاکټر محمد زبير حسرت صاحب

ډاکټر نياز محمد عاجز صاحب

ډاکټر يوسف خان جذاب صاحب

ډاکټر حنيف خليل صاحب

ډاکټر سهيل خان صاحب

ډاکټر عمر عثمان مروت صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادګیرنه : (د معیاري لیک دود په اړه دا هم هغه د پښتو اکېډیمۍ تحت په باره ګلۍ کښې د شوي سیمینار د فیصلو متن دے ۔ چې د یو معیاري او کره لیک دود د اختیارولو او د پښتو ژبې د زدکونکیو په غوښتنه دریم ځلي چاپ کېږي ۔)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو

نوې املا

(د پښتو اکېډيمۍ ، پښور پوهنتون د بارہ ګلی د سيمينار متفقه فيصلې)

پروفيسر سيد تقويم الحق کاکاخيل

پروفيسر ډاکټر راج ولي شاه خټک

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جولائي ۱۹۹۰ء کال د لسمې نېټې نه تر دولسمې نېټې د پښتو رسم الخط په باب له يو تاريخي سيمپوزيم د صوبائي حکومت په تعاون د پښتو اکېډيمۍ پېښور يونيورسټۍ د اهتمام لاندې په باړه ګلۍ هزاره کښې منعقد کړے شو. په دې مرکه کښې د کوزې او برې پښتونخوا يو سل پينځۀ د پرش د سر سر پوهانو، شخصيتونو د لسانياتو ماهرينو، اديبانو د ابلاغ سر منشيانو، شاعرانو او کاتبانو ګډون اوکړو.

د مرکې مندوبينو ته د پښتو د روانو رسم الخطونو د مخه د راولاړو شوو کشالو تفصيل په ګوته کړے شو او دا خواست ورته اوکړے شو چې په متفقه ډول د دغې مسائلو د حل کولو او د پښتو د ليک دود دپاره د يو مشترکه رسم الخط وضع کولو تابيا اوکړي.

د مسائلو د تعين نه پس په دې باندې تر درې ورځو ښۀ تفصيلي او دوه اړخيز بحثونه اوشول. دغه شان د هرې مسئلې ممکن حل په ګوته کړے شو او په اخر کښې هغه تاريخي فېصلې پوره په اتفاق سره اوکړے شوې کومې چې د پښتو د مشترک رسم الخط د وضع کولو دپاره اومنلے شوې. ددې فېصلو د مخه هغه ګڼ رسم الخطونه چې نۀ يواځې په صوبه سرحد او بلوچستان کښې ئې رواج موندے وۀ، د مېنځه لاړل بلکې د افغانستان د مروج رسم الخط سره هم تر ډېره حده په کښې يو شان والے پيدا کړے شو. ددې حتمي فائده د يو بين المللي رسم الخط په شکل کښې څرګنده شوه او د پښتو د ليک دود مېدان ئې د اباسين نه تر امو دريابه پورې يو کړو. دا يقيناً چې يوه ډېره اهمه او تاريخي فېصله ده چې نتائج به ئې ډېر دور رس او اهم وي. زۀ د ټول پښتنون وګړي او بيا خاص کر د لوستي طبقې نه دا طمع لرم چې په يو اتفاق به من و عن د پښتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولس د اتحاد او یووالي په خاطر دا فیصلې قبولې کړي او هم نن نه به په نوي رسم الخط (املا) کښې لیک شروع کړي۔

زهٔ په دې موقع د صوبه سرحد د وزارت تعلیم باالخصوص د تعلیماتو د وزارت د سکترښاغلي محمود خان، د پېښور یونیورستۍ د محترم وائس چانسلر ډاکټر محمد انور خان او د پښتو اکېډیمۍ د تحقیقاتو د څانګې مشر ډاکټر راج ولي شاه خټک او د خپلو نورو ټولو ملګرو ډېر ممنون یم چې هغوي په دې مرکه کښې په مالي ، انتظامي او تکنیکي جوړ له پوره پوره دلچسپي واخیسته او زمونږ دا دروند او تاریخي کار ئې د کامیابۍ تر غاړې اورسولو۔

زهٔ د مرکې د ټولو مندوبینو باالخصوص د افغانستان او بلوچستان نه د راغلو پوهانو او عالمانو هم تشکر کوم چې هغوي ډېر په مینه او سپېڅلې جذبه زمونږ په دعوت په دې مرکه کښې شرکت اوکړو۔زهٔ د ښاغلي پروفېسر سید تقویم الحق کاکاخېل ، د درونډ لیکوال او محقق ښاغلي حبیب الله رفیع ، د ستر محقق ښاغلي ډاکټر ګل جان ورور وردګ او د ډاکټر شېرزمان طائزي هم مننه کوم چې هغوي د رسم الخط په حقله د فیصلو په مرتب کولو او د مرکې په اخر کښې د قراردادونو په وړاندې کولو کښې زمونږ سره هر قسم عملي کومک اوکړو۔

زهٔ یو ځلې بیا د خپلو ټولو ملګرو په ډېر اخلاص مننه کوم او دعا کوم چې الله تعالی دې زمونږ دا کاوش د پښتون وګړي او پښتو ژبې د نېک مرغۍ پېش خېمه کړي۔ آمین

پروفېسر محمد نواز طائر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو لیک لار

(۱)

پښتو ډېره زړه ژبه ده ـددې د ویونکو او ویلو تاریخ تر ډېره لرې رسي خو د لیک معلوم تاریخ ئې ډېر اوسنے دے ـدا په یقین سره نۀ ده معلومه چې د اسلام نه مخکښې پښتو څنګه لیکلے شوه ـځینې پوهانو په خروشتي لیک دود کښې د پښتو ټکي موندلي دي او شاید چې څۀ وخته پورې ئې دغه لیک دود پاتې شوے وي ـالبته دا یقیني ده چې دې سیمې ته د اسلام رارسېدو نه پس پښتو عربي رسم الخط خپل کړے دے او تر نن ئې هم دغه رسم الخط ساتلے دے ـ

یو روایت را روان دے چې پښتو رسم الخط سره د پښتو د مخصوصو توریو د سلطان محمود غزنوي په زمانه د هغۀ یو وزیر رائج کړے وۀ ـکېدے شي چې هغۀ د پښتو لیک عربي رسم الخط ته را اړولے وي خو ددې خبرې څۀ مضبوط ثبوت نشته او تر زرمې صدۍ هجري پورې د یو واضح لیک دود متعلق په یقین سره څۀ معلوم نۀ دي ـ

د بایزید انصاري خیرالبیان تر اوسه پورې د پښتو ژبې ورمبے مکمل کتاب ګڼلے شي ـپه دې کتاب کښې هغۀ د نورو دعوؤ سره یوه دعوه دا هم کړې ده چې د پښتو لیک دود ماته خدائے پاک د الهام په ذریعه ښئیلے دے ـددې نه معلومېږي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغهٔ تر وخته د پښتو څهٔ متفقه او منظم ليک دود نهٔ وهٔ ـ خصوصاً د پښتو د مخصوصو تورو ـ

د عربۍ توري د پښتو په ليک دود کښې د شروع نه په خپل عربي شکل کښې شامل راغلي دي ـ دې سره هېچا څهٔ اختلاف نهٔ دے کړے ـ دا په عربۍ کښې د برش توري دي ـ خو د ,,لا،، يا لا تورے اوس ځان ته بېل تورے نهٔ شي ګڼلے ـ باقي نهٔ ويشت توري دا دي ـ

ا ـ ب ـ ت ـ ث ـ ج ـ ح ـ خ ـ د ـ ذ ـ ر ـ ز ـ س ـ ش ـ ص ـ ض ـ ط ـ ظ ـ ع ـ غ ـ ف ـ ق ـ ک ـ ل ـ م ـ ن ـ و ـ ه ـ ء ـ ي

د تورو ليکلے شکل اصل کښې د هغه اواز علامت وي کومه ژبه کښې چې اوازونه وي ـ د هغوي ليکلي توري زيات وي ـ په فارسۍ کښې د عربۍ نه څلور اوازه زيات دي ـ پ ،چ، ژ، ګ ـ په نورو آريائي ژبو کښې ددې نه هم درې اوازه زيات دي ـ ټ، ډ، ړ په پښتو کښې دا اووهٔ زياتي اوازونه هم شته او ددې نه علاوه څلور د پښتو خاص اوازونه هم دي چې مونږ ئې اوس په ځ ـ څ ـ ږ ـ ښ ليکو ـ دې اوازونو ته شکل ورکول د پښتو د ليک دود خپل ضرورت وُ ـ چې د بل نه په پور اخيستو نهٔ پوره کېدو ـ

(۲)

په دې سلسله کښې اول کوشش بايزيد انصاري کړے دے او د الله په حکم ئې (د هغهٔ د وېنا مطابق) دې تورو ته شکلونه ورکړي دي ـ په عربۍ فارسۍ کښې د تورو فرق په نقطو وهٔ ـ هغهٔ هم دغه طريقه استعمال کړه ـ البته کوم توري چې عربۍ فارسۍ کښې نهٔ وو او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقطو ئې فرق نهٔ شو کېدے ـ هغو ته ئې د علاماتي تورو په ځاے کونډې خوښې کړې او د دې يوولسو تورو دپاره ئې دا شکلونه متعين کړي دي۔

ا ـ ب ـ پ ـ ت ـ ټ ـ ث ـ ج ـ چ ـ ځ ـ ح ـ خ ـ د ـ ډ ـ ډ (اوسنے ځ) ذ ـ ډ (اوسنی ړ) ر ـ ړ ـ ز ـ ږ (فارسي ژ) س ـ ش ـ ښ ـ ع ـ غ ـ ف ـ ق ـ ک ـ ګ ـ ل ـ م ـ ن ـ ڼ ـ و ـ ه ـ لا ـ ی

بايزيد انصاري د ډاکټر اختر خان مرحوم د تحقيق مطابق خيرالبيان د کال ۹۲۸هـ خواؤ شا ليکلے دے ـ ګويا تر دې کاله د پښتو د مخصوصو اوازونو دپاره څهٔ منلي شوي علامات نهٔ وو ـ دا د بايزيد انصاري د غير معمولي ذهانت نخښه ده ـ چې هغه د پښتو د ټولو لهجو اوازونه په نظر کښې ساتلي دي ـ کوم چې وروستو اخوند درويزه بلکې د خوشحال خان غونډې همه جهت عبقري هم په نظر کښې اونهٔ ساتل۔

بايزيد انصاري د فارسي ,,ژ،، هم په مخصوصو اوازونو کښې شميرلې ده ـ د مروتو په علاقه اوس هم د ,,ژ،، اواز د فارسي ,,ژ،، نه مختلف دے ـ ممکنه ده چې هغه وخت په وزيرو کښې هم دا اواز د فارسي ,,ژ،، نه مختلف وۀ ـ د ,,نړ،، مرکب لفظ لکه کونړ او رنړا اصل کښې مفرد ښکاري او د ډير عام لفظ دے ـ بايزيد ,,ڼ،، په حروف تهجي کښې بېل ليکلے دے۔

د خيرالبيان د تصنيف نه کافي موده پس د کال ۱۰۱۲هـ او کال ۱۰۲۱هـ تر مينځه د اخوند درويزه مخزن الاسلام اوليکلے شو ـ دې کتاب ته الله تعالی دومره مقبوليت ورکړو چې په لږه موده

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې د پښتونخوا ګوټ ګوټ ته اورسېدو ـ اخوند درويزه د بايزيد انصاري په ليک دود کښې څۀ ترميمات اوکړل ـ

د د په ځاے ډ

د ډ په ځاے ژ

ډ او ړ ئې د حروف تهجي نه اوويستل ـ د ځ (څ) په ځاے ئې هم څ استعمال کړو ـ

د اخوند درويزه دا رسم الخط په لږ فرق زمونږ تر زمانې رااورسېدو ـ البته تر دا مېنځه خوشحال خان خټک يو بل رسم الخط اختيار کړے دے ـ دا نۀ معلومېږي چې ولې ؟ هغه د ارزاني ، واصل ، مرزا خان ذکر کوي او دا ديوانونه يقيناً هغۀ ته ور رسېدلي دي ـ دا ديوانونه به د بايزيد په رسم الخط کښې ليک وو او هغه رسم الخط به د خوشحال بابا نۀ وي خوښ شوے ـ د اخوند درويزه مخزن هغۀ ته د سوات په سفر کښې په لاس ورغلے وۀ او دا ډېره روستنۍ خبره ده ـ

دا رسم الخط مونږ ته اول ځل د دستارنامې د يو نسخې نه په لاس راغلے دے ـ چې عبدالحليم کاتب په ۱۱۱۹ھ کښې د افضل خان دپاره ليکلې ده ـ د کليات خوشحال يوه نسخه چې محمد سعيد کاتب په ۱۱۷۳ھ کښې ليکلې ده ـ هم په دغه رسم الخط کښې ده ـ دا کاتب د اکوړي دے ـ ګويا دا ليک دود د خوشحال خان په خاندان کښې تر څۀ مودې چلېدلے دے ـ

خوشحال خان د پښتو مخصوص اوازونه صرف دوه راخيستي دي ـ څ او ځ ـ څ ته د ح په مېنځ کښې دوه ټکي او يو همزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

علامه ورکړې ده .او داسې ئې لیکلے دے ځ او ځ دپاره یې د جیم د
ټکي د لاندې همزه لیکلے دے .او داسې شکل ئې جوړ شوے دے.
,,ج ،، ړ او ښ هغهٔ په ژ او ش لیکلي دي .څنګه چې د خټکو لهجه
ده .حروف تهجي د هغهٔ په مخصوصو شکلونو کښې داسې دي.
ا .ب . ت . ط . ث .ج .چ .ځ - ج .خ .د .د .ذ .ر .ز .ر .س .ش .
الخ

د خوشحال خان لیک دود د اخوند درویزه نه اندازةً شپېته کاله وروستو شروع شوے دے .مخزن د یو درسي کتاب حېثیت لرلو .چې هر ځاے لوستلے او لولولے شو.چې خوشحال خان خپل علمي کتابونه لیکل نو دې لیک دود جرړې پخې کړې وې او دې بل لیک دود ځاے اونهٔ نیوے شو .او د اخوند درویزه بابا ترمیم شوے د بایزید انصاري لیک دود په ځاے پاتې شو.

دا لیک دود بیا کاتبانو په خپله رضا رنګ رنګ لیکلو .په نسخ کښې هم او په نستعلیق کښې هم.چا د پښتو د مخصوصو حروفو خیال ساتلے دے چا نهٔ دے ساتلے .چا د لاندې غړوندي په ځاے بره ط لیکلې ده چا همزه .چا په کښې لاندې ط او همزه هم استعمال کړي دي .خو په مجموعي حېثیت لیک دود یو پاتې شوے دے.

په نولسمه صدۍ هجري کښې چې مستشرقین پښتو ته متوجه کېدل نو د لیک دود ساخت موجود ؤ .البته ځاے په ځاے کنډ کپر شوے وهٔ .هغوي په ټوله مسئله غور اوکړو او یو معیاري لیک دود ئې تیار کړو .په هغې کښې ئې کتابونه هم اولیکل.د

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ دپاره ئې د هغې ټائپ هم تيار کړو - او صحيح رنګيز ښائسته کتابونه ئې هم چاپ کړل - تر دې وخته د پښتو مخصوص اوازونه، د اوازونو په حېثيت ورک شوي وو يا چېرته لرې قبيلو کښې پاتې وو - البته دې مخصوصو اوازونو په مختلفو قبيلو کښې بېل بېل ارتقائي صورت اختيار کړے ؤ - ددې اختلافاتو تحريري شکل يو ساتلو دپاره هم د مخصوصو تورو ضرورت ؤ او دا مخصوص توري د پښتو رسم الخط د اهم جزو په طور باقي اوساتلے شول -

(۳)

تر هغه وخته ضرورت په دغه هومره رسم الخط پوره کېدو او پوره شو - د تلفظ دپاره مستشرقينو رومن خط استعمالولو - نو هغوي ته د حروفِ علت د مختلفو اوازونو اشکال پېښ نهٔ شو او پښتنو خپل ليک په خولهٔ کښې جوړولے شو - ورو ورو داسې وخت راغلو چې پښتنو نورو ته پښتو ښئيل شروع کړه او د نورو دپاره ئې په پښتو ليکل شروع اوکړه او دا ورته محسوسه شوه چې موجوده تورې زمونږ ضرورتونه نهٔ پوره کوي داسې پښتو ليکونکوته د نورو علاماتو هم ضرورت دے -

په پښتو کښې د عربي ضمې، فتحې او کسرې (پېش زور او زېر) نه علاوه ددې اوازونو اختصار هم رائج دے چې مونږ ورته پېشکے، زورکے، زېرکے وئيلے شو - دا اوازونه د عربي پېش زور او زېر نه مختصر دي - او په خالصو پښتو تورو کښې يا پښتو شوي عربي فارسي تورو کښې استعماليږي - لکه سور، نول -

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې پښتو کښې د توري آخر ,, ه ،، په دوه قسمه ده سخته او نرمه لکه زړۀ او زړه - ,, نه زړۀ مې زړه کوتې نۀ مني ،، دې جمله کښې دوه ځله ,, نه ،، د ے او دوه ځله زړه - د دواړو تلفظ يو بل نه بدل دے - د ,, ی ،، مسئله ددې نه هم گرانه ده - يو پرته ,, ے ،، ده لکه سړے ، يو غونډه (ي) ده لکه سړي - يو د تانيث ی ده لکه جينۍ يو د فعل په آخر کښې ی ده - لکه اوکړئ - او يو د پښتو مخصوصه ی ده - لکه سړې اوبۀ - ددې يې گانو تلفظ د يو بل نه کافي جدا دے - خو عام رسم الخط کښې صرف دوه يې گاني ليکلے شي - يا ئې معروف او يا ئې مجهول -

چې پښتنو په پښتو کښې علمي ليکنې شروع کړې نو ددې فرقونو ضرورت محسوس شو - بيا چې غير ملکيانو ته ئې ښئيل شروع کړل نو دا ضرورت نور هم زيات شو - دې ورځو کښې زمونږ په علاقه پښتو ته حکومتي سرپرستي حاصله نۀ وه - او هر چا په خپل طبيعت ځان ته علامات وضع کول - چې پښتو اکيډيمي جوړه شوه نو مولانا عبدالقادر مرحوم په علمي سطح ددې مسئلو حل ته توجه وکړه -

په يو دېرشم مارچ ۱۹۵۷ ء په پښتو اکيډيمۍ کښې د هغوي د اهتمام لاندې يوه لويه غونډه اوشوه - چې هغې کښې د افغانستان لوے ليکونکي خادم صاحب ، رښتين صاحب او د هغوي ملگري د خيبر پښتونخوا د لويو ليکوالو دوست محمد خان کامل مرحوم ، قاضي احمد سعيد مرحوم ، مولانا عبدالقادر مرحوم ، عبدالخالق خليق مرحوم ، پروفيسر نوراحمدخان مرحوم ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټر منورخان ، اجمل خټک ،حکیم محمداسلم سنجري مرحوم ، نصرالله خان نصر ، ماسټر عبدالکریم مرحوم ، ارباب سکندر خان مرحوم ، مولانا عبدالقدوس مرحوم ، ډاکټر انوارالحق مرحوم ، خیال بخاري مرحوم او د هغوي نورو ملګرو سره یو ځای کښېناستل او ددې مسئلو تحلیل ئې اوکړو .دا تحلیل په خپل ځای ډېر جامع دی .او تقریباً ټولې مسئلې په کښې راخیستې شوي دي .په دې کښې څۀ فېصلې متفقه اوشوې او د څۀ مسئلو ئې دوه ځله تجویز کړل .او فېصله ئې قام ته پرېښوده .

دا یو ډېر صحیح قدم وۀ .او پکار وه دا فېصلې د یو معیاري لیک دود په شکل کښې هر چا لوستې او هرچا منلې وې . ددې نه زیاته نمائنده اجتماع نۀ بیا کېدی شوه او نۀ اوشوه خو متأسفانه خپله د پښتو اکېډیمۍ ددې فېصلو نافذ کولو او خلقو ته د رسولو اهتمام اونۀ کړو او لیک دود هم هغسې د کاتبانو په خوښه پاتې شو .

په کال ۱۹۸۴ء کښې د خیبر پښتونخوا د تعلیم محکمې دوه اهمې اداري جوړې کړې .یو د پښتو لغت اداره او بله په پرائمري سطح د پښتو ذریعه تعلیم کولو اداره .دا دواړه اداري د پښتو لیک دود د مسئلې سره مخامخ شوې او ضرورت ئې محسوس کړو چې په حکومتي سطح ددې مسئلې یو حل راپېدا کړی شي .چې د ماشومانو دپاره درسي کتابونه او قام دپاره پښتو لغت په یو معیاري لیک دود کښې اولیکلی شي او ټول التباسات ترې منځه اوځي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې سلسله کښې په دیارلسم اګست ۱۹۸۴ء د محکمه تعلیم د سکرټري محمد اعظم خان د صدارت لاندې یوه غونډه اوشوه. په دې غونډه کښې د پښتو اکېډیمۍ او پښتو ډیپارټمنټ پېښور یونیورسټۍ محکمه تعلیم پښتونخوا او د صوبې د ټیکسټ بُک بورډ نمائندګانو او لویو ادیبانو، عالمانو شرکت اوکړو. دا متفقه فېصله اوشوه چې د ۱۵ اپریل کال ۱۹۵۷ء فېصلو مطابق دې درسي کتابونه په یو معیاري لیک دود کښې اولیکلے شي. البته د پښتو لغت مخصوص ضروریات دې تر لغته محدود اوساتلے شي چې لغت بازار ته راشي او عام شي نو بیا د هغې په رڼا کښې د املا بدلولو لاړې چا بندې کړې نۀ دي. په دې فېصله کښې بیا هم دا نیمګړتیا پاتې شوه. چې د کال ۱۹۵۷ء غونډې د کومو مسئلو دوه ځله تجویز کړي وو هغو کښې یو حل خوښ نۀ کړے شو. دا مسئله د لغت ادارې او د درسي کتابونو ادارې خپلو کښې په مشوره حل کړه.

دا معیاري رسم الخط تر هغه ادارو محدود پاتې شو، کومو چې دا فېصله کړې وه. شپږ کاله کښې ابتدائي درسي کتابونه خو دې لیک دود ته را واوړېدل. د نور پښتونخوا ادیبانو شاعرانو او عالمانو دې طرف ته توجه اونۀ کړه. او هغه عام لیک دود جاري پاتې شو. د دې خبرې ضرورت وۀ چې په جمع ټول پښتانۀ، ټول پښتو لیکونکي او ټول اخبارونه رسالې یو لیک دود خپل کړي. دې ضرورت ته د پښتو اکېډیمۍ ډائریکټر پروفیسر محمد نواز طائر صاحب توجه اوکړه. او د صوبائي محکمه تعلیم په مالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرسته او ډاډ ګیرنه ئې په باره کلی کښې یو بین المللي سېمپوزیم راغونډ کړو- دا یو لویه نمائنده جرګه وه - عالمان، ادیبان ، شاعران، استاذان ، طالب علمان ، خطاطان او صحافیان د هرې طبقې نه ئې منلي شوي کسان راغوښتي وو او اکثر راغلي وو -د جولائي ۱۹۹۰ء د لسم تاریخ نه تر دولسم تاریخه دې نمائنده ملي جرګې د لیک دود په وړو لویو مسئلو په یخ ماحول کښې په سړه سینه غور اوکړو او متفقه فېصلې ئې اوکړې -دې جرګه کښې د افغانستان منلي شوي فاضلان او د بلوچستان لوی عالمان هم وو او داسې دا فېصلې د ټولو پښتنو فېصلې شوې-

(۴)

دې کښې څۀ فېصلې خو مختصرې او پوهې ته اسانې دي او ځینې فېصلې به لږ بحث غواړي -دا فېصلې د ضمیمې په طور آخر کښې شاملې کړے شوي دي -دلته مونږ هغه ترتیب لږ غوندې بدلوؤ - مختصرې فېصلې رامخکښې کوؤ او په اوږدو فېصلو لږ غوندې بحث کوؤ-

۱. کوم الفاظ چې پښتو د عربی یا فارسی نه راخیستي دي او معنی یا شکل ئې نۀ دے بدل شوے -هغه به په اصلي شکل کښې لیکلے شي -لکه ظالم ، قهر او عدل به زالم ، کهر او ادل نۀ شي لیکلے-

۲. هغه عربي یا فارسي الفاظ چې پښتو خپل کړي دي او شکل یا معنی ئې بدله شوې ده -هغه به هغسې لیکلے شي څنګه چې پښتو کښې وئیلے شي -لکه تپوس چې شائد

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,تفحص ،، وۀ ـ خو پښتو کښې ئې معنی بدله شوې ده ـ یا وخت چې شکل ئې بدل شوے دے ـ

۳. د عربی مخصوص توري لکه ث ، ح ، ذ ، ص ، ض ، ع ، ف ، ق به یواځې په عربی کلمو کښې راځي ـ او پښتو کلمو کښې به ئې نۀ لیکو ـ لکه تورخم به طورخم یا تور خان به طور خان نۀ شي لیکلے ـ

۴. ,, ڼ ،، به ځانته تورے ګڼلے شي ـ د ,, ن ،، نه پس به الفبا ترتیب کښې ځاے نیسي او نوم به ئې ,,نوڼ،، وي ـ دا تورے چې بایزید انصاري راوړے دے په افغانستان او بلوچستان کښې دغسې استعمالېږي ـ ,,کوڼ [په غوږو دروند] او رڼا ،، به کوڼ او رڼا لیکلے شي ـ

۵. د کومو کلمو په اخر کښې چې زوَر وي هغه به په پسته ,,ه،، لیکو ـ لکه ,, ورورہ ! خوشحاله اوسې ،، دا ,,ه،، به د زوَر علامت ګڼلے شي د تانیث علامت به نۀ شي ګڼلے ـ

۶. مد (آ) په پښتو کښې نشته، البته د نورو ژبو نه اخیستې شوي ټکیو کښې به هم هغسې لیکلے شي لکه آخر ، آمد ـ

۷. سخته ,, ه ،، لکه زړۀ (دل) کښې به د ,, ه ،، دپاسه همزه لیکلے شي ـ او پسته ,, ه ،، لکه زَړه (د نوي ضد) به بې همزه لیکلے شي ـ مثلاً : زړۀ مې زړه کوټې نۀ مني دا علامه په پښتونخوا کښې پخوا راسې هم دغسې استعمالېده ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. ګ په پښتونخوا کښې د کاف د شوشې په کونډه لیکلې کېږي. خو په افغانستان کښې ئې ځینې خلق ګ لیکي. اوس به متفقه ,, ګ ،، لیکلې کېږي.

۹. ,, کښې ،، د پښتونخوا په یو لویه علاقه کښې د شین په اظهار وئیلې شي. په داسې کلمو کښې لکه کښیناستل، بخښنه، نخښه کښې به ,, ښ ،، ضرور لیکلې شي.

۱۰. یو ,, واو ،، داسې هم وي. چې بل توري سره شریک وئیلې شي. لکه فارسۍ کښې ,, خوان ،، پښتو کښې خولۀ. په دې کلمو کښې واو د خ سره شریک ادا کېږي دې ته واو معدوله وائي. په فارسۍ کښې دا واو صرف د خ سره شریک راځي. خو په پښتو کښې د خ، غ، ل او ګ څلورو واړو نه وروستو شریک راتلې شي. لکه خوله، غونډه، ګوته، کونډه.

۱۱. واو مجهول (مختصر واو) د پښتو په خپلو کلمو کښې د پېش د علامت غوندې راځي. لکه پوښتنه، لومړے، اوبۀ. دا به هم دغسې لیکلې شي. البته د نورو ژبو نه اخیستې کلمو کښې به واو نۀ شي لیکلې. کلمه به اصلي شکل کښې لیکلې شي. لکه ګُل، بُلبل.

۱۲. معروف واو (اوږد واو) نه مخکښې توري باندې پېش لیکل ضروري دي. خصوصاً هغه وخت کښې چې د بلې کلمې سره مشابهت لري. مثلاً لُور به په لام پېش ضرور لیکلې شي چې د ,, لور ،، سره مشابه نۀ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۵)

فیصله دا اوشوه چې د پښتو مخصوص حروف ځ ، څ ، ږ ،
ښ به هم د غسې لیکلې شي -
د پښتو دا مخصوص توري اصل کښې مخصوص اوازونه
وو - چې لیک دود کښې ورته مخصوص علامات ورکړے شو - رو
رو هغه اوازونه بدل شو او په دوؤ لویو قبیلو کښې ئې ځان ځان ته
ارتقا اوشوه - اوس دا داسې توري دي چې یو قبیله کښې یو شان
اواز لري او بله کښې بل شان - مثلاً ښین په ختیکو کښې د شین په
شان وئیلې شي - او یوسفزو کښې د خ په شان - لیک دود ئې یو دے
او اواز بېل بېل -
دې توریو کښې تولونه ورومبے ,,څ،، دے - ددې توري
اصل تلفظ داسې دے چې د ژبې سر پکښې د برنو غابښونو سره
اولګي - او د چ یو نیمګړے شان اواز پیدا کړي - دغه وجه ده چې دا
تورے ځینې پښتانهٔ د سین په اواز او ځینې د ,, چ ،، په اواز وائي
او لولي - لکه څادر چې ځینې پښتانهٔ ئې ,, چادر ،، او ځینې
,,سادر[څادر] ،، وائي او لولي -
دا تورے اکثر په هغه کلمو کښې راځي چې زمونږ په
مشرقي ګاونډي ژبو هندي ، پنجابي ، سرائیکي او سندي یا په
مغربي ګاونډي ژبو فارسي ، دري ، پهلوي کښې په ,,چ،، لیکلې
شي - لکه څادر ، چادر ، څلور ، چار ، چهار ، څرمن چې په
سنسکرت کښې چرمن او فارسي کښې چرم ده - د پښتو اکېډیمۍ
د لغت مطابق د څ اواز د ساکنې ,,څ،، او ساکن سین نه جوړ دے۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ,,څ ،، نه پس بل مخصوص توری ,,ځ ،، دی ـ دا اواز د ژبې د سر او د برنو غاښونو د سر په اتصال پیدا کیږي ـ انګرېزي کښې د D او Z مشترک اواز دې ته نزدې دی ـ د پښتو اکېډیمی په لغت کښې دا د اوز په اشتراک لیکلی شوی دی کومې کلمې چې د مشرق او مغرب په ګاونډي ژبو کښې په جیم ادا کیږي هغه اکثر او بیشتر پښتو کښې په دې شکل لیکلې شي ـ لکه ځوان ، جوان ـ ځای ، جای ـ دا توري د پښتنو ځینې قبیلې په جیم او ځینې په ز ادا کوي ـ لکه ځولۍ چې ځوک ورته جولۍ وايي او ځوک زولۍ ـ

د پښتو دریم مخصوص توری ,,ژ ،، دی ـ ددې یو قسم خو د فارسۍ د ,,ژ ،، په شان لیکلې شي ـ خو خالصو پښتو کلمو کښې ځینې قبیلې ژ ادا کوي او ځینې جیم کلمې لکه ژبه ، جبه ـ ژوند ، جوند ـ دا عموماً هغه کلمې دي چې د فارسۍ نه راخستې شوي دي ـ هلته ئې تلفظ ,,ز ،، وو لکه ژبه ، زبان ـ ژوند ، زندګی ـ د پښتو ځینې قبیلې مطلقاً د ژ تلفظ ز ته نزدې نزدې کوي ـ

د ,,ږ ،، دویم قسم د پښتو مخصوص علامت ,,ږ ،، دی ـ دې اصلي تلفظ د غین او ګاف تر مینځه دی ـ او هغه ټول الفاظ په دې شکل لیکلې شي کوم چې ځینې قبیلې په ژ او ځینې په ګاف وائي ـ دا توری ډېر زیات استعمالیږي ـ ځکه چې د فعل حال ,,یږي ،، په دې شکل لیکلې شي ـ ماتیږي ، خوږیږي وغیره ـ

,,ښ ،، په اصل کښې خو هغه ځای استعمالیدو ـ کوم ځای چې اواز د حلق په ځای د تالو له مینځه راووځي ـ په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکل دا تورے د انګریزۍ د X سره نژدې د ے ـ اوس په هغه ټولو کلمو کښې استعمالیږي کومې چې د پښتو ځینې قبیلې په ش او ځینې په خ ادا کوي ـ لکه پښتون ، پشتون ، پختون ـ

دا کوم فرقونه یا استعمال چې اولیکلے شو دا د عامو او سرسري قاعدو د لاندې راځي ـ او ددې تورو د ټول استعمال احاطه نۀ کوي ـ په مخصوصو تورو کښې صرف هغه کلمې لیکلے شي چې پښتنې قبیلې ئې په استعمال کښې اختلاف لري او هر لیکونکے د داسې ټولو کلمو علم نۀ شي لرلے ـ بلکې شاید یو لیکونکے هم پوره پوره علم نۀ لري ـ پکار ده چې د ټولو قبیلو د مستندو عالمانو په اشتراک یو داسې فرهنګ مرتب شي چې د دا قسمه ټولو الفاظو احاطه اوکړي ـ

په دې سلسله کښې د مذاکرې ټولو ممبرانو په اتفاق دا سفارش اوکړو چې پښتو اکېډیمي دې د مرکزي او صوبائي حکومت په مدد د استاذانو او طالب علمانو دپاره یو رهنما کتاب تیار کړي چې ددې ټکو په استعمال اشتباه ختمه شي ـ

(۶)

یوه بله اهمه مسئله د ,,ی ،، د مختلفو شکلونو ده ـ په زوړ لیک دود کښې د عربۍ فارسۍ په شان د پښتو دپاره د ,,ی،، دوه شکله وضع کړے شوي دي ـ یَرته یا مجهوله ,,ے،، او غونډه یا معروفه ,,ی ،، د تلفظ په اعتبار سره دا دوه شکله د پښتو ضرورت نۀ پوره کوي ـ په پښتو کښې کم نه کم پینځۀ تلفظه د یو بل نه واضح جدا دي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. د زور کي نه پس ے لکه سړے
۲. د زېر نه پس ي لکه سړي
۳. چې په ,, ی ،، زور اچولے شي لکه جینی
۴. د فعل ,, ئ ،، لکه اوکړئ
۵. او د زېر کي نه پس ,, ې ،، لکه سړې اوبۀ.

ددې ټولو تلفظونو دپاره جدا جدا علامات متعین کول ضروري دي چې په یو بل کښې اشتباه ختمه شي. ګني دا به ګرانه شي چې لغت کښې ,, سړے ،، ته څۀ معنٰی اولیکلے شي. مراد یخ ماتې اوبۀ ؟

دې مذاکرې فیصله اوکړه چې :-

(۱) مجهوله ,, ے ،، چې په خیبر پښتونخوا کښې پرته لیکلے کېږي. دا به دغلته هم دغسې لیکلے کېږي او افغانستان کښې په خپل طور.

مجهوله ,, ے ،، هغه ,, ے ،، ده چې مخکښې ترې د پښتو مخصوص حرکت ,, زورکے ،، وي. لکه خدا ے ، سړے ، زمرے ، څا ے. په اسمونو کښې دا ,, ے ،، اکثر د واحد مذکر دپاره استعمالېږي. بهر صورت پېژند ګلو ئې په مخکښې حرف زورکے دے.

دا مجهوله ,, ے ،، به د کلمې په مېنځ کښې په لاندې باندې ټکیو لیکلے شي. لکه خېر ، ډېر

(۲) د پښتو مخصوصه ,, ې ،، به د کلمې په مېنځ او آخر دواړو کښې په لاندې باندې ټکیو لیکلے شي. لکه سړې اوبۀ. ماتې ډیوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو مخصوصه ,, ې ،، هغه ده چې مخکښې ترېنه د پښتو مخصوص حرکت زبر کړے وي - د ,, ې ،، دا تلفظ په بله ژبه کښې نشته او په پښتو کښې ډېر زيات دے -

دا ,, ې ،، په کوم کوم ځاے کښې استعمالېږي - اصل معيار خوئې اواز دے - د کومې ,, ې ،، نه چې وړاندې زبر کړے وي. زبر نۀ وي - او لنډه وئيلې شي - هغه به ,, ې ،، ليکلے شي - يعني کومه ,, ې ،، چې ,, د سړے ،، په شان پرته نۀ شي وئيلے او د ,, سړي ،، په شان مخکښې ترې واضح زبر نۀ وي - هغه مخصوصه ,, ې ،، ده - لکه :

أ- چې ، کښې ،ترې او متصل ضميرونه ې، دې ، مې -

ب- د کوم مفرد اخر کښې چې ,, ه ،، وي - جمع ئې په دغه ئې راځي - لکه ښځه ، ښځې - شمه ، شمې - ډېر ، ډېرې -

ج- هم دغه مفرد د حروف مغيره نه وروستو لکه سروه ، د سروې ونه -

د- اسم مفعول ، واحد مؤنث لکه وهلې شوې ، خوړلې شوې-

ه- واحد مؤنث چې اخر کښې ئې سخته ی نۀ وي - لکه ادې ، بې بې وغېره -

مذکر خوړلے شوے مؤنث خوړلې شوې

و- فعل امر چې د مصدر لام په کښې حذف نۀ وي - دا اوليکلے شي - دا وو خوړلے شي -

ز- فعل نهي چې د مصدر لام په کښې حذف نۀ وي - دادې اونۀ ليکلې شي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح- فعل حال ، واحد مذکر، ته څې-
ط- فعل مستقبل ، واحد حاضر، ته به څې-
ي- فعل ماضي مطلق- واحد حاضر، ته لاړې- دغسې

په ماضي قریب او بعید کښې په فعل استمراري کښې واحد حاضر، ته تللې او جمع مؤنث غائب، ښځې تللې- په ماضي تمنائي کښې واحد مؤنث حاضر، کاش ته تللې وے-او واحد مؤنث غائب کاش هغه تللې وے (واحد مذکر حاضر او غائب به په مجهوله ئے لیکلے شي) په شرطیه کښې هم دغسې-

دا یو څو مثالونه دي- اصل قانون ئې هم دغه دے- چې د کومې یې نه مخکښې زېرکے وي- هغه به په غونډه ,,ی،، او لاندې باندې ټکي لیکلې شي- ,,ې،،

(۳) یا ئې تانیث به په اخر کښې د کش سره لیکلے شي -لکه کرسۍ، جینۍ-

په دې ی کښې به د ی د مخکښې حرف فشار پرېوځي او دا صرف په مؤنثو اسمونو کښې استعمالېږي-

(۴) د فعل دپاره به د غونډې ,,ی،، د پاسه همزه لیکلے شي- لکه اوکړئ ، اومنئ-

(۵) د معروفې ئې دپاره به د ,,ي،، د لاندې دوه ځنګ په ځنګ ټکي لیکلے شي- چې د افغانستان د مجهولې ی سره اشتباه نه شي -معروفه ي هغه ده چې مخکښې ترې واضح زېر وي- لکه سړي، زمري ، په خالصو پښتو الفاظو کښې دا عموماً د سنه مفرد جمع راځي- چې اخر کښې ئې معروفه (ي) وي- لکه سړے نه سړي- په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې لفظ چې حروف مغیره داخل شي هم پرته (ے) په یائې معروفه کښې بدلیږي - لکه د زمري نوکه، په عربي فارسي الفاظو به داصل مطابق لیکلے شي -

(۲) په ضمیر متصل اویئ کښې به په ئې باندې همزه لیکلے شي او مخصوصه ئې به لیکلے شي - په یې کښې به یوه ,, ۓ ،، لیکلے شي - او په بله ی به همزه لیکلے شي - لکه یئ -

د ,, ی ،، دا مختلف استعمالونه په افغانستان او بلوچستان کښې رائج دي - او لیکونکي ورسره عادت شوي دي - انشاء الله دلته به ورسره خلق ډېر زر عادت شي - او بیا به پکښې څۀ تکلیف نۀ وي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو په ليک لار

د باره ګلی د مذاکرې فيصلې

د پښتو ليک لار د پاره کومه کمېټي چې په متفقه ډول منتخب کړے شوه هغې د پښتو د ليک لار په باره کښې متفقه فيصلې داسې اوکړې :-

۱. هغه کلمې چې د عربی او فارسی نه پښتو ته راغلي دي - او معنٰی ئې هم هغه ساتلې ده هغه به په خپل اصل شکل کښې ليکلے شي لکه قميص ، قصه ، ضعيف -
او هغه کلمې چې پښتو خپلې کړي دي - معنٰی يا شکل ئې بدل شوے ، هغه به په پښتو کښې په اوښتي شکل ليکلے کيږي لکه تپوس ، پام او د عربی مخصوص ټکي به د پښتو په کلماتو کښې نۀ ليکو - مثلاً تورخم به په ,,ت ،، ليکو په ,, ط ،، به ئې نۀ ليکو -

۲. ,, ڼ ،، به د يو توري په شکل کښې د پښتو په اب ت يعني حروف تهجي کښې د ,, ن ،، نه وروستو ليکلے شي او نوم به ئې ,, نوڼ ،، وي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. هغه کلمې چې په اخر کښې زور لري هغه به په ,, ه ,, لیکلې شي لکه خوشحاله (مذکر) خوشحاله (مؤنث) او دغه ,, ه ,, به د تانیث مخصوص علامت نه شي ګڼلې.

۴. ,, مد ,, په پښتو کښې نشته.

۵. مجهوله ,, ے ,, چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته لیکلې کېږي هغه به هم داسې پرته لیکلې شي. لکه سړے وغېره. البته په افغانستان او سویلي پښتونخوا کښې به د دوي د خپل لیک دود سره سمه د مخکښې په شان لیکلې کېږي.

۶. مخصوصه ,, ې ,, به د کلمې په مېنځ کښې ,, ې ,, داسې او اخر کښې ,, ې ,, لیکلې شي لکه سړې اوبهٔ، خبر وغېره. مجهوله یعني پرته ,, ے ,, به هم د کلمې د مخصوصې ,, ې ,, غوندې لیکلې شي.

۷. د معروفې ,,ي ,, له پاره به دوه ټکي په څنګ کښې ,,ي ,, لیکلې شي لکه سړي، زمري وغېره.

۸. یائې تانیث ,, ی ,, به په اخر کښې د کش سره لیکلې شي لکه کرسی، جینی وغېره.

۹. د فعل امر دپاره به د مخکښې غوندې ,, ی ,, دپاسه ,, ء ,, لیکو لکه اوخورئ، اوکړئ وغېره.

۱۰. په ضمیر متصل او ,, ئې ,, کښې به په ,, ی ,, باندې همزه لیکلې شي او مخصوصه ,, ې ,, به لیکلې شي او یا به

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,ی،، او مخصوصه ,,ې ،، لیکلے شي لکه په يئ کښې به یوه ,,ی ،، او دوېمه ی ،، باندې همزه لیکلے شي۔

۱۱. په داسې ,,ه ،، کښې لکه زړۀ ، ښۀ ، بۀ ، تۀ د مخکښې په شان د ,,ه ،، دپاسه ,,ء ،، لیکو یعنې زړۀ ، ښۀ ، څۀ کښې به د ,,ه ،، دپاسه ,,ء ،، وي په افغانستان او سوېلي پښتونخوا کښې به هم دغه رنګ لیکلے شي۔

۱۲. ,,ګ ،، به په کونډه لیکلے شي۔

۱۳. کښې کښېناستل ، نخښه او داسې نور ټکي به هم دغه رنګ لیکلے شي۔

۱۴. معدوله ,,واو ،، به د ټکیو نه نۀ شي غورزولے لکه خولۀ ، خوارۀ ، ګوند ، غوندې وغېره۔

۱۵. هغه ټکي یا کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه د پېښ په حالت کښې راغلي دي ، په پېښ به لیکلے شي - یعنې په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل - هغه پښتو کلمې چې پېښ لري هغه به په مجهول ,,واو ،، لیکلے شي لکه پوښتنه مور او نور۔

۱۲. معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کېږي۔ او دپاسه به پېښ ورکولے شي لکه نُور ، سُور وغېره۔

۱۷. د پښتو مخصوص توري څ ، ځ ، ښ ، ږ به همدغسې لیکلے شي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمېټې سفارش دے چې پښتو اکېډمي دې د مرکزي او صوبائي حکومت په مرسته د استاذانو او طالبعلمانو دپاره يو رهنما کتاب تيار کړي چې د دې ټکيو په استعمال کښې اشتباه ختمه شي.

زیرِ دستخطي

۱. جناب پروفیسر سید تقویم الحق کاکاخیل
۲. جناب پروفیسر جهانزیب نیاز
۳. جناب پروفیسر نصیرالدین
۴. جناب حبیب الله رفیع
۵. جناب منتظر بیټني
۶. جناب عبدالکریم بریالے
۷. جناب همیش خلیل
۸. جناب ډاکټر محمد اعظم اعظم
۹. جناب ډاکټر خالد خان خټک
۱۰. جناب محمد پرویش شاهین
۱۱. جناب پروفیسر محمد افضل رضا (اعزازي ممبر)
۱۲. جناب پروفیسر خواجه محمد سائل
۱۳. جناب نور شاه جهان انور
۱۴. جناب سیال کاکړ
۱۵. جناب ډاکټر ګل جان ورور وردګ (اعزازي ممبر)
۱۶. جناب سید احمد مومند
۱۷. جناب ډاکټر محمد اسرار (اعزازي ممبر)
۱۸. جناب ډاکټر محمد اقبال نسیم خټک
۱۹. جناب خیبر افریدے
۲۰. جناب [illegible] مغموم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا فیصلې اګرچې تر ډېره حده واضحه دي خو بیا هم ځینې په کښې تشریح طلب ښکارېدي ، ځکه نو دلته ئې په دې غرض په تفصیل سره بیانوؤ چې یو خو عام لوستونکے په دې نوې املا پوهـ شي او یا که په نوې املا کښې لیکلي کتابونه رسالې څوک لولي نو چې لوستونکے په کښې څۀ تکلیف محسوس نۀ کړي۔

په عام فهمه ژبه کښې ددغه ټولو فیصلو وضاحت کړے شوے دے او د زیاتو ګرائمري اصطلاحاتو نه مو ځان ژغورلے دے۔ بیا هم چېرته چې داسې اصطلاحات راغلي دي د هغوي وضاحت تر خپله وسه کړے شوے دے ۔که چا ته په دې کښې څۀ ابهام ښکاره شي یا څۀ تېروتنه په کښې شوې وي که هغه په ګوته کړے شي او یا څۀ نور تجویزونه په دې لړ کښې راواستولے شي نو مننه به وي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستۍ فیصله :

هغه کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه پښتو ته راغلي دي او معنی ئې هم هغه ساتلې ده. هغه به په خپل اصل شکل کښې لیکلے شي. لکه قمیص، قیصه، ضعیف وغیره.

پښتو ژبه کښې ډېر داسې ټکي دي چې د عربۍ او فارسۍ نه پښتو ته راغلي دي او پښتو کښې هم په هغه معنی استعمالېږي. کومه چې ئې په دغه ژبو کښې ده. د داسې قسمه ټولو ټکيو، کلمو په حقله دا فیصله شوې ده چې د دیو په املا کښې به بدلون نۀ شي راوستے، که هر څو د داسې ټکیو تلفظ کله کله ګران هم شي. ولې یو څو دا ټکي د خپلې اصلي املا له لحاظه اوس پښتو کښې مانوس شوي دي او د خالصې معنې راز هم په کښې دے.

پښتو ا، ب، ت یعني حروف تهجي کښې ځینې توري هغه دي چې د عربۍ د اوازونو دپاره مخصوص دي د داسې توریو صحیح تلفظ یعنې د اواز ویستو طریقه یوائې د عربۍ ژبې وئیونکي کولے شي د نورو قامونو دپاره ئې ادا کول ګران دي. تر څو چې د بلې ژبې خاوند د تجوید او قرأت په فن پوهه نۀ وي. دغه مخصوص توري دا دي.

ح، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ث، ذ او ق

دا اکثر په وئیلو کښې مشکل پېدا کوي خو دومره ګران نۀ دي. په پښتو کښې چې مونږ ګورو په دغه مخصوصو د عربۍ تورو کښې ړومبۍ پسته ,, حې ،، ح ده. دې ته طنزاً د حلوا حې هم وائي. ددې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اواز پښتو کښې اکثر د الف د اواز په شان کېږي او نږدې نږدې د هر هغه تکي اواز په الف کولے شي چې د غه حې لري حلوا ته الوا ، حرام ته ارام ، حُسن ته اُسن وغېره ـ خوشحال کښې دا ،، ح ،، په مېنځ کښې راغلې ده ـ ولې اکثر خوشال تلفظ کېږي ـ او داسې نور ـ

د ،، ص ،، اواز په ،، س ،، کولے شي ـ د ص چې کوم مخصوص اواز دے ـ د هغې ادا کول د عربو نه سېوا نور خوک په اسانه نۀ شي کولے ـ پښتانۀ هر چېرته دا اواز د خپل فطرت په مطابق په س کوي ـ داسې حال د ،، ض ،، هم دے ـ ضاد ، ضواد يا دواد وئيلے شي ـ

په روزمره ژوند کښې د ض اواز په ،، ز ،، کولے شي لکه زمانت ، زامن وغېره ـ چې په اصل کښې ضمانت او ضامن دي کله کله په ،، د ،، هم ادا کولے شي ـ لکه رضوان ته ردوان ـ خو د ،، ض ،، په خپل اواز کښې لاتر اوسه په نمانځۀ کښې هم د والزالين او والدوالين جګړه ده ـ داسې د ،،ط ،، اواز په ،، ت ،، او د ،، ظ ،، دپاره د ،، ذ ،، په شان اواز وباسلے شي او هم دا قاعده جوړه شوې ده ـ ددې تورو اوازونه د خپل فطرتي مخرج په بنياد ادا کولے شي ـ

اوس سوال دا پېدا کېږي چې هر کله يو تکے مونږ څنګه وايو هغه شان ئې ليکو ولې نا ـ نو په دې خبره د کافي غور و فکر نه پس دا فېصله شوې ده چې کوم تکي د عربي ، فارسي يا د نورو ژبو نه پښتو ته راغلي دي او هم په هغه معنو کښې استعمالېږي ـ کومې معنې چې ئې په خپلو اصلي ژبو کښې دي هغه به په املا کښې هم هغه شان ليکلے کېږي او شايد ددې ضرورت له مخه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو د حروف تهجي نه د عربي يا فارسي هغه مخصوص توري نه شي ويستلى - كه هر څو ئې مونږ سره اواز يا مخرج نشته - لكه قميص به كميس نهٔ ليكو - ځكه چې قميص د عربي ټكى دے او معنىٰ ئې هم بدله نهٔ ده - ضعيف د عربي ټكى دے او خپله معنىٰ لري ځكه نو ضعيف به مونږ هم په هغه رنګ ليكو - ظرف كه زرف اوليكلے شي غلط به وي - علاج ،علامت ، صبا ،صحيح ، قميص ، قيصه ، حلوا ، حرام ، ضبط ، ضابطه ، طريقه ، طور ، ظالم ، صراف او داسې نور ډېر ټكي چې د ديو ژبو نه راغلي دي - پښتو كښې ئې عام رواج موندلے دے او معنىٰ ئې هم دغه ساتلې ده - نو دا به په خپله اصلي املا :كښې ليكلے شي -

دويمه فيصله :-

,, هغه كلمې چې پښتو خپلې كړې دي معنىٰ يا شكل ئې بدل شوے دے هغه به په اوښتي شكل ليكلے كېږي -لكه تپوس ، پام او د عربي مخصوص توري به د پښتو په كلماتو كښې نهٔ ليكو - مثلاً تورخم به په ,, ت ،، ليكو په ,, ط،، به ئې نهٔ ليكو ،،،

دا د غور وړ خبره ده - كله كله په املا كښې داسې بې احتياطي راشي چې د ټكي ټوله املا ګډه وډه كړے شي - ددې نفسياتي يا فطري جواز هم وي او د Confusion يو صورت راپيدا كړي - هغه داسې چې هر كله مونږ د عربي مخصوص توري پكاروؤ او تلفظ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې د خپل فطري مخرج په مطابق کوؤ نو لاشعوري تاثر دا راولاړېږي چې ګني هسې هم د ,,ت او ط اواز يو شان دے يا د ,,ع،، او ,,الف،، او ,,ح،، د ,,ص،، او ,,س،، د ,,ض،، او د ,,ذ،، د ,,ز،، او

,,ظ،، د ,,ک،، او د ,,ق،، وغيره دغه سبب دے چې په بې احتياطۍ داسې املا غلطه کړے شي۔

مونږ به هغه ټکي چې خالص د پښتو دي يا د بلې ژبې نه پښتو ته پخوا راغلي دي خو شکل ئې له پخوا راسې بدل شوے دے يا ئې معنی بدله شوې ده نو داسې ټکي به مونږ د پښتو په خپلو توريو ليکو۔ وړومبۍ خبره دا ده چې پر دي ټکي چې مفغن يا پښتو شوي دي لکه تپوس چې د پوښتنې په معنو کښې راځي۔ اصلاً د عربۍ تفحص نه په پښتو کښې تپوس شوے دے۔ پام د فهم نه پام شوے دے۔ داسې ځينې نورې ډېرې کلمې چې پښتو کښې ئې خپل شکل يا پښتني رنګ قايم کړے دے۔ هغه به مونږ د عربۍ په مخصوصو توريو نۀ ليکو بلکې په اوښتي شکل کښې چې څنګه پښتو کښې رائج دي هم هغسې به ئې ليکو۔ که معنی ئې بدله شوې نۀ هم وي د داسې ټکيو شمېر به يقيناً چې د ګوتو په شمېر وي۔ يعنې کم به وي خو دا لحاظ ساتل پکار دي او دغه ټکي اوس پښتو شوي دي۔

دې سره دا فيصله هم ده چې د پښتو پخپلو ټکيو کښې به د عربۍ مخصوص توري نۀ ليکو لکه تورخم، توره او ځينې نور د پښتو داسې کلمې، ټکي چې د پښتو وي دا به په ,,ت،، ليکو۔ که

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېرې دا په ,, ط ،، اوليکلے شي يعنې طورخم ، طوره نو دا بـه غلط وي ـ هلېه ، هلېوکے ، هوډ کـه چېـرې حلېه ، حلېوکے يا خوډ څـوک اوليکي نو دا غلط دي ـ سحر ، ساک او سر به صحر ، صاک يا صر نه ليکو ـ زيات ، زمرے ، زانګو به ضيات يا ضياط يا ځيات او ضمرے ، ظمرے ، ضانګو نه شي ليکلے ـ

دې سره دا خبره هم ياد ساتل پکار دي چې په پښتو کښې د عربۍ د مخصوصو توريو سره سم د ځينې مخصوصو پښتو توريو اوازونو کښې هم اکثر غلطي را وړاندې کېږي ـ د ,,ذ ،، او ,,ز ،، اواز نه يوائې د عربۍ په مخصوصو توريو سره غلط کړے کېږي بلکې د پښتو مخصوص توري ,,ځ ،، سره هم اکثر غلط شي ـ ,,ځ ،، چې د ,,ج ،، او ,,د ،، تر مينځه د پښتو يو مخصوص اواز دے ځينې لهجې ئې تلفظ کښې د ,,ز ،، په ځاے استعمالوي ـ دا هم غلطي ده ځکه چې پښتو کښې د ,,ځ ،، خپل مخصوص اواز دے او د ,,ز ،، خپل عام اواز دے ـ نو په هغه توريو کښې خصوصي احتياط پکار دے چې په ,,ځ ،، ليکلے شي ـ

وړاندې ذکر شوي ټکي او داسې نور چې د ,,ز ،، يا ,,ذ ،، ټکي دي هغه که په ,,ځ ،، اوليکلے شي نو غلط به وي ـ لکه زيات ، زمرے او زور که ځيات ، ځمرے او ځور څوک ليکي نو غلط دي ـ

دا شان ,, اواز ، اباسين ، ارام ،، که څوک ,, عواز ، عواظ ، عواض ليکي يا اباسين ، عباسين ، عباصين ليکي نو ناروا ده ـ ارام که عرام ليکي يا هرام ليکي غلط دے ـ کار به قار نه ليکو ـ کور به قور نه وي ـ البته قار د عربۍ د قهر نه بدل شوے دے ـ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو کښې داسې ټکي چې چرکې ,,هـ،، لري د ,,الف،، اواز ورکوي که د ټکي په مېنځ کښې راشي او په بدل شکل يا پښتني شکل هغه ټکي وليکلے شي چې دا ,,هـ،، لري نو باک ئې دومره نشته خو چې اواز ئې پښتو کښې بدل شوے وي هله.

په داسې قسمه توريو کښې يو اواز د ,,ف،، هم دے. ,,ف،، پښتو کښې اکثر نشته خو اواز ئې اسان دے. او پښتانه ئې په اسانه ادا کولے شي. دغه وجه ده چې د ,,ف،، اواز اوس پښتو کښې عام دے. کوم ټکي چې د پښتو په ,,پ،، کښې دي. د ,,ف،، کله کله غلط استعمال په کښې راځي يعنې د استعمالولو غلطي ئې په نورو داسې ټکيو کښې راشي چې ,,ف،، او ,,پ،، دواړه توري لري. په دې ټکيو او ددې په تلفظ کښې احتياط پکار دے.

داسې ډېر ټکي دي چې د ,,ه،، ,,هـ،، او ,,الف،، د اواز اشتراک لري. خو په املا کښې د ټکي خپل اصل شکل د هغې املا او د صحيح املا دپاره پکارول پکار دي.

داسې ټکي پېژندل پکار دي چې په کومو کښې دا توري راځي د مثال په ډول هېڅ، هغه، هم وغيره داسې ټکي دي چې دا ,,هـ،، به په کښې وي نو دا د پښتو خپل ټکي به په ,,ه،، يا ,,هـ،، ليکلے شي. په الف به نۀ شي ليکلے. دې پسې فيصله د ,,ڼ،، د توري په باره کښې ده چې:

,,ڼ،، ديو توري په شکل کښې د پښتو په ا، ب، ت يعنې حروف تهجي کښې به د ,,ن،، نه وروستو ليکلے شي او نوم به ئې ,,نوڼ،، وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ڼ ،، د نون او ړ د مخصوص غبرګ اواز دپاره مشرانو ډېر پخوا رائج کړے وۀ ـ خو استعمال ئې چېرته کېدو او چېرته نه ـ په پښتو کښې د ،، ن ،، او ،، ړ ،، اکثر غبرګ اوازونه راځي ـ او داسې هم وي چې په یو تکي کښې د ن او ړ جدا جدا اواز هم وي ـ هر کله چې داسې تکي به ددې فېصلو نه وړاندې یو رنګ لیکلے شول یعني د نړ په شکل کښې نو اکثر به د غلط تلفظ ویره وه ـ د مثال په توګه کُونړ او کونړ په دغه لحاظ د املا د مخه یو شان تکي دي ـ یو خو د هغه کوڼ دپاره وو چې غوږونه ئې خراب وي او څۀ اوري نه او بل د افغانستان یوه مشهوره سیمه کونړ دے ـ داسې قسم نور تکي هم کېدے شي ـ

ولې ددې نه زیاته ضروري خبره په پښتو کښې د یو مخصوص اواز وه چې څۀ تورے ئې نۀ لرلو یا څۀ داسې علامت ورته نۀ وو وضع کړے شوے چې دغه اواز پرې ادا کړے شي ـ یعنې په ظاهره خو دا اواز د ،، ن ،، او ،، ړ ،، مرکب شانې اواز دے ـ خو مرکب نۀ دے ـ بلکې د ،، ن ،، او ،، ړ ،، د مخرجونو په یو ځاے استعمال لري ـ لکه پڼه ، رڼا ، ښڼه ، ګڼ وغیره ـ هم ددې ضرورت له مخه په پښتو کښې دا تورے شامل کړے شوے دے او د یو مستقل توري په حېث په پښتو کښې د ډېر پخوا راسې رائج وۀ ـ ولې فېصله پرې نۀ وه شوې یا که شوې وه نو چېرته منلے شوه او چېرته نه ـ

اوس په متفقه ډول دا فېصله اوکړے شوه چې دا ،، ڼ ،، به د پښتو د ا . ب . ت یا حروف تهجي یو مستقل تورے وي او په ترتیب کښې به د نون نه پس لیکلے شي ـ په دې حساب دا د پښتو شپږ دېرشم ،، ۳۶ ،، تورے اوګرځولے شو ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ا ب پ ت ټ ث ج ځ چ څ ح خ د ډ ذ ر ړ ز ژ ږ س ش ښ ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ګ ل م ن ڼ و ه (هـ) ي ې ی ۍ ئ ے او د خپل مخصوص اواز کوم چې په رڼا ، څڼه ، پڼه ، ګڼ ، تڼا ، شڼا وغیره کښې ښکاري هلته به لیکلے شي ـ چېرته چې د ن او ړ جدا اوازونه وي هغه به جدا لیکلے شي ـ

دریمه فیصله :-

هغه کلمې چې په اخر کښې زوَر لري هغه به په ,, ه ،، لیکلے شي ـ لکه خوشحاله مذکر خوشحاله مؤنث او دغه ,, ه ،، به د تانیث مخصوص علامت نهٔ شي ګڼلے ـ

دا یوه اهمه فیصله ده ـ په دې چې دا ,, ه ،، په پښتو کښې اکثر د تانیث علامت دے او په هر هغه اسم کښې چې دا ,, ه ،، په اخر کښې راځي اکثر مونث وي او دا د تانیث د اسم جوړولو قاعده هم ده ـ ډېر داسې مذکر اسمونه دي چې ,, ه ،، ورسره اولګولے شي نو مؤنث شي ـ د چرګ نه چرګه ـ سپین نه سپینه ـ روغ نه روغه وغیره ـ ددې نه سېوا هم په پښتو کښې ځائي مونث اسمونه هم هغه دي چې په اخر کښې ئې دا ,,ه ،، وي ـ لکه کوټه ، بوساړه ، لاره ، شنه ، تره وغیره ـ خو هر کله چې په پښتو کښې یوه قاعده دا هم ده چې د ګرامري اصولو له مخه صفتي اسمونه په جملو کښې په بل Case کښې داسې استعمالولے شي چې د اسم په اخري توري زور لګي او اواز ئې هم داسې شي لکه چې ددې ,, ه ،، اواز ورکوي ـ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثال په ډول به مذکر او مؤنث اسمونه وړاندې کړو - خوشحال او خوشحاله - خوشحال مذکر او خوشحاله مؤنث دے - اوس د جملې په يو مخصوص Case کښې مونږ وايو چې فلانے سړے خوشحاله دے يا هغه ناروغه دے يا اتاله دے وغيره - نو دا فيصله اوکړے شوه چې داسې مذکر اسمونه به په اخري توري د زور سره نۀ څرګندوؤ بلکې دا ,, ه ،، به ورسره لګوؤ او هر کله چې د مذکر اسم سره د جملې په ساخت کښې ,, ه ،، لګولے شي نو بيا پکار نۀ ده چې دا ,, ه ،، د مونث اسم دپاره مخصوصه ګڼلے شي - چونکه دا په وينا کښې دواړو اسمونو سره راځي نو مؤنث اسمونه چې په دغه ,,ه،، ليکلے شي هغه خو دي ،ولې ضروري نۀ ده چې د تانيث علامت دې اوګڼلے شي - که هر څو مونږه دا قاعده او ترکيب لرو - خو د مذکر دپاره به هم په خپل مخصوص ځائے کښې استعمالېدے شي - هغه اوازونو کښې چې د مذکر اسم ئې په يو خاص حالت کښې لري - زوَر به نۀ لګي بلکې دا ,, ه ،، به لګولے شي - په دې لحاظ به دا ,, ه ،، ددې نه پس د تانيث مخصوص علامت نۀ وي -

څلورمه فيصله

,, مد ،، په پښتو کښې نشته -

مد د عربي د اعرابو يو علامت دے او په ډېرو هغه اوازونو کښې چې يو ولاړ او اوږد تال په کښې ورکولے شي استعمالېږي - دا اکثر د الف د توري په سر راځي - په پښتو کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددي استعمال نشته ـ البته د عربي ، فارسي يا اردو له اثره چې کوم ټکي پښتو ته راغلي دي ـ د هغو سره مد هم راغلی دی ـ حالانکې د پښتو خپل داسې اواز نشته ـ اردو ژبې د ځينو خالصو هندي ټکيو دپاره هم مد لازمي ګڼلی دی ـ چې دا اواز دغه رنګه ټال لري ـ نو هر کله چې د اردو نه هغه ټکي پښتو ته راتلل ، نوم خو ئې بدل نهٔ کړو ولې د پښتو د مزاج له مخه تري په وړنا کښې مد اوغورزولی شو او په عامه ژبه کښې چې هر چېرته د بلې ژبې کوم مخصوص ټکی وي د هغې نه علاوه هم مد غورزولی شي ـ دا قسمه نومونه يا کلمې په پښتو کښې د پښتو په قاعده عام استعمالېږي او د مد په ځای په کښې د زور اواز ورکولی شي ـ

نو هر کله چې په پښتو کښې د مد استعمال نشته او بيا هم په ځينو کلمو کښې د اردو د اختلاط له وجې ليکلی شي بې ځايه ښکاري او هلته خو بېخي بې ضرورته ليدی شي چې کلمه د پښتو وي او مد پرې اولګولی شي ـ ځکه دا فېصله اوکړی شوه چې مد پښتو کښې نشته او د پښتو په کلمو به نشي لګولی ـ آم ، آواز ، آزاد کښې چې په الف کوم مد دی دا پښتو کښې د زور اواز دی ـ اَم ـ اَواز ، اَزاد وغېره ـ

پينځمه فيصله

مجهوله ,, ے ,, چې په قطبي پښتونخوا کښې پرته ليکلی کېږي هغه به هم داسې پرته ليکلی شي لکه سړے ، زمرے وغېره ـ البته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان کښې او سوېلي پښتونخوا کښې به
د دوي د خپل ليک دود سره سمه د مخکښې
په شان ليکلے شي۔

دا فېصله هم ډېر اهميت لري ۔ددې نه وړاندې د مجهولې
„ے،، په استعمال کښې ډېره زياته بې احتياطي کېده ۔او ددې بې
دريغه غلط استعمال د پښتو په املا کښې ډېر خرابے راوستے وۀ ۔د
باره ګلي په مذاکره کښې په دې ډېرې خبرې اوشوې چې پکښې د
سوېلي پښتونخوا کوئټې او د افغانستان پوهان شامل وو ۔په
سوېلي پښتونخوا کښې او هم په افغانستان کښې د مجهولې
„ے،، پروت شکل نشته او هغوي په هغه اسمونو کښې چې
مجهوله „ ے ،، لري ۔پرته نۀ ليکي ۔او د پښتو د پخوانۍ املا د
يائې معروف په شان ئې ليکي ۔هغوي سره د مجهولې „ ے ،، د
داسې استعمال ښۀ جواز هم شته ۔ولې هر کله چې په قطبي
پښتونخوا کښې دې پرتې „ ے ،، ډېر عام رواج موندلے دے ۔که د
کلمې په مېنځ کښې نۀ وي نو په اخر کښې خو د تذکير يو علامت
شان هم ګرځېدلے دے ۔د قطبي پښتونخوا پوهانو د موقف مطابق
په دې وخت کښې ددې „ ے ،، استعمال ترک کول مناسب نۀ
ښکارېدۀ او نۀ داسې صورت حال وۀ چې د سوېلي پښتونخوا يا د
افغانستان عالمانو سره پرې اتفاق راغلے وے ۔نو په دا سبب دا
فېصله اوشوه چې د قطبي پښتونخوا په املا کښې به ددې
استعمال د خپل صحيح استعمال په رنګ کښې کېږي ۔البته په
دغه ذکر شوو سيمو کښې به ددې „ ے ،، په املا کښې استعمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ په رنګ ضروري نهٔ دے هغوي به ئې په خپل رنګ کښې لیکي او مونږ به ئې هم داسې په پروت شکل کښې لیکو ـ اوس سوال دا پیدا کېږي چې دا اختلاف دې برقرار ولې وساتلے شي ـ نو اختلاف د لهجې فرق دے او د لهجې د فرق د ځرګندولو د پاره ددې په استعمال کښې څهٔ عیب نهٔ ښکاري ـ

دلته چې د پښتو په ا ب ت یعنې حروف تهجي کښې د ,,ی،، ګانو کوم رنګ دے ـ هغه په داسې,, ي ې ی ئ ے ،، په دې کښې وړومبې ,, ي ،، یا ئې معروف دویمه یا ئې مخصوص دریمه یائې تانیث څلورمه فعلي ی (چې د فعل په مناسبت به پرې د پاسه همزه لګولے شي) او هم دا ,,ی،، به د افغانستان یا د سوېلي پښتونخوا په املا کښې د یائې مجهول په طور استعمالېږي ـ د فعل په حال کښې به پرې البته هر چېرته ,,ء،، لګولے شي ـ

اخري ,,ے،، مجهوله ,,ے،، ده ـ او په قطبي پښتونخوا کښې د کلمې په اخر کښې ددې ,,ے،، استعمال هلته کېږي چېرته چې اسم یا اسم صفت یا په فعل کښې د تذکیر د علامت په توګه راځي ـ په دا لحاظ دا ,,ے،، د کلمې فعل یا د اسم د مذکر کېدو نخښه هم ده ـ او قاعده هم ـ په اسم کښې لکه سړے ، زمرے ، نرے ، تندے ، پتیے وغیره ـ د تذکیر په فعل کښې لیکلے ، تللے ، کتلے ،راغلے ـ د صفت په اسم کښې ښاغلے ، ساتلے ، ښکلے وغیره ـ

لکه مذکر :- سړے راغلے دے ـ

مؤنث :- ښځه راغلې ده ـ

تندے داغلے دے ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوزه داغلې ده.

پتېرې ئې ګټلې دي.

باړې ئې ګټلې ده.

هلک ښاغلې دې. جينۍ ښاغلې ده.

مذکر :- تۀ ښکلې ئې ـ مؤنث :- تۀ ښکلې ئې وغيره.

نو د مذکر او مؤنث امتياز په اسانه ددې يې ګانو د صحيح استعمال په سبب کېدے شي. دا او داسې نور جوازونه هم وو چې ددې ,, ے ،، استعمال په قطبي پښتونخوا کښې په ځاے او ساتلې شو او د سوېلي پښتونخوا او افغانستان ورسره هم اتفاق راغے. بل حالت هم د ليک دود لوست له رويه څۀ داسې وۀ چې مونږ په کښې ددې ,, ے ،، استعمال په خپله املا کښې ترک کولے نۀ شو.

البته دا خبره بايد چې صلائې عام شي. په املا کښې که څوک ددې ,, ے ،، د استعمال پېروي هغسې کوي څنګه چې ئې مونږ په قطبي پښتونخوا کښې کوؤ. نو څۀ پابندي دې نۀ وي. مطلب دا دے چې که د سوېلي پښتونخوا خلق ئې په اسانه په خپله املا کښې رائج کولے شي نو بايد چې رائج شي.

شپږمه فيصله :-

مخصوصه ,, ې ،، به د کلمې په مېنځ کښې ,, ېـ ،، داسې او په اخر کښې داسې ,, ې ،، ليکلې شي. لکه سرې او بۀ ، خېر وغيره. مجهوله يعنې پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,ے ،، به هم د کلمې په مېنځ کښې د ,,ې ،، د
مخصوصې ,,ې ،، غوندې ليکلے شي-

د مخصوصې ,,ې ،، شکل چونکې په پښتو کښې مخصوص دے بل چېرته نشته نو په دا سبب دا فېصله هم پخوا شوې ده او اوس هم ددې د ليکلو په مناسبت دا فېصله اوشوه-

د يائې مخصوص اواز په پښتو کښې داسې دے چې د عربې د زېر سره نزدې دے-خو ددې نه لږ شان ې ته راجخت دے-په اردو کښې د ,,ی ،، دوه اوازونه دي -يعنې د مجهولې ,,ے ،، اواز او د معروفې ,,ی ،، اواز د پښتو د يائې مخصوص ,,ې ،، اواز ددې دواړو تر مېنځه يو قسم اواز لري-

د مثال په طور ددې اواز فرق که مونږ کورو يو تکے سړے (نر) به واخلو -ددې جمع ,,سړي ،، ده -په سړے کښې مجهوله ,,ے ،، ده او په جمع کښې ئې معروفه ,,ي ،، راځي او دا قاعده هم ده چې هر چېرته مونږ د مذکر د داسې اسم جمع کوؤ نو معروفه ,,ي ،، به راځي -لکه ,,سړے روغ دے ،، ددې جمع شوه ,,سړي روغ دي ،، په سړے کښې چې څنګه اواز دے هغه په سړې اوبه کښې بدلېږي -يعنې سړے او سړې (يخې) کښې د ,,ی ،، د اواز فرق دے -دا يائې مخصوص د کلمې په مېنځ کښې هم هر چېرته راځي او اواز به ئې هم دغه مخصوص وي -که د تکي په مېنځ کښې راځي -نو هغه لکه: خېر ، تېر ، ګېر ، شمېر ، څېر وغېره -ولې که په اخر کښې راځي نو اکثر صفاتي نوم هم سازوي -دا هم يوه اهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبره ده چې هر کله په اخر کښې د فعل یا اسم سره راشي نو خامخا به د تانیث علامت وي - که په صفاتي اسم کښې راشي نو د مؤنث صفاتي اسم سره به وي لکه سړې ، ښې ، اوږدې وغیره - دا جمع مؤنث اسمونه دي - قاعده دا شان ده چې واحد مؤنث اسم چې په اخر کښې ئې ،، ه ،، راځي - د هغې د جمع په اخر کښې به یائې مخصوص راځي لکه اوږده ، اوږدې - اوږه ، اوږې - ښځه ، ښځې - سړه ، سړې - تېره ، تېرې - پټه ، پټې - څرګنده ، څرګندې وغیره -

ددې نه سېوا په نورو ډېرو ټکیو کښې هم دا مخصوصه ،،ې ،، راتلے شي او راځي - که اسم نۀ هم وي - حرف وي یا حرف جار وي - دا هر چېرته د مخصوص اواز دپاره راتلے شي - لکه داسې ، ولې ، چې ، چېرې - ددې ،، ې ،، یو خصوصي اهمیت دا هم دے چې د نوې املا نه وړاندې به چونکې اکثر دا نۀ شوه لیکلے نو د کلمې په مفهوم کښې به اکثر مشکل پېښېدو یعنې مخصوصه ،، ې ،، به هم اکثر په مجهوله ،، ے ،، لیکلې شوه - په کلمه کښې به اکثر د تذکیر و تانیث د فرق مشکل پیدا کېدو - ددې ،، ې ،، په راتلو دا ګراني ختمه شوه او د ګرائمر په قاعدو جوړولو کښې هم اساني راغله - په لنډو ټکیو کښې که مونږ د ،، ی ،، ګانو فرق ښکاره کوؤ نو هغه به داسې وي -

مثال - سړے سړې اوبۀ څښي - په سړے کښې مجهوله ،، ے ،، ده چې د مذکر اسم علامت دے - سړې اوبۀ کښې مخصوصه ،، ې ،، چې مؤنث ده - او څښي کښې معروفه ،،ي ،، چې لاندې دوه څنګ په څنګ ټکي لري -

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په غور اوکتے شي نو د دريٍ واړو يې ګانو فرق په کښې واضح دے ـ څنګه چې ذکر اوشو چې هر هغه اسم چې مؤنث وي د هغې جمع کښې به د تانيث د علامت به طور دا ,, ې ،، راځي ـ لکه ميخانه ، ميکده ، کتبه ، حجره وغيره چې جمع شي نو ميخانې، ميکدې ، کتبې ، حجرې به شي ـ

دلته دا خبره هم زياتول پکار دي چې په پښتو کښې اګرچې اوس ,, ه ،، د تانيث مخصوص علامت نۀ دے ولې بيا هم په خپل ترکيب کښې هر واحد مؤنث اسم به په اخر کښې دا ,, ه ،، لري او چې په کوم اسم کښې دا ,, ه ،، وي ـ د هغې د جمع په وخت کښې به يائې مخصوص لګي او دا رنګه يايې مخصوص تر ډيره حده د تانيث هم علامت دے ـ

هم په دغه فيصله کښې يوه خبره بله د مجهولې ,,ے،، په حقله هم ده او هغه صرف دومره ده چې مجهوله ,,ے،، چې هر کله د کلمې په مينځ کښې راځي هغه بـه هم د مخصوصې ,, ۍ ،، په شان په لاندې باندې تکيو ليکلے کيږي ـ يعنې يواځې د کلمې په مينځ کښې به مونږه د شکل په لحاظ چې د Voval واول (اعرابو) کار کوي او تکي يا توري سره خپلو کښې جوړوي به يواځې په ,, ۍ ،، دغه رنګ ليکو ـ اوازونه به ئې جدا جدا هم کيدے شي ـ چرته چې د کلمې په مينځ کښې معروفه ,,ي ،، راځي ـ هلته به لاندې دوه څنګ په څنګ تکي لګولے شي ـ يعنې داسې ۍ مجهوله او مخصوصه ې به د کلمې په مينځ کښې په لاندې باندې تکيو ليکلے شي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوومه فیصله :-

د معروفې ,, ي ،، دپاره به دوه ثنګ په ثنګ تکي ,,ي،، لیکلې شي - لکه سړي ، زمري وغیره -

دا فیصله د معروفې ,, ي ،، د نوي شکل په باب له ده -ددې فیصلې نه وړاندې به معروفه ,, ي ،، هم داسې غوندې ,,ی،، لیکلې شوه - د نوې فیصلې مطابق به معروفه ,, ي ،، هر کله چې د کلمې په اخر کښې راځي - لاندې به پراته دوه ثنګ په ثنګ تکي لګولې شي -یعنې داسې ,,ي،، دا معروفه ,, ي ،، هسې هم ډېره زیاته استعمالېږي - واحد ، جمع ، فعل هر ځۀ کښې راتلې شي خو اکثر د اسمونو د جمع په وخت کښې په اخر کښې راځي او یو مخصوص علامت یا قاعده هم په دغه لړ کښې داسې ده چې هر چېرته د مذکر واحد اسم چې اخر کښې ئې مجهوله ,,ے،، راځي - د هغې د جمع په حالت کښې به دامعروفه ي اکثرراځي لکه نرے = نري ، سړے = سړي ، زمرے = زمري غابنړے = غابنړي ، لوښے = لوښي وغیره -

ددې نه سېوا په نورو کلمو کښې هم راځي -اوس دا فیصله اوشوه چې ځۀ ته معروفه ,, ي ،، وائي د هغې شکل به داسې وي -,,ي ،،

اتمه فیصله :-

یائې تانیث ,, ۍ ،، به په اخر کښې د کش سره لیکلې شي - لکه کرسۍ ،جینۍ وغیره -

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ,,ی،، چې د عامې غونډې ,,ی،، شکل دے -خو په اخر کښې ورته یو لکۍ شانې یعنې کش لګولے شي - ,,ی،، او په دغه کش سره دا د یائې تانیث شکل دے دا خالص د تانیث علامت دے -ددې په اخر کښې دا کش ډېره اسانې پېدا کوي او په اسانه پېژندلے او لیکلے شي-

په پښتو کښې هر هغه اسم چې مؤنث وي او په اخر کښې دا ,,ی،، راځي نو د کش په سبب به پېژندے شي -ددې رواج هم د پخوا راسې ؤ خو په انتشار کښې وۀ -چا به لیکله او چا نه-ډېر خیال به ئې نۀ شۀ ساتلے -د مؤنث دداسې قسمه اواز کوم چې په جینۍ ، کرسۍ کښې دے هلته به د ی دپاسه همزه لګولے کېدۀ او مشکل به ترې پېدا کېدۀ -اوس د کش ,,ی،، د مؤنث اسم یو مخصوص علامت اوټاکلے شو-

د مثال په ډول ، کرسۍ ، جینۍ ، نواکۍ ، سلګۍ ، چپلۍ ، څپلۍ ، کراچۍ ، پنډۍ ، لولۍ ، پولۍ ، جولۍ وغیره-

په دې کښې دا خبره هم د غور وړ ده چې داسې قسمه ځینې مؤنث اسمونه د جمع په حالت کښې هم راځي -لکه خانۍ تربورولۍ، ښادۍ وغیره -خو دا د جمع او واحد کله کله یو رنګ هم لري -لکه سپۍ ، سیلۍ ،کرسۍ ،والۍ ، تتکۍ ، تنکۍ ، نالۍ ، ګولۍ ، جالۍ ، تالۍ وغیره-

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهمه فيصله :-

د فعل دپاره به د مخكښې غوندې د ,, ى ،، دپاسه ,,ء ،، ليكو لكه اوخورئ ، اوكړئ وغيره.

ددې مطلب دا دے چې موږ سره په يو لحاظ دا ,,ى،، زياته شوه. يعنې د ,,ى ،، دپاسه به همزه يوائې په هغه صورت كښې لګوؤ چې د فعل دپاره استعماليږي .لكه ډوډۍ اوخورئ .د خوړلو نه اوخورئ ، وړئ ، لرئ ، كوئ ، ساتئ ، راځئ.

د فعل امر يا فعل د نورو حالتونو نه سيوا هم ددې ,,ئ،، استعمال په پښتو كښې شته . ,, ته تلے وې ،، جمع ,,تاسو تلي وئ،، چې دا هم د كېدلو نه د فعل يو حالت دے.

د ,,ى ،، دپاسه همزه د خپل اوازپه مناسبت لګي .ځئ، كوئ ، خورئ وغيره كښې چې كوم اواز د ,, ى ،، دے هم ددې دپاره دا تخصيص شوے دے . دې نه علاوه ,, تاسو ښوك يئ،، په دې كښې هم د دوېمې ى دپاسه ,, ء ،، دے .واحد ,,ئې،، داسې دے .چې تهٔ ښوك ئې .او بيا د يائې مخصوص دا قسمه اوازونه چې د جمعي حالت ته راځي نو د ,, ى ،، دپاسه به همزه لګي.

لسمه فيصله

په ضمير متصل او ,, ئې ،، كښې به په ,,ى،، باندې همزه ليكلے شي او مخصوصه ,, ې ،، به ليكلے شي .او يا به ,,ى،، ليكلے شي لكه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

یئ کښې به یوه ,,ی ،، او دوېمه ,,ی ،، باندې
همزه لیکلے شي.

ددې مطلب دا دے چې ضمیر متصل دپاره چې د ,,ی،، کوم اواز دے.هغه به د همزه په ئ او یائې مخصوص یو ځاے لیکلے شي.
لکه ,, فلانے ئې راوستو ،، ,, هغه ئې ښکل کړو ،، میاں صاحب ئې مشر کړو ،، وغیره.

په دې فېصله کښې دې خبرې سره هم اتفاق اوشو چې که څوک هم دغه ئې داسې لیکي ,, یې ،، نو هم خبر دے.او لکه چې وړاندې ذکر اوشو د جمع په حالت کښې چې کوم د دوه یې ګانو استعمال دے.هغې کښې به وړومبې ,, ي ،، یائې معروف او په دوېمه همزه لګي ,, یئ ،،

یوولسمه فېصله :-

په داسې ,, ه ،، کښې به لکه زړۀ ، ښۀ ، بۀ ، تۀ د
مخکښې په شان د ,, ه ،، دپاسه ,, ٴ ،، لیکو.

یعنې زړۀ ، ښۀ ، څۀ کښې به د ,, ه ،، دپاسه ,,ٴ ،، وي -په افغانستان او سوېلي پښتونخوا کښې به هم دغه رنګ لیکلے شي.
دا یوه اهمه فېصله ده ځکه چې د افغانستان او سوېلي
پښتونخوا پرې هم اتفاق راغے.

دا هسې خو د ,, ه ،، یو سخت یا لنډ شان اواز دے.خو تر ډېره حده د مذکر علامت هم دے .اګرچې د ,,ه،، دپاسه ,,ٴ ،، خالص د تذکیر د علامت توګه نۀ دے خو نور تول هغه اسمونه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفاتي اسمونه او کلمې به خامخا مذکر وي چې د ,,ه،، دپاسه همزه لري -د ,,ه ،، په باره کښې وړاندې فېصله کښې دا خبره شوې وه چې دا به اوس د مؤنث مخصوص علامت نۀ وي خو بیا هم تر ډېره حده دا د مؤنث اسم جوړولو یوه قاعده ده -په عام یا ساده رنګ کښې ,,ه ،، که راځي نو د مؤنث دپاره ډېره یا اکثر راځي او چې دپاسه پرې ,,ء ،، وي نو داسې اسم یا کلمه اکثر مذکر وي-لکه

ښه	(مؤنث)	ښۀ	(مذکر)
د وړه	(مؤنث)	جمع وړې دے	
د وړکي	(مذکر)	جمع واړۀ	
پښتنه	(مؤنث)	جمع پښتنې	
پښتون	(مذکر)	جمع پښتانۀ	

خو دا باقاعده قاعده نۀ ده -تر څۀ حده ده ځکه چې د ,,ه،، دپاسه ,, همزه ،، د خپل مخصوص لنډ اواز دپاره لګي -د تذکیر و تانیث د مسئلې نه سېوا هم ډېرې زیاتې کلمې هغه دي چې مذکر مؤنث نۀ دي -خو د ,,ه ،، دپاسه پرې همزه لګي لکه تۀ ، څۀ ، ښۀ ، پۀ ، وغېره-

دې کښې تۀ د تخاطب داسې کلمه ده چې د مؤنث او مذکر دواړو دپاره راځي-

اوبۀ ځان ته اواز دے او مؤنث جمع ده خو د اواز له رویه پرې ,,ء ،، لګي څۀ کښې د خپل اواز له مخه راځي -زړۀ ، تړۀ کښې هم دے-

خو بیا هم د اکثر مذکر اسمونه چې جمع شي نو دا اواز ورکوي لکه د سُور نه سرۀ ، پروت نه پراتۀ ، د زوړ نه زاړۀ ، پښتون نه پښتانۀ-

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې نه سېوا ځیني مخصوص د پښتو هغه اسمونه دي چې دا اواز لري لکه راغۍ ، وابنۍ.

د مصدر ځیني شکلونه هم داسې بدلولے شي - د تلل نه تلۍ. وتل نه واتۍ. وهل نه واهۍ. کتل نه کاتۍ. چې مصدري اسم ته راجع دي نو پښتو کښې ددې ,,ه ،، چې ,,ۍ ،، وربانـدې وي خپل مخصوص اواز دے او په اسمونو کښې فعلونو کښې هر چېرته چې دغه اواز وي که مذکر وي او که مؤنث په دغه رنګ به لیکلے شي.

پـه سوېلي پښتونخوا کښې او افغانستان کښې ددې فیصلو نه وړاندې د ,,ۍ ،، د لیکلو دا رواج عام نۀ وۀ - اوس هغوي هم ددې پابند دي چې هم داسې به ئې لیکي.

دولسمه فیصله :-

,,ګ ،، به په کونډه لیکلے شي

پـه قطبي پښتونخوا کښې خو د پخوا راسې ,,ګ،، په کونډه لیکلے شو - ولې په افغانستان کښې به د فارسۍ ,,ګ،، په شان لیکلے کېدۀ - نو هر کله چې د فارسۍ او هندۍ ټول داسې توري مونږ په کونډه لیکو لکه ټ ټ ـ ډ ډ - ړ ړ وغېره - نو یو په کښې ,,ګ ،، هم دے - اوس به دا په پښتو هر چېرته په کونډه لیکلے شي، هم افغانستان او هم سوېلي پښتونخوا کښې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسمه فیصله

کښې، کښېناستل، نخښه، بخښل او داسې
نور ټکي به هم دغه رنګ لیکلې شي.

دا هم متفقه فیصله ده - ,, کښې ،، چې خټک او ځینې نور قبائل ورته کشې وائي - داسې د خټکو او نورو ځینو قبیلو هغه کلمې چې په ,, ش ،، لیکلې او وئیلې شي - او په ځینې نورو لهجو کښې د دغه ,,ش ،، اواز په ,,خ ،، ویستلې شي - نو دا یوه زړه پخوانۍ فیصله ده چې د ,,ش ،، او ,,خ ،، فرق دپاره به د پښتو مخصوص توری ,,ښ ،، لیکو - ,,ښ ،، د پښتو د ځینو قبیلو یو مخصوص اواز هم دے - چې اکثر ئې د غرۀ مومند وائي - خو د خټک او یوسفزی لهجې یا د Soft او Hard لهجې تر مېنځه چې د ش او خ کوم اختلاف دے ، د هغې د اتفاق راوستو دپاره به دا ,,ښ،، هلته لیکلې شي - چې یو خوا ,,ش،، وي او بل خوا ,,خ،، وي - کوم کلمات چې د نرمې لهجې خلق په ,,ش ،، ادا کوي او هم دغه کلمې د نورو قبیلو په لهجو کښې په ,,خ ،، ادا کېږي نو داسې به نۀ وي چې د چا خنګه خوښه وي یا څنګه ئې وائي هغسې دې لیکي - داسې کلمې به نۀ په ش لیکلې شي او نۀ په ,,خ ،، بلکې دا به په ,,ښ،، لیکلې کېږي -

د مثال په طور کښې کښېناستل ، نخښه ، غوښه ، غوښتل ، وغېره د نرمې لهجې خلق کشې ، کشېناستل ، نخشه ، غوشه او غوشتل وائي - او د نورو قبیلو خلق ئې کې کېناستل ، نخه ، غوخه او غوختل وائي - داسې نو بلا کلمې دي چې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختلاف لري خو ددې دپاره به د „ ښ ،، دا درېمګړے حرف استعمالېږي او دواړه لهجې به ئې وئيلے شي -

ددې نه وړاندې په کابل افغانستان کښې اوس اوس دا رواج شروع شوے وۀ - چې „ کښې ،، به ئې کې ليکله - او داسې نورې د ښ کلمې به ئې نظر انداز کولې - هغوي هم اوس ددې پابند شول او هغه رنګه به ئې ليکي څنګه چې دلته ليکلے کېږي -

څوارلسمه فېصله

"معدوله واو به د تکيو نه نۀ شي غورزولے لکه

خولۀ ، خواږۀ ، ګونه ، غوندې وغېره "

ددې فېصلې نه وړاندې د داسې تکيو پحقله پښتو املا کښې انتشار وۀ - چې د چا به څنګه خوښه وه هغسې به ئې ليکله - معدوله واو هغې „ واو ،، ته وائي چې په ليکلو کښې راځي خو په وينا کښې نۀ راځي - لکه تنخوا ، خوا مخوا ، زکوٰة ، خولۀ ، خواږۀ ، غوندې او د ځينې پښتو لهجو کښې لوستل وغېره - په اواز کښې يا وينا کښې عام طور دا تکي داسې راځي - تنخا ، خامخا ، زکات ، خلۀ ، خاږۀ ، غندې ، لُستل وغېره - نو هر کله چې د وينا سره د تکي د ليکلو هم خپل يو معنوي شناخت وي - ددې نه سېوا ادائيګي ئې هم په بېلو بېلو لهجو کښې جدا جدا وي نو دا فېصله اوشوه چې معدوله واو به په ليکلو کښې خوا مخوا ليکلے شي او د کلمې نه به غورزولے نۀ شي -

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې کښې يوه اهمه خبره دا ده چې معدوله يواځې د ,,و،، دپاره اکثر راغلې اصطلاح ده .په عربۍ کښې اکثر دا ,,و،، په مخصوصو صورتونو کښې راځي .خو ددې اطلاق د نورو ژبو په ډېرو داسې کلمو کېدے شي چې د تلفظ دغه صورت لري .په وړاندې ذکر شوؤ مثالونو کښې يو مثال مونږ د يوې مخصوصې لهجې ورکړے دے .لُستل .دا په اصل کښې لوستل دے .يعنې په ډېرو لهجو کښې په دې کښې د معدوله ''و'' حېثيت نۀ لري .خو ځينو لهجو کښې شته .او هغوي ئې په پېش تلفظ کوي .دلته ,,و،، په وېنا کښې نۀ راځي او معدوله دے .خو ليکل ئې پکار دي .داسې مثالونه د ځينو نورو تورو هم شته چې په وېنا کښې نۀ راځي خو په ليکلو کښې راځي او معنٰی ئې هم هله مکمله شي چې په ليکلو کښې صحيح اوليکلے شي .

پينځلسمه فيصله

هغه ټکي يا کلمې چې د عربۍ او فارسۍ نه د پېش په حالت کښې راغلي دي .په پېش به ليکلے شي .يعني په خپل رنګ کښې لکه ګل ، بلبل ، هغه پښتو کلمې چې پېش لري هغه به مجهوله ,,و،، ليکلے شي .پوښتنه ، مور ، نور وغيره .

ددې فيصلې په رڼا کښې به يواځې داسې ټکي چې د عربۍ او فارسۍ نه د پېش په حالت کښې پښتو ته راغلي دي. هغه به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښ لیکلے شي ۔ لکه ګُل ، بُلبل د فارسي ټکي دي ۔ بالکل یا کُل وغېره چې د دغه ژبو ټکي دي هم داسې به لیکلے شي د پښتو چې کوم خپل اصل کلمې دي هغوي کښې به مجهول واو لګولے شيـ د پښتو مجهول واو په یو لحاظ د پښتو مخصوص واو هم دے ۔ یعنې ددې واو چې په پښتو کښې کوم اواز دے هغه یواځې پښتو کښې دے ۔ چې د اردو او فارسي ,,و،، ددې قسمه واو لږ جدا اواز لري ۔ اګرچې ددې واو اواز د پېښ سره نزدې اواز لري خو د پېښ اواز نۀ دے ۔ د پښتو د مجهول واو مخصوص اواز دے ۔ لکه تور ، نور ، مور ، سور ، خور وغېره کښې دا اواز دے ۔ دا که یواځې په پېښ اولیکلے شي هغه به غلط وي ۔ لکه د تور په ځاے تُر ، د نور په ځاے نُر ، د مور په ځاے مُر ، د خور په ځاے خُر وغېره ۔ دا د مخصوص یا مجهول واو اواز په پوښتنه ، غوښتنه ، ګوته وغېره کښې هم دے او داسې ډېر نور ټکي دي چې دا اواز په کښې راځي ۔ دلته دا خبره هم د یاد ساتلو ده چې خالص د پښتو هغه ټکي چې د پېښ سره نزدې اواز لري ۔ اکثر بدلولے شي ۔ لکه هُم ، دا هم چېرته ام دے ۔ یوم هم راځي ۔ چې فطري پښتو ده ۔ لکه ,,یوه خبره دا هم ده،، په ځاے وئیلے شي چې ,,یوه خبره دام ده،، نو په اصل کښې هم په پېښ وئیل پښتو کښې عام نۀ دي ۔ بلکې هم زیات وئیلے کېږي ۔ یواځې د پېښوري پښتو په لهجه کښې د هندکو په اختلاط په پېښ وئیلے کېږي او د دغه مثال د ځینو نورو ټکیو هم دے ۔ دې سره دا وضاحت هم ضروري دے چې اکثر ټکي یا کلمې چې د اردو ژبې د اختلاط د وجې ئې د پېښ رواج موندلے دے او کلمې خالصې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو دي هغه به په خپل اصلي رنګ کښې ليکلے شي ـ لکه پښتو ، پښتون ، پښتنه وغيره چې ,, پ ،، زور لري - "Pakhto" په پېښوري لهجه کښې په پېش وئيلے شي او په نورو قبيلو کښې چې دغه پېش غلط رواج موندلے دے نو هغوي ئې د خپل فطرت مطابق په مخصوص د پښتو مجهول واو تلفظ کوي ـ که په غور واوربد ے شي نو داسې خلق ورته پوښتون او پوښتو وائي ځکه نو دا خيال ساتل ضروري دي چې دا دې په زور وئيلے او ليکلے شي ، چې ژبه صفا پاتې شي ـ

شپاړسمه فېصله :-

معروف واو به د کلمو نه نۀ غورزولے کېږي او دپاسه به پېش ورکولے شي لکه نُور ، سُور وغيره ـ

دا فېصله واضحه ده ، خو دا ضرورت به وي چې دداسې کلمو لکه نُور ، سُور ، ضرُور کښې به معروف واو وي او واو دپاسه به پېش لګولے شي ـ چې د مجهول واو نه پرې مختلف ښکاري يعنې په کومه کلمه چې د واو دپاسه پېش رانۀ شي نو غلط فهمي ترې پېدا کېدے شي چې دا جوړ مجهول واو دے او پېش چې پرې دپاسه اولګي نو لازماً به معروف واو وي او اواز به ئې هم د معروف واو وي کوم چې وغيره کښې يا نُور کښې دے ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسمه فیصله :-

د پښتو مخصوص توري ځ ، څ ، ښ ، ږ به هم
دغسې لیکلی شي-

دا اخري فیصله ده او اهمه ده- ددې نه وړاندې به اکثر داسې کېده چې ځ (ځیم) چې اواز ئې د انګریزي TS سره نزدې دے او پښتو کښې ,, ز ,, ته هم نزدې شانې اواز لري- یا د ځینو لهجو خلق ئې نه شي ادا کولے او اکثر هغه کلمې چې د ,,ځ ,, توري لري اکثر ئې لیکي هم په ,, ز ,, او د ,, ځ ,, تلفظ هم د ,, ز ,, په شان کوي- یا به په لیکلو کښې تېروتل-

په اصل کښې ,, ځ ,, د پښتو د یو مخصوص اواز علامت دے- د ا ، ب ، ت په ترتیب کښې د ,, ج ,, نه پس راځي- د ,, ج ,, او ,, ز ,, تر مېنځه داسې اواز لري- چې ژبه پرې د غاښونو سره لګي- په پښتو کښې ددې خپل مخصوص اواز دے او اکثر داسې هم شوي دي- چې کوم ټکي د فارسۍ او هندۍ نه پښتو ته راغلي دي او اصل ئې ,, ج ,, دے د هغې اواز په پښتو کښې د پښتو د مزاج له مخه اکثر په ,,ځ ,, بدل شوے دے یا بدلېږي- لکه جنګل نه ځنګل ، جوان نه ځوان ، جائے نه ځاے وغېره- خو ددې نه سېوا د پښتو خپل ډېر ټکي هم په دې اواز شته- پښتو کښې د ,,ج ,, تورے هم د پښتو خپل اواز دے- د فارسۍ هندۍ یا عربۍ ډېر ټکي هم خالص په ج وئیلے کېږي او د پښتو خپل کلمات هم په ج شته او داسې ټکي به په ,, ج ,, لیکلے هم شي او وئیلے هم- لکه جولا ، جامې ، (ژامې نا) (کېږې) جمرود ، جمامه وغېره-

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د ,,ځ،، خپل مخصوص اواز دے ـ هغه تکي چې د ,,ځ،، دي هغه به په ,,ځ،، ليکلے شي ـ په ,,ز،، يا ,,ذ،، ليکل به غلط وي ـ چونکې دا ,,ځ،، د ج سره نژدې دے او د پرديو ژبو هغه تکي چې د ,,ج،، نه پښتو کښې ,,ځ،، شوي دي نو ځکه ئې د حروف تهجي په ترتيب کښې به د ج نه پس ليکلے شي ـ

بله خبره دا ده چې د پښتنو ځينې قبيلې هم په دې کلمو کښې د تلفظ اختلاف لري ـ او د ,,ځ،، تورے د دغه اختلاف تر مېنځه يو اتفاق هم راولي ـ هغه داسې چې د مروتو او ګنډه پور قبيلې چې کوم کلمات په ج ادا کوي هم هغه کلمې د يوسفزيو يا نورو قبيلو خلق په ,,ز،، تلفظ کوي ـ د دې دواړو د اختلاف تر مېنځه د ,,ځ،، تورے دے چې هم ,,ج،، ته نژدې دے او هم ,,ز،، ته خو زيات اهم په دې دے چې داسې کلمې نۀ په ج دي او نۀ په ,,ز،، بلکې په ,,ځ،، دي ـ لکه مروت او ګنډه پور چې جنې، جوان، جنګل وغېره وائي ـ نو د يوسفزيو په اواز کښې زنې، زوان او زنګل وئيلے کېږي ـ حالانکه دا ځنې، ځوان، ځنګل دے او شناخت ئې هم د دواړو د پاره اسان دے او ليکل لوستل ئې هم دواړو ته اسان دي ـ دا د ژبې فرق دے ـ ځلا، ځلان، ځلنده وغېره ـ د پښتو تکي که د مروتو په ژبه جلا، جلان، جلده راځي يا د نورو قبيلو په ژبه زلا، زلان يا زلنده راځي نو د عېب خبره نۀ ده خو اصل کښې دا تکي د پښتو د مخصوص اواز په ځ دي ـ او بايد چې په مشق او زدکړه هم دواړه لهجې خپلې هم کړے شي او د ادا کولو طريقه هم خپله کړي ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ,, ځ ,, نه پس بل مخصوص توری ,, څ ,, (څې) دی . دا هم د ځ په شان د پښتو خپل مخصوص اواز دی . چې نه خو ,, چ ,, ده او نه ,, ث ,, یا ,, س ,, . د پښتو خپل ډیر کلمات په دې ,, څ ,, وئیلے شي . خو د ,, ځ ,, په شان د مروتو قبیلې یې نه شي ادا کولے نو د ,, چ ,, په اواز هغه ټکي وائي کوم چې په ,, څ ,, لکه هغوي څه ته چه وائي . څوک ته چوک وغیره او هم دا کلمې د یوسفزیو په لهجه کښې اکثر په س ادا کولے شي چې غالباً ورو ورو ئې د ژبې نه د ,, څ ,, مخصوص اواز هیر کړے دے . لکه څوک ته سوک څه ته سه . څه رنګه ته سه رنګه وغیره وائي . حالانکه دا ,, څ ,, اواز لري . او د پښتنو په اکثریتي قبیلو کښې هم داسې ادا کولے شي .

بله اهمه خبره دا هم ده چې کوم ټکي د فارسی هندی ژبو کښې په ,, چ ,, دي . او هغه پښتو ته راغلي دي . نو اکثر ئې اواز په ,, څ ,, بدل شوے دے لکه چادر . څادر . چارپاے . څاروے . چپر . څپر وغیره . نو دا هم د مروتو او د یوسفزیو تر مېنځه د چ او ,, س ,, په اختلاف کښې اتفاق راولي . چې څادر . څوک . څپر وغیره به چادر . چوک . چپر هم نه شي وئیلے او لیکلے . داسې به سادر . سوک . سپر وغیره هم نه شي لیکلے . دا به د پښتو د خپل شناخت دپاره په ,, څ ,, لیکلے شي چې د پښتو مخصوص توری دی . ولې ورو ورو د ځینو قبیلو د لهجې نه اوړېدلے دے . باید چې د خپل مخصوص اواز مشق ئې اوکړے شي یا کم نه کم د لیکلو تر حده ئې خیال او ساتلے شي . که تلفظ ئې د خپلې لهجې مطابق هم کوي نو خیر دے .

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل مخصوص توری د ,, ښ ،، دی ـ ددي ذکر وړاندي هم راغلی دی ـ دا هم د پښتو مخصوص اواز دی ـ خو د نرمې او سختې لهجې ترمینځه اختلاف کښې د اتفاق علامت هم دی ـ هغه داسې چې ختیک یا قندهاري لهجه کښې کومې کلمې په ,,ش،، ادا کولی شي هغه کلمې اکثر په یوسفزی لهجه کښې په ,,خ،، وئیلی کیږي ـ نو هر کله چې د یوسفزیو په لهجه کښې ,,ش،، هم شته او ,,خ،، هم او داسې قندهاري یا ختیک لهجه کښې هم ,,ش،، شته او هم ,,خ،، خو اکثر کلمې داسې هم دي چې د یوې لهجې خلق ئې په ش تلفظ کوي او د بلې لهجې اوسیدونکي ئې په ,,خ،، کوي ـ نو داسې کلمې به په ,,ښ،، لیکلی شي ـ چې دواړه لهجې ئې د خپلې لهجې مطابق وئیلی شي ـ لکه پښتو ، پښتون چې پشتو او پختو به نهٔ شي لیکلی بلکې پښتو او پښتون به وي ـ یعنې په ,,ښ،، به وي ـ داسې خهٔ او شهٔ ـ اوخ اُوش ، پشه او پخه ، روشان او روخان وغیره به ښهٔ ، اوښ ، پښه ، روښان وي ـ چې دواړه لهجې ئې هم شناخت په اسانه کولی شي او هم لیکلی او وئیلی شي او په لیک کښې به ئې اتفاق او وحدت هم وي ـ

بله د پښتو مخصوص توری ,, ږ ،، دی ـ دا یو ضروري توری دی دا هم د دوؤ لهجو تر مینځه د اتحاد علامت دی ـ ځکه چې ختیک یا قندهاري لهجه کښې چې کوم کلمات په ,,ژ،، تلفظ کیږي هغه په یوسفزی لهجه کښې په ګ تلفظ کولی شي ـ لکه ژیره ، ګیره ، ژمنځ ، ګمنز ، ژلی ، ګلی ، تیژه ، تیګه وغیره ـ نو ددې لهجو تر مینځه به داسې ټکي په ,,ږ،، لیکلی شي ـ لکه ږیره ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ږمنځ ، ږلۍ ، تیږه ، وغیره ځکه چې داسې به دواړه لهجې په اسانه د اصل کلمې شناخت کولے شي.

ددې سره دا خبره هم ضروري ده چې ځینې لهجې د ،،ژ،، په ځاے د ،،ج،، اواز هم اوباسي - ،،ج،، پښتو کښې خپل تورے او خپل کلمات ئې دي. داسې د ،،ګ،، هم خپل کلمات دي چې په هره لهجه کښې شته نو یوائې د ژ او ګ تر مېنځه ،،ږ،، ده او د ،،ژ،، خپل اواز هم په هره لهجه کښې شته. هغه کلمې چې په اصل کښې په ،،ژ،، دي او ځینې لهجې ئې په ،،ج،، تلفظ کوي. هغوي به ئې په ،ج، نۀ لیکي. ځکه چې داسې به د ټکي او د پښتو خپل شناخت او وحدت ته نقصان رسي. لکه ژبه به ژبه وي جبه لیکل نۀ دي پکار. ژوند په ،،ژ،، دے. جوند یا جُند لیکل نۀ دي پکار. وریژې - وریجې لیکل نۀ دي پکار. ځینې داسې نورې کلمې دي او خالص د پښتو په ،،ژ،، لیکل پکار دي چې ،ژ، د پښتو خپل مخصوص اواز دے او په یوسفزۍ او په خټک قندهارۍ دواړو لهجو کښې شته. که د چا په لهجه کښې ددې ځاے ،ج، هم وي. نو د هغوي شمېر ډېر کم دے. باید چې د پښتو په وحدت پسې لاړ شي. او د لیکلو تر حده کم نه کم دغه کلمې په ،،ژ،، لیکي. او ،،ږ،، به یوائې د دوؤ غټو لهجو د ،،ژ،، او ګ د اختلاف تر مېنځه د اتحاد د علامت په طور لیکلے شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۵۵

پښتو اکېډمي پېښور يونيورسټي

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library